พระมงคลเทพมุนี

พระโอวาทสมเด็จพระสังฆราช

(ปุ่น ปุณฺณสิริ)

สพฺเพสํ สงฺฆภูตานํ สามคฺคี วุฑฺฒิสาธิกา

ความพร้อมเพรียงของหมู่คณะ ยังประโยชน์ให้สำเร็จ

สมาคมศิษย์หลวงพ่อวัดปากน้ำ ม.ป.จ.(ส.ศ.ป.)

WAT PAKNAM ALUMNI ASSOCIATION (PAA)

กราบถวายกุศลบูชาพระคุณ

อันประเสริฐสูงสุดของ

พระเดชพระคุณหลวงพ่อวัดปากน้ำ

พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร)

ในงานสมโภชชนมายุ ครบ ๑๐๐ ปี

๒๓-๒๔-๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๒๗

ภาพ-พระครูใบฎีกาพิชัย กิตฺติสาโร (พิชัย อ้นน้อย)

พระนิพนธ์ของ

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (ปุ่น ปุณฺณสิริ)

สมเด็จพระสังฆราช องค์ที่ ๑๗ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

ชีวประวัติของพระมงคลเทพมุนี

(หลวงพ่อวัดปากน้ำ)

และ

อานุภาพธรรมกาย

สัญญาบัตรของพระเดชพระคุณ หลวงพ่อวัดปากน้ำ เป็น "พระครูสมณธรรมสมาทาน"

เมื่อ ๑๒ ธันวาคม ๒๔๖๔ ที่เก็บรักษาไว้ในพิพิธภัณฑ์ ม.ส.จ.

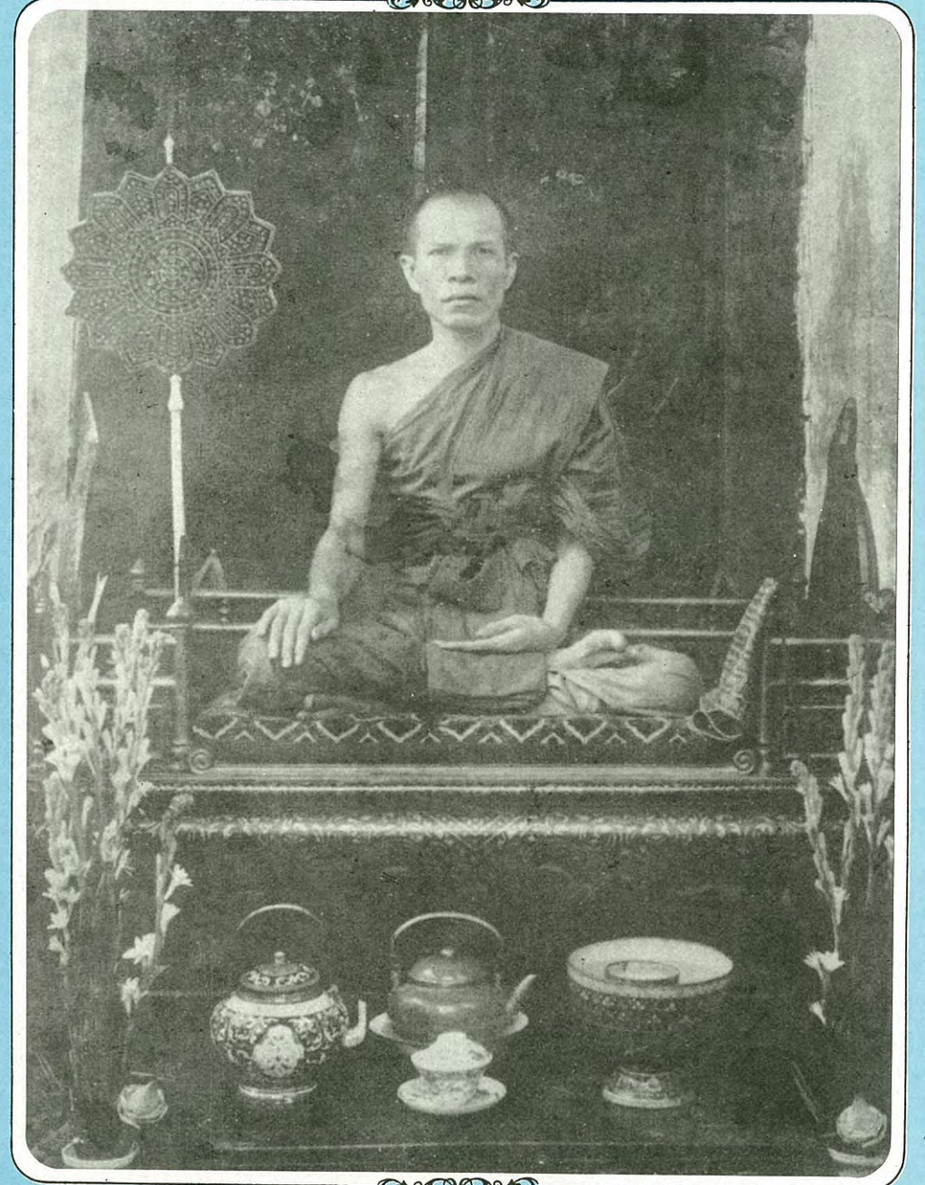

พระครูสมณธรรมสมาทาน

(สด จนฺทสโร)

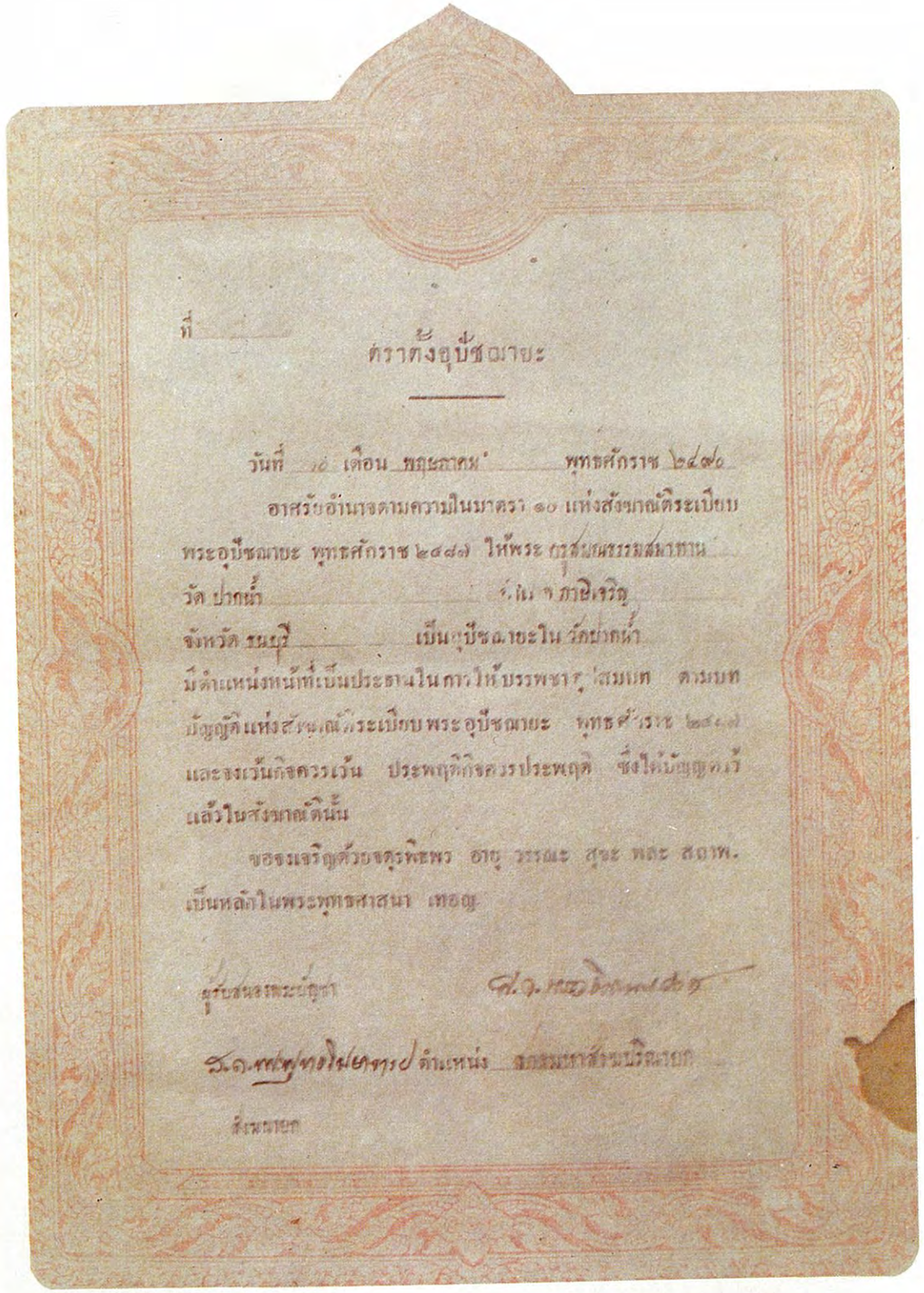

ที่

ตราตั้งอุปัชฌายะ

วันที่ ๑๐ เดือน พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๙๐

อาศรัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๐ แห่งสังฆาณัติระเบียบ พระอุปัชฌายะ พุทธศักราช ๒๘๘๗ ให้พระ กรุสมณธรรมสมาธาน วัด ปากน้ำ จ.ฉ.ฉ ภาษีเจริญ จังหวัด ธนบุรี เป็นอุปัชฌายะใน วัดปากน้ำ มีตำแหน่งหน้าที่เป็นประธานในการให้บรรพชาอุปสมบท ตามบทบัญญัติแห่งสังฆาณัติระเบียบ พระอุปัชฌายะ พุทธศักราช ๒๘๘๗ และงดเว้นกิจควรเว้น ประพฤติกิจควรประพฤติ ซึ่งได้บัญญัติไว้แล้วในสังฆาณัตินั้น

ขอธรรมจริญด้วยจตุรพิธพร อายุ วรรณะ สุขะ พละ สถาพ. เป็นหลักในพระพุทธสาสนา เทอญ

ผู้รับสนองพระบัญชา

ส.ว. [illegible]

ส.ว. [illegible] ตำแหน่ง สกลมหาสังฆปริณายก

สังฆนายก

ตราตั้งอุปัชฌายะที่เก็บรักษาไว้ในพิพิธภัณฑ์ ม.ส.จ.

แต่งตั้งเมื่อวันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๔๙๐

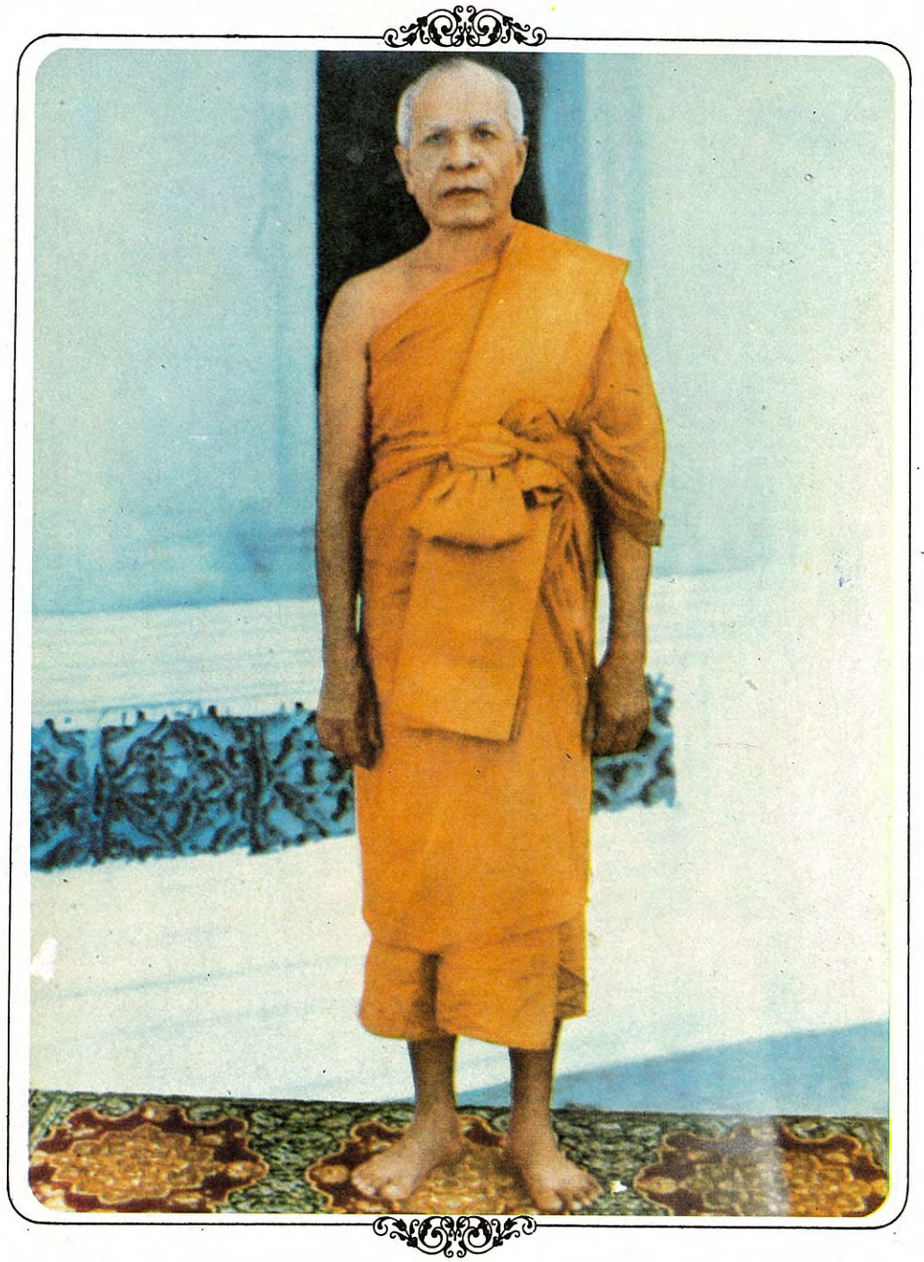

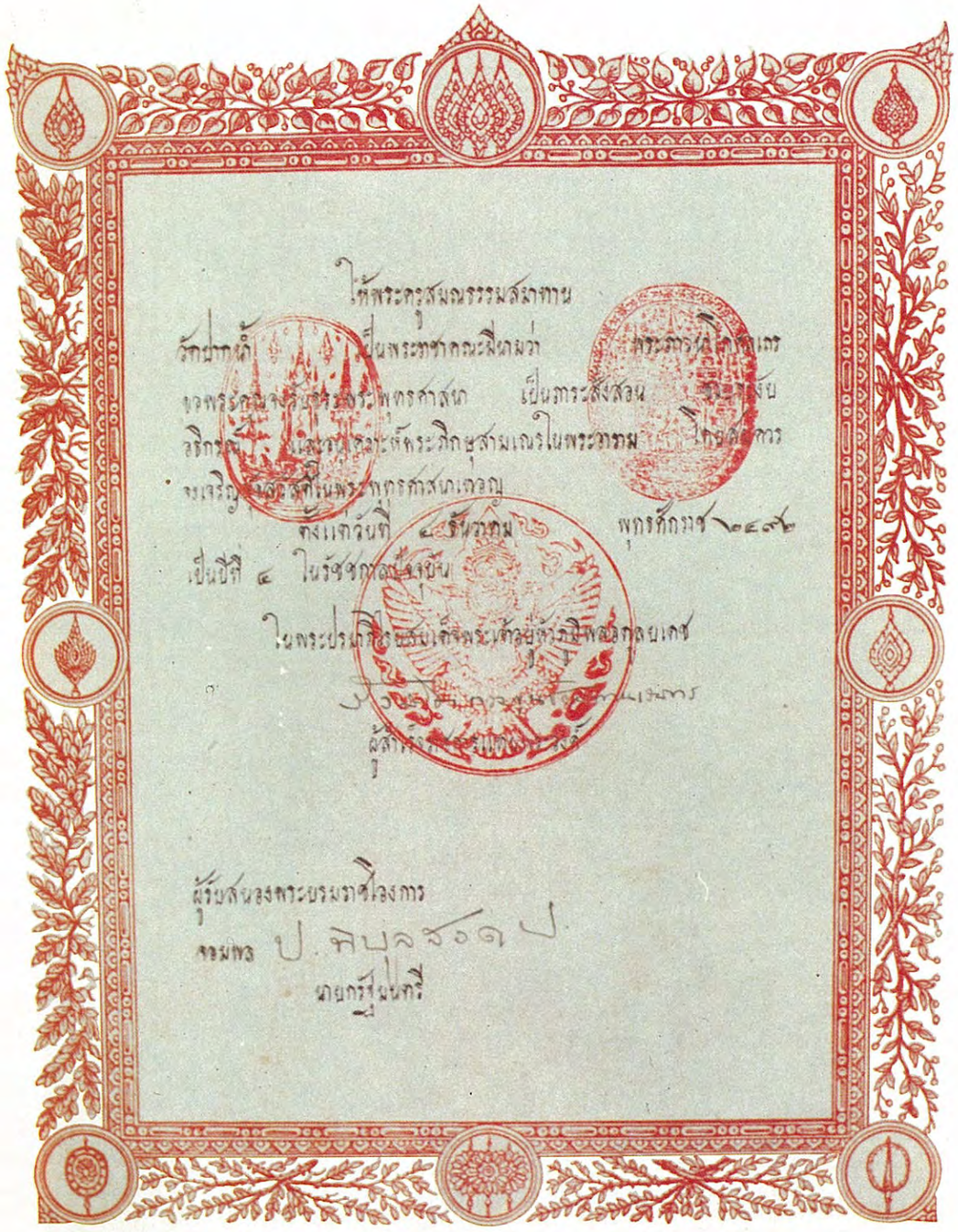

ให้พระครูสมณธรรมสมาทาน
วัดปากน้ำ เป็นพระราชาคณะสืบไปว่า พระครูวิสาลคุณ
จงพระรัตนาจารย์ ศรีสุวิทยาคม เป็นการสังสอน
ลิกขา และรวมทั้งพระภิกษุสามเณรในพระราชาณาจักร ให้ปฏิบัติการ
ตามเจริญ ตามสมควรในพระพุทธศาสนาเถอญ
ตั้งแต่วันที่ ๔ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๙๒
เป็นปีที่ ๔ ในรัชชกาลปัจจุบัน
ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช
ผู้สำเร็จราชการแทนพระมหากษัตริย์
ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ
จอมพล ป. พิบูลสงคราม
นายกรัฐมนตรี

เป็นพระราชาคณะ "พระภาวนาโกศลเถร"

เมื่อ ๔ ธันวาคม ๒๔๙๒

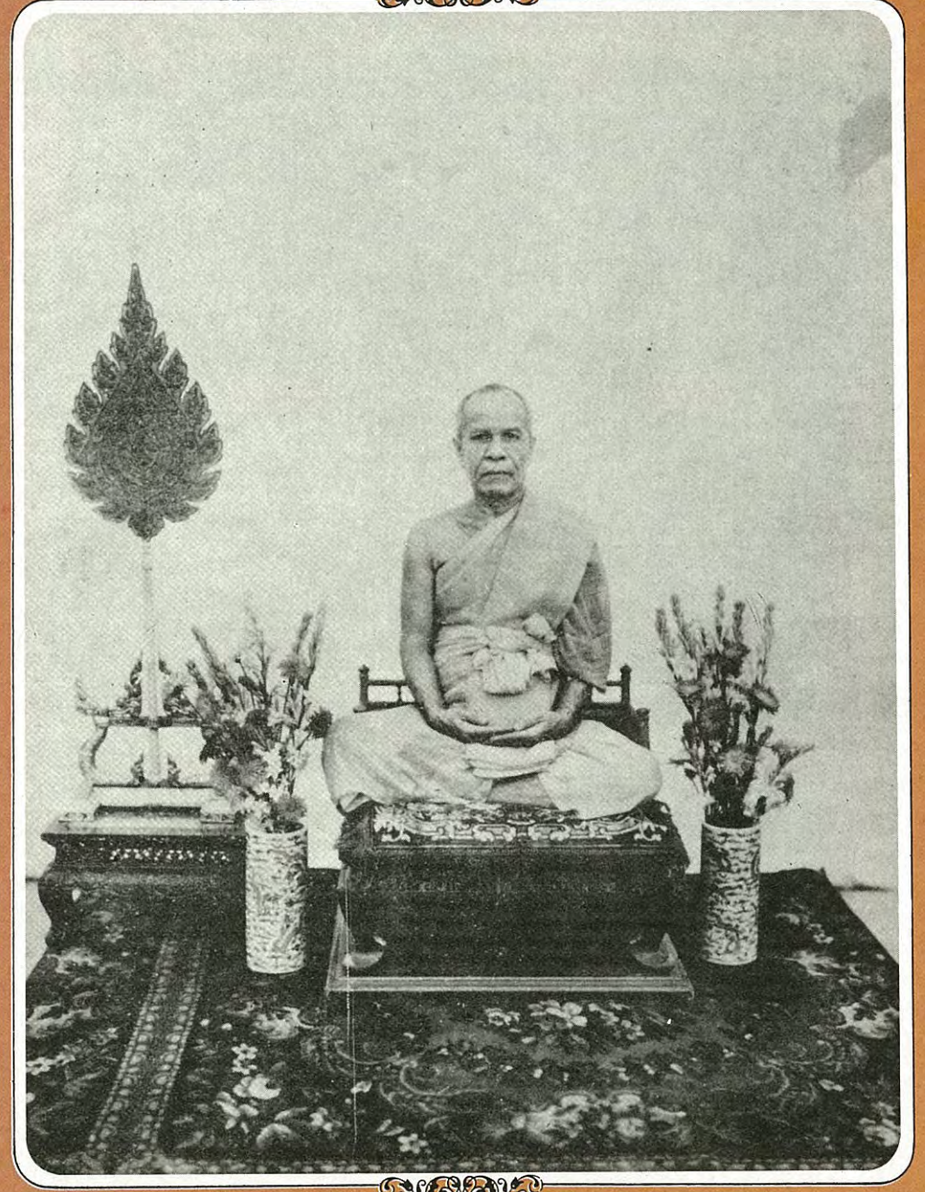

พระภาวนาโกศลเถระ

(สด จนฺทสโร)

ให้พระถาวรโกศลเถร เป็นพระมงคลราชมุนี

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

จอมพล ป. พิบูลสงคราม

นายกรัฐมนตรี

เป็นพระราชาคณะชั้นราช "พระมงคลราชมุนี"

เมื่อ ๕ ธันวาคม ๒๔๙๘

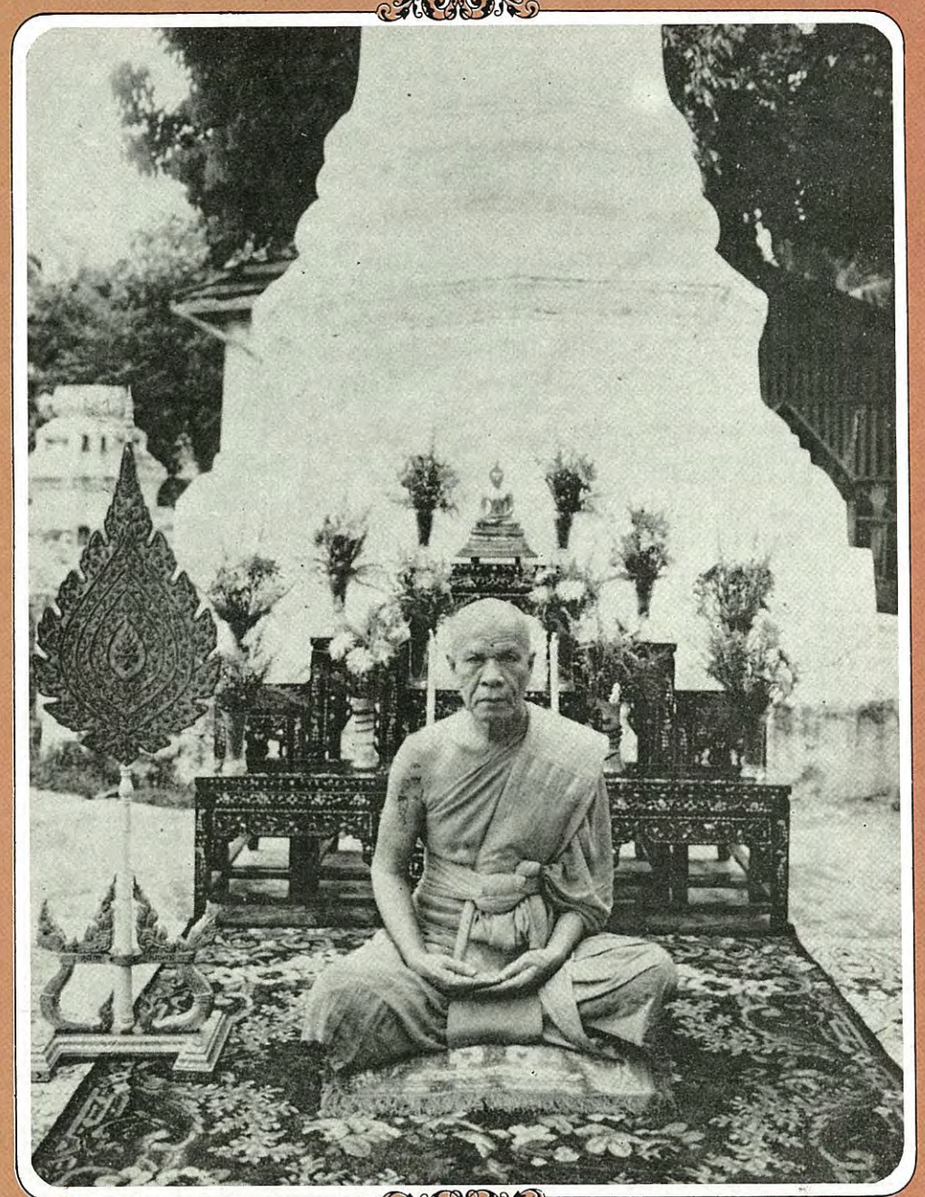

พระมงคลราชมุนี

(สด จนฺทสโร)

ให้พระมงคลราชมุนี เป็นพระมงคลเทพมุนี ศรีรัตนปฏิบัติสมาธิวัตรสุนทร มหาคณิสสร บวรสังฆาราม คามวาสี พระราชาคณะชั้นเทพ สถิต ณ วัดปากน้ำ พระอารามหลวง มีฐานานุศักดิ์ตั้งฐานานุกรมได้ ๕ รูป คือ พระครูปลัด ๑ พระครูวินัยธร ๑ พระครูสังฆรักษ์ ๑ พระครูสมุห์ ๑ พระครูใบฎีกา ๑ ขอพระคุณจงรับธุระพระพุทธศาสนา เป็นภาระสั่งสอน ช่วยระงับอธิกรณ์ และอนุเคราะห์พระภิกษุสามเณรในพระอารามโดยสมควร จงเจริญสุขสวัสดิ์ ในพระพุทธศาสนา เทอญ

ตั้งแต่วันที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๐๐ เป็นปีที่ ๑๒ ในรัชกาลปัจจุบัน

สมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ปร.

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ
พจน์ สารสิน
นายกรัฐมนตรี

เป็นพระราชาคณะชั้นเทพ "พระมงคลเทพมุนี"
เมื่อ ๕ ธันวาคม ๒๕๐๐
(ต้นฉบับประดิษฐานอยู่ ณ หอสังเวชนียมงคลเทพนิรมิต)

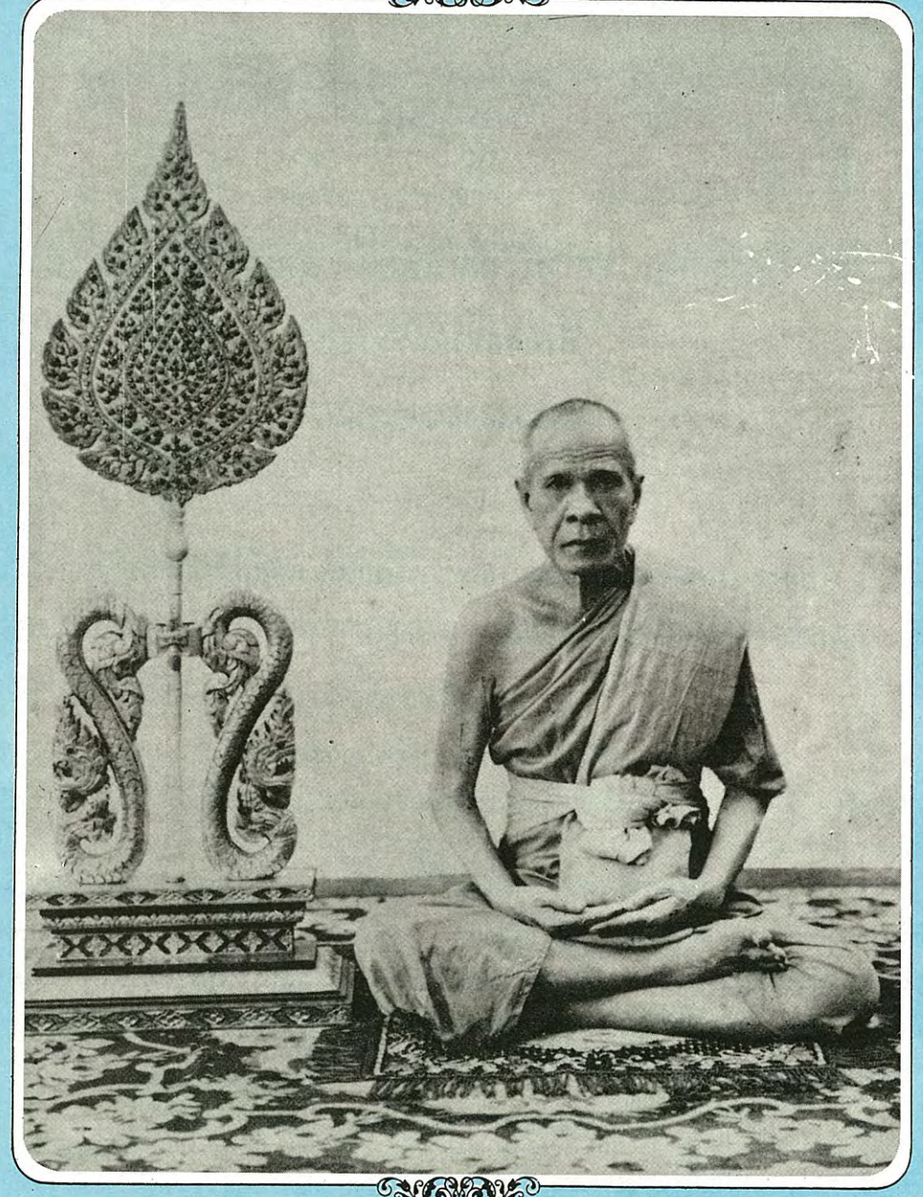

พระมงคลเทพมุนี
(สด จนฺทสโร)

คำภาวนา

ของ

พระเดชพระคุณ พระมงคลเทพมุนี (หลวงพ่อวัดปากน้ำ)

ท่านสอนให้ภาวนาว่า

"สัมมาอะระหัง"

ผู้หวังความสุขความเจริญ และความปลอดภัยแก่ตนและครอบครัว ทั้งปรารถนาการเข้าถึงธรรม ควรภาวนาคาถาบทนี้ ในทุกอิริยาบถ

และให้โอวาทว่า

คำว่า "ใจ" หมายถึง ความเห็น ความจำ ความคิด ความรู้ ๔ อย่างรวมกัน เรียกว่า "ใจ" เหมือน "รูป" ก็เป็นคำรวม ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม ๔ อย่างรวมเรียกว่า "รูป" นามก็เหมือนกัน เป็นคำรวม เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ๔ อย่าง รวมเรียกว่า "นาม"

"ใจ" ก็เช่นเดียวกัน เห็น จำ คิด รู้ ๔ อย่าง เรียกว่า "ใจ" เมื่อรู้จัก "ใจ ชัดแล้ว ใจนี่แหละเป็นสิ่งสำคัญในตัวเรา สิ่งอื่น ๆ จะสำคัญยิ่งกว่า "ใจ" เป็นอันไม่มี ตามบาลีได้กล่าวไว้ว่า มโนปุพฺพงฺคมา ธมฺมาฯ ธรรมทั้งหลาย มีใจถึงก่อน มีใจเป็นหัวหน้า มีใจประเสริฐกว่า สำเร็จแล้วด้วยใจ ถ้าใจชั่ว การทำก็ชั่ว การพูดก็ชั่ว การคิดก็ชั่ว ถ้าใจดี การทำก็ดี การพูดก็ดี การคิดก็ดี แล้วแต่ใจ ดังนี้ การทำใจให้หยุดเป็นของทำได้ยากแก่บุคคลผู้เกียจคร้าน คนมีความเพียรทำไม่ยาก...."

คติธรรมและโอวาทของหลวงพ่อวัดปากน้ำ
ภาษีเจริญ
(พระมงคลเทพมุนี สด จนฺทสโร)

.....

●● ชายหญิงผู้ปฏิบัติธรรมถึง "ธรรมกาย โคตรภู" เท่ากับได้บวชข้างใน เป็นชาย บวชทั้งข้างใน ข้างนอก เป็นสองชั้น "ตาดีก็เห็น ญาณดีก็รู้" มีบาลีรับรอง "ธรรมกาย" นั่นแหละ เป็นผู้รักษาความสงบ

- ● เกิดมาว่าจะมาหาแก้ว พบแล้วไม่ทำ จะเกิดมาทำไม
- ● อ้ายที่อยากมันก็หลอก อ้ายที่หยอกมันก็ลวง ทำให้จิตเป็นห่วงเป็นใย
- ● เลิกอยากลาหยอก รีบออกจากกาม เดินตามขันธ์สามเรื่อยไป
- ● เสร็จกิจสิบหก ไม่ตกกันดาร เรียกว่า "นิพพาน" ก็ได้

●● ประกอบเหตุ สังเกตผล ทนเอาเถิด ประเสริฐนัก

- ● ไม่หยุดไม่ถึงพระ ตัวหยุดนี่แหละเป็นตัวสำเร็จ
- ● ผลไม้ดก นกชุม น้ำเย็น ปลาชอบอาศัย

●● ทำความดีอะไรก็ทำเถิด เรื่องทานนั้นอย่าละทิ้ง นอกจากจะเป็นการสงเคราะห์เอื้อเฟื้อกันแล้ว เมื่อเกิดในภพชาติต่อไปจะได้ไม่แห้งแล้ง (ยากจน)

● *ขุดบ่อหล่อธารา*
จงอุตส่าห์ขุดเรื่อยไป
● *ขุดตื้นตื้นน้ำไม่มี*

ขุดถึงที่น้ำจึงไหล
และหลวงพ่อพูดบ่อย ๆ ว่า
● *คนจริงไม่กลัว กลัวคนไม่จริง* ●
"กินคนเดียว ไม่พอกิน"
● *กินมากคนกินไม่หมด* ●

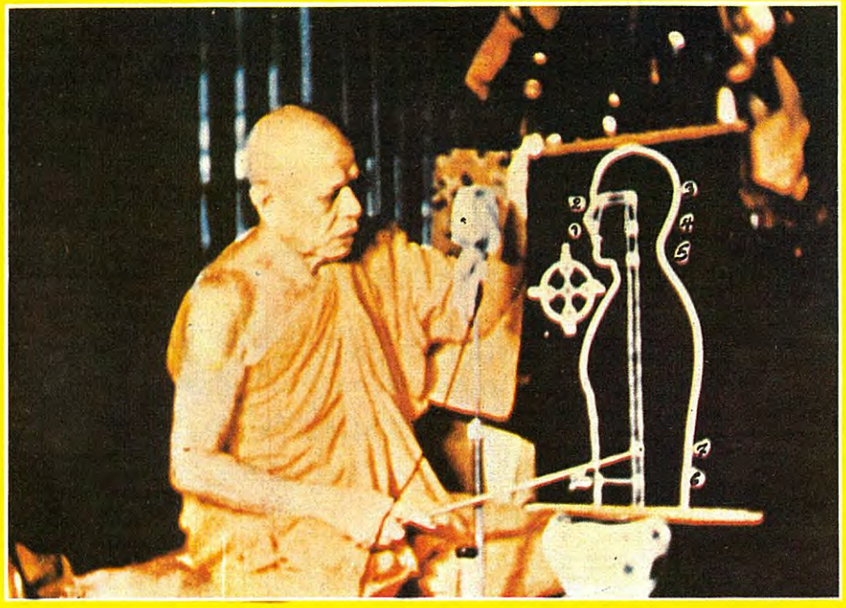

"หลวงพ่อสอนปฏิบัติธรรม"

เอาใจไปตั้งไว้ในฐานที่ ๗ แล้วให้บริกรรมภาวนาประคองบริกรรมนิมิตนั้นไว้ว่า :-

"สัมมาอะระหัง" ตรึกถึงดวงที่ใสใจหยุดอยู่กลางดวงที่ใส
"สัมมาอะระหัง" ตรึกถึงดวงที่ใสใจหยุดอยู่กลางดวงที่ใส
"สัมมาอะระหัง" ตรึกถึงดวงที่ใสใจหยุดอยู่กลางดวงที่ใส
พอถูกส่วนเข้าใจก็หยุด จะมืดก็หยุดอยู่ตรงนั้น จะสว่างก็หยุดอยู่ตรงนั้น
ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงใส ใจก็หยุดอยู่กลางดวงใสนั้น
"หยุด นั่นแหละเป็นตัวสำเร็จ"

ถูกตั้งแต่ต้นจนพระอรหัตถ์ทีเดียว เราเป็นมนุษย์ ปฏิบัติในพระพุทธศาสนาเหมือนกัน จะทำให้เป็น "ธรรมกาย" อย่างเขาไม่ได้เชียวหรือ

คำสอนของหลวงพ่อ

รักษ์ร่างพอสร่างร้าย รอดตน
ยอดเยี่ยม "ธรรมกาย" ผล ผ่องแผ้ว
เลอเลิศล่วงกุศล ใดอื่น
เชิญท่านถือเอาแก้ว ก่องหล้าเรืองสกล

พระมงคลเทพมุนี กำลังมาสู่ศาลาโรงฉัน

(ภาพเช่นนี้เราไม่ได้เห็นอีกแล้ว จึงนำมาลงไว้เป็นอนุสรณ์)

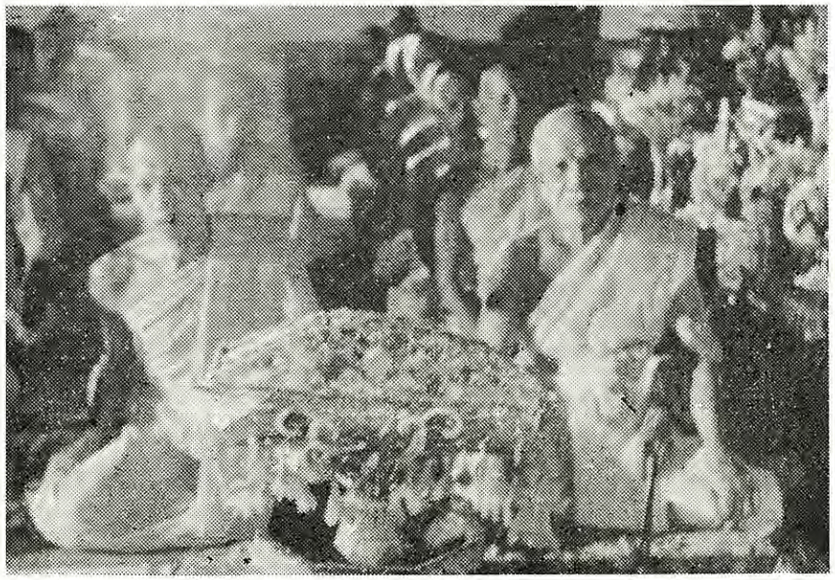

เมื่อ พระมงคลเทพมุนี หลวงพ่อวัดปากน้ำ รับพระกฐินพระราชทาน ซึ่งจัดเป็นรูปสามัคคีศิษยานุศิษย์ผู้ขอพระราชทาน

วันที่ ๙ ตุลาคม พ.ศ.๒๔๙๘

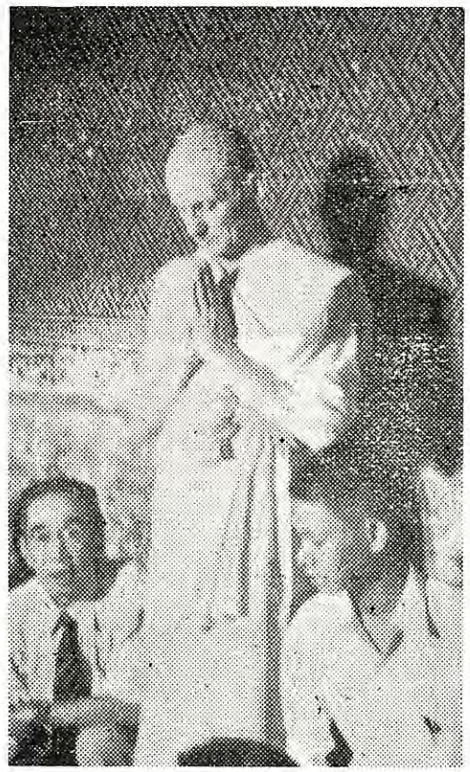

เมื่อหลวงพ่อ ประกอบพิธีอุปสมบทศาสตราจารย์วิลเลียม ออกัสต์ เพอร์เพิสต์ ชาวอังกฤษ
เป็นพระภิกษุ มีฉายาว่า กปิลวฑฺโฒ ภิกขุ เป็นชาวยุโรปคนแรกที่อุปสมบท ในประเทศไทย เมื่อ พ.ศ.๒๔๙๗
โดยพักจำพรรษาและปฏิบัติธรรมกับพระเดชพระคุณหลวงพ่อวัดปากน้ำ

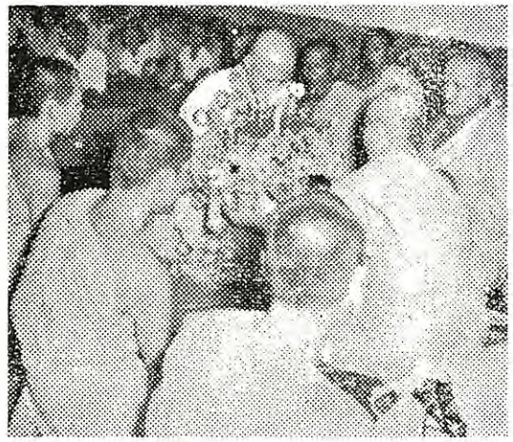

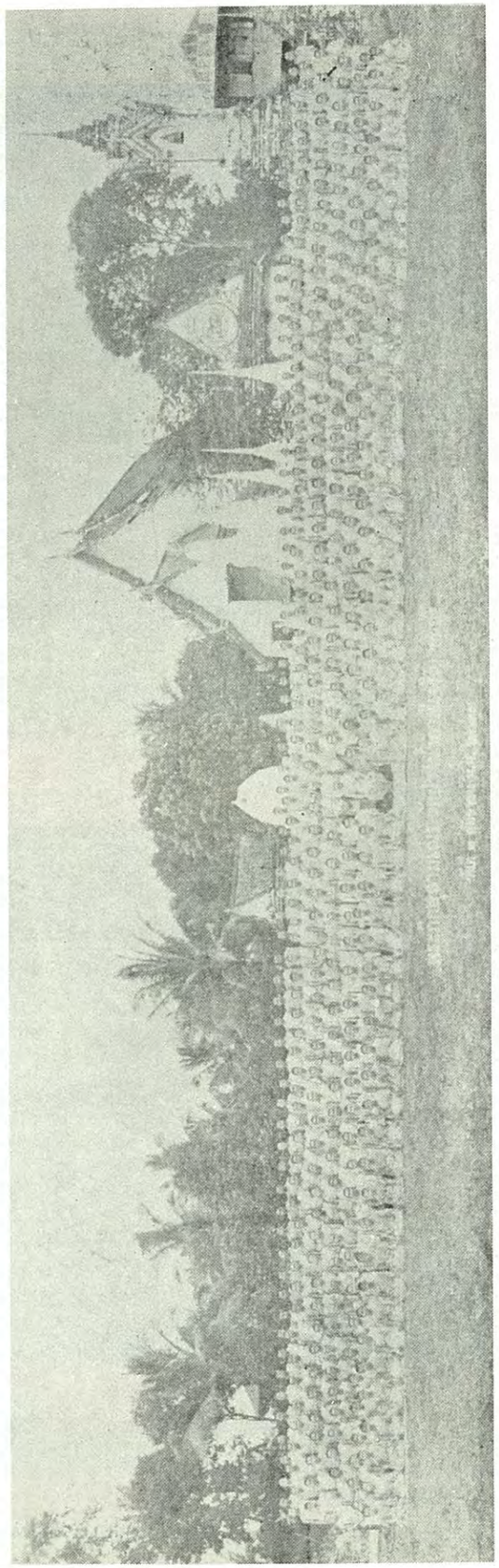

พระกิษฐสามเณรที่จำพรรษา ณ วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร
และพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทยลาภพฤฒิธาดา ซึ่งยังมีชีวิตอยู่ และภาพ พระอุโบสถวัดปากน้ำ ในอดีตกาล
สมัยเมื่อพระเดชพระคุณหลวงพ่อวัดปากน้ำยังมีชีวิตอยู่

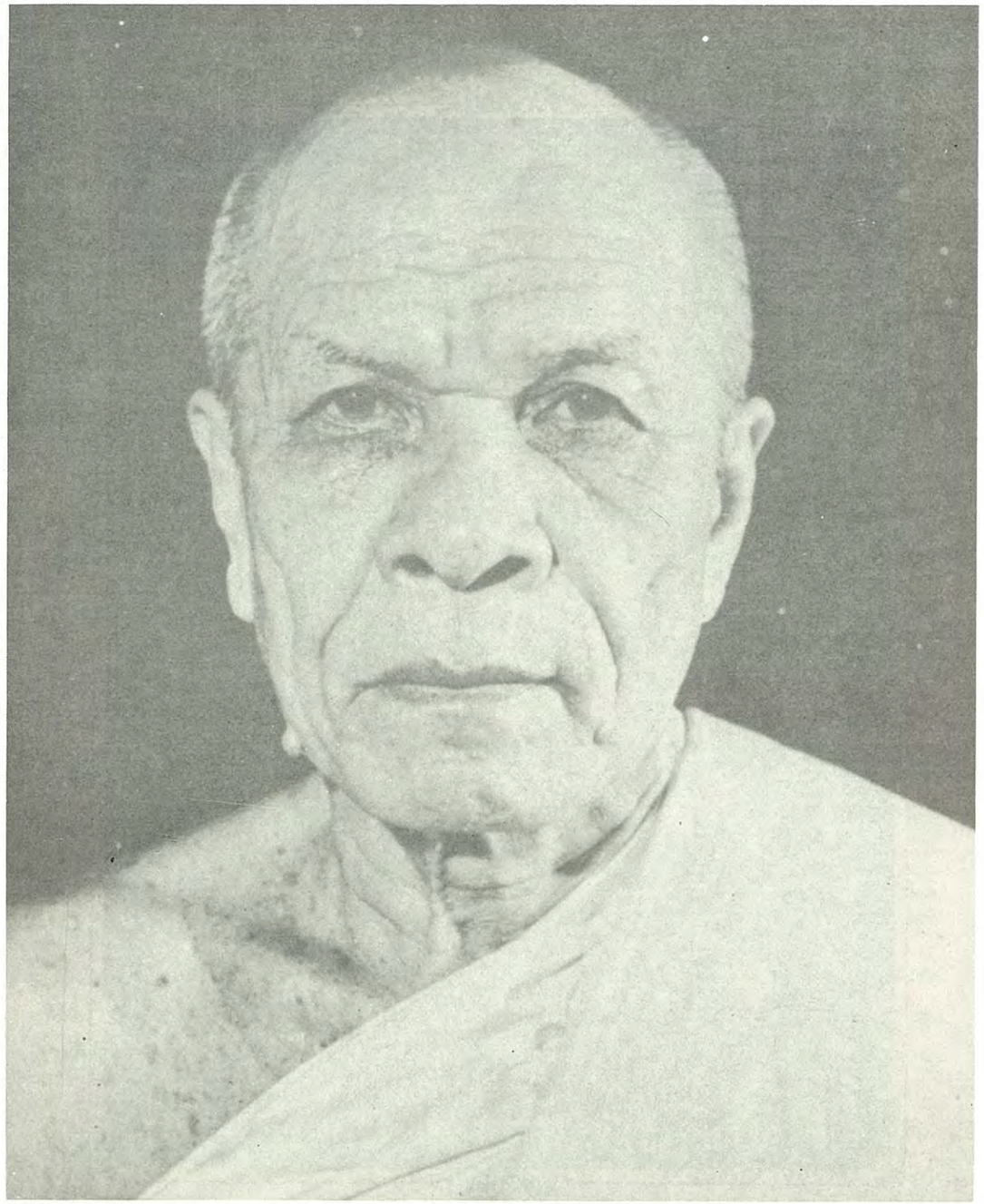

เจ้าคุณพระมงคลเทพมุนี

หลวงพ่อวัดปากน้ำ (สด) เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร

ผู้ค้นพบวิชาธรรมกาย

พระมงคลเทพมุนีแสดงพระธรรมเทศนา ในวันที่เจ้าภาพมาถวายภัตตาหาร

คำนำ

(พิมพ์ครั้งที่ ๓)

ในบรรดาศิษยานุศิษย์ในพระเดชพระคุณพระมงคลเทพมุนี หรือที่นิยมเรียกกันว่า "หลวงพ่อวัดปากน้ำ" ตลอดจนผู้ที่เคารพนับถือในพระเดชพระคุณท่าน ต่างก็ได้รับความอบอุ่นใจ ดังจะเห็นได้จากพระพิมพ์ผง ที่เรียกว่า "พระของขวัญ" อันมีอยู่แพร่หลายทั่วไปในบัดนี้นั้น เป็นการแสดงออกให้เห็นแล้วซึ่งเกียรติคุณในหลวงพ่อ แต่เห็นจะมีน้อยคนนักที่จะรู้ความประสงค์และความปรารถนา ตลอดจนความเป็นไปในชีวิตของผู้สร้างอย่างแท้จริง เท่าพระเดชพระคุณเจ้าประคุณสมเด็จพระวันรัต (ปุ่น ปุณฺณสิริ) ด้วยพระเดชพระคุณเจ้าประคุณเป็นหลาน และได้ติดตามพระเดชพระคุณหลวงพ่อวัดปากน้ำมาอยู่วัดพระเชตุพนฯ ด้วย กับยังได้ติดต่อกันมาอยู่เสมออย่างใกล้ชิด จึงรอบรู้ความเป็นไปในหลวงพ่อดี ดังนั้นเมื่อครั้งบำเพ็ญกุศลทักษิณานุปทานกิจสตมวารพระเดชพระคุณเจ้าประคุณสมเด็จฯ จึงได้นิพนธ์ประวัติของหลวงพ่อขึ้นไว้ จัดว่าชีวประวัติของพระเดชพระคุณหลวงพ่อย่อมถูกต้องสมบูรณ์กว่าผู้อื่นเขียน จึงได้พิมพ์เป็นครั้งแรกในงานนั้น ต่อมาได้พิมพ์ตามวาระต่าง ๆ กันหลายครั้ง ครั้งสุดท้าย น.ส.ตรีธา เนียมขำ ได้พิมพ์ขึ้นใหม่อีกครั้งหนึ่งเพื่อเป็นบรรณาการแก่ผู้ที่มาร่วมในงานพระราชทานเพลิงศพพระภาวนาโกศลเถร (ธีระ ธมฺมธรเถร) เมื่อวันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๑๒ แต่ในการพิมพ์ครั้งนั้นพระเดชพระคุณเจ้าประคุณสมเด็จฯ ได้นิพนธ์อานุภาพธรรมกาย ซึ่งก็ได้นำมารวมพิมพ์พร้อมประวัติด้วยเป็นจำนวนถึง ๓,๐๐๐ เล่ม ต่อเมื่องานล่วงไปแล้วจึงปรากฏว่า หนังสือดังกล่าวหมดไม่พอแจกจ่ายให้ผู้ต้องประสงค์ได้ด้วยผู้มาในงานมากล้น หลังงานแล้วก็ยังมีผู้ต้องประสงค์ติดต่อมาเนือง ๆ

บัดนี้ ศิษยานุศิษย์ในพระเดชพระคุณหลวงพ่อ เห็นควรใคร่ที่จะได้พิมพ์ขึ้นใหม่ให้แพร่หลาย เพื่อเทิดทูนเกียรติประวัติอันงดงามน่ากราบไหว้น่าบูชาของหลวงพ่อเป็นการสำแดงออกซึ่งกตัญญูกตเวทิตาธรรม จึงได้ตีพิมพ์ขึ้นเป็นอนุสรณ์วัตถุให้คนภายหน้าจะได้ระลึกถึงต่อไปด้วยคารวะตลอดกาลนาน

พระเทพวรเวที

เจ้าอาวาสวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ ธนบุรี

***พระเทพวรเวที คือ พระธรรมธีรราชมหามุนี เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบัน

บันทึกของ
พระเดชพระคุณพระมงคลเทพมุนี
(ซึ่งบันทึกเอง)

ลงพิมพ์ในนิตยสารมงคลสารปีที่ ๑ เล่มที่ ๑

เมื่อ ๑ กันยายน พ.ศ.๒๕๐๗

หน้า ๔-๖ และ ๒๐

ประวัติย่อ
ของ
พระเดชพระคุณพระมงคลเทพมุนี (หลวงพ่อวัดปากน้ำ)
ผู้ค้นพบวิชาธรรมกาย

ชาติภูมิเดิมเป็นพ่อค้า เข้าตั้งภูมิลำเนาอยู่ที่บ้านหมู่เหนือของวัดสองพี่น้อง คือทิศใต้ของวัด แต่ต่างฝั่งกับวัด วัดอยู่ตะวันออกเฉียงเหนือ บ้านอยู่ตะวันตกเฉียงใต้ มีคลองกั้นเป็นระหว่างวัดกับบ้าน ค้าขายมาตั้งแต่อายุ 14 ปีเศษ ๆ นับตั้งแต่บิดาล่วงไปก็เป็นพ่อค้าแทนบิดา เลี้ยงมารดามาจนถึงอายุ 19 ปี ตรงนี้ได้ปฏิญาณตัวบวชจนตาย ด้วยมามีอุปสรรคเกิดขึ้นในระหว่างขายข้าวแล้วนำเรือเปล่ากลับบ้านเข้าลัดที่คลองบางอีแท่น เหนือตลาดใหม่แม่น้ำนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ในลัดนี้ไม่สู้ไกลนัก แต่พวกโจรชุกชุม แต่พอเข้าลัดไปเล็กน้อย ก็มาคิดแต่ในใจของตัวว่า คลองก็เล็กโจรก็ร้าย ท้ายเรือเข้าก็ไล่เลี่ยกับฝั่ง ไม่ต่ำไม่สูงกว่ากันเท่าไรนัก น่าหวาดเสียวอันตราย เมื่อโจรมาก็ต้องยิงหรือทำร้ายคนท้ายก่อน ถ้าเขาทำเราเสียได้ก่อนก็ไม่มีทางที่จะสู้เขา ถ้าเราเอาอาวุธปืนแปดนัดไว้ทางหัวเรือแล้วเราไปถ่อเรือทางลูกจ้างเสีย เมื่อโจรมาทำร้ายเราก็จะมีทางสู้ได้บ้าง คิดดังนี้แล้วก็เรียกลูกจ้างที่ถ่อเรือแถบทรายมาถือท้ายเราออกไปถ่อแทน ถ่อเรือไปก็คิดไป เรือก็เดินเข้าไปหาที่เปลี่ยวหนักขึ้นทุกที ความคิดก็ถี่ขึ้นว่า ลูกจ้างที่เราจ้างมานี้ คนหนึ่งก็ไม่กี่บาท เพียง 11 บาท หรือ 12 บาทเท่านั้น ส่วนตัวเราเป็นเจ้าของทั้งทรัพย์ทั้งเรือหมด ส่วนตายจะให้ลูกจ้างตายก่อนไม่ถูกเอาเปรียบลูกจ้างมากเกินไปไม่สมควร ถ่อไปก็คิดไปดังนี้ และคิดถี่หนักเข้าก็ตัดสินใจเด็ดขาดออกไป เราเป็นเจ้าของให้เราตายก่อนดีกว่าจึงจะสมควร คิดตกลงแล้วก็เรียกลูกจ้างให้มาถ่อตัวก็หยิบปืนแปดนัดที่เอาไปไว้ข้างหัวเรือมาไว้ใกล้ตัว ข้างท้ายเรือก็ถือท้ายเรื่อยไป ใกล้ออกจากลัดเต็มที น้ำก็ขึ้นเรือข้าวที่หนักก็ตามหัวน้ำขึ้นสวนเข้ามาประดังกันแน่น จีนก็ส่งเสียงแต่ว่า ตู้อ่า ๆ ประดังกันแน่น ออกก็ไม่ได้ เข้าไปไม่ได้ น้ำก็น้อยเลยต้องต่างฝ่ายต่างก็ปักหลักกรานหน้าจอดกันนิ่งอยู่ เราเป็นคนท้าย ผ่านพ้นอันตรายมาแล้วก็มาคิดว่าการหาเงินหาทองนี้ลำบากจริง ๆ เจียวหนว บิดาของเราก็หามาดังนี้ เราก็หาซ้ำรอยบิดาตามบิดาบ้าง เงินแลทองที่หากันทั้งหมดด้วยกันนี้ต่างคนก็ต่างหาไม่มีเวลาหยุดด้วยกันทั้งนั้น ถ้าใครไม่เร่งรีบหาให้มั่งมีก็เป็นคนต่ำและเลว ไม่มีใครนับถือแลคบหา เข้าหมู่เขาก็อายเขาเพราะเป็นคนจนกว่าเขาไม่เทียมหน้าเทียมบ่าเทียมไหล่กับเขา

ปุรพชนต้นสกุลของเราก็ทำกันมาดังนี้ เหมือน ๆ กันจนถึงบิดาของเราแลตัวของเราบัดนี้ ก็บัดนี้ปุรพชนแลบิดาของเราไปทางไหนหมด ก็ปรากฏแก่ใจว่าตายหมดแล้ว แล้วตัวของเราเล่าก็ต้องตายเหมือนกัน แต่พอคิดถึงตายขึ้นมาดังนี้แล้ว ใจก็ชักเสียว ๆ นึกถึงความตายที่จะมาถึงตัวโดยไม่มีสงสัยเลย เราต้องตายแน่ ๆ บิดาเราก็มาล่องข้าว ขึ้นจากเรือข้าวก็เจ็บมาจากตามทางแล้ว ขึ้นจากเรือข้าวไม่ได้กี่วันก็ถึงแก่กรรม เมื่อถึงแก่กรรมแล้ว เราที่ช่วยพยาบาลอยู่ไม่ได้เห็นเลยที่จะเอาอะไรติดไป ผ้าที่นุ่งแลร่างกายของแก เราก็ดูแลอยู่ไม่เห็นมี

อะไรหายไป ทั้งตัวเราแลพี่น้องของเราที่เนื่องด้วยแกตลอดถึงมารดาของเราก็อยู่ไม่เห็นมีอะไรเลยที่ไปด้วยแก แกไปผู้เดียวแท้ ๆ ก็ตัวเราเล่าต้องเป็นดังนี้ เคลื่อนความเป็นอย่างนี้ไปไม่ได้แน่ เมื่อคิดตกลงใจดังนี้แล้วก็ลองทำเป็นตายดู นอนแผ่ลงไปที่ท้ายเรือนั้นแล้วก็ทำตาย ตายแล้วทำไปหาคนที่เป็นญาติบ้าง พี่น้องบ้าง เพื่อนที่ชอบกันบ้าง เขาก็ไม่เห็นเรา เพราะเราเป็นผี เราก็เอาก้อนดินบ้าง ไม้บ้าง โยนหรือปาเข้าไปให้ถูก เพราะเขาไม่เห็นตัวเรา เขาก็ต้องบอกผีโยนมาหรือปาเข้ามา ไปหาคนโน้นก็ไม่เห็น มาหาคนนี้ก็ไม่เห็น คิดไปดังนี้แหละจนเผลอตัว

แต่พอรู้สึกตัวขึ้นมา ก็รีบลุกขึ้นจุดธูป อธิษฐานในใจของตัวเองว่า ขออย่าให้เราตายเสียก่อน ขอให้บวชเสียก่อนเถิด ถ้าบวชแล้วไม่สึกจนตลอดชีวิต ตรงนี้ บวชจริงมาเสียแต่อายุ 19 ปีเศษแล้ว ตั้งแต่นั้นก็ประกอบอาชีพตามปกติของพ่อค้า จนอายุครบ 22 โดยปีแล้ว ก็ปรารภถึงการบวชในปีนั้น พอถึงเดือน 8 ข้างขึ้นก็ขนข้าวลงเรือเต็มลำดีแล้ว ก็บอกกับลูกจ้างให้นำเอาข้าวไปขายโรงสีในกรุงเทพฯ ส่วนตัวก็เข้าอยู่วัดเป็นเจ้านาค ฝึกหัดเบื้องต้นแห่งการอุปสมบทในสำนักพระปลัดยัง ผู้เป็นหลวงตาของตัวซึ่งเป็นน้องคนเล็กของตาน้อยผู้เป็นมารดาของตัวเอง ท่านส่งวินัยย่อ ๆ ให้เป็นหนังสือสมุดข่อย เขียนตัวบรรจงสวยงามมาก ก็ท่องวิธีขอบรรพชา แลดูวินัยไปด้วยกันทีเดียว พอจวนเข้าพรรษาก็มีผู้ไปนิมนต์พระอุปัชฌาย์ดีวัดประตูศาล จังหวัดสุพรรณบุรี มาเป็นอุปัชฌาย์ ก็ได้อุปสมบทในต้นเดือนแปด ของ พ.ศ. 2449 ได้อยู่จำพรรษาในวัดนั้น รวมอยู่ที่อุปสมบทนั้น 7 เดือนเศษ ๆ เท่านั้น ออกจากวัดที่อุปสมบทนั้นแล้ว ก็ตรงมาอยู่จำพรรษาในวัดพระเชตุพนทีเดียว เรียนมูลกัจจายน์ถึงสามจบ แล้วเรียนธรรมบทปทีปนีและสารสังคหะ แต่พอเป็นว่าแปลออกพอสมควรแล้วก็หยุดการเรียนคันถธุระ เรียนวิปัสสนาธุระต่อไป ถึงในระหว่างคันถธุระอยู่ก็เรียนวิปัสสนาไปด้วยเหมือนกัน เวลาวันแปดค่ำ สิบห้าค่ำ ก็มักไปแสวงหาครูสอนฝ่ายสมถวิปัสสนาอยู่เสมอ ๆ โดยมาก แต่ที่เรียนโดยตรงทีเดียวตั้งแต่บวชใหม่ ๆ ก็เรียนแต่อนุสาวนาจารย์ทีหนึ่ง บวชแล้วรุ่งขึ้นวันที่สองก็เรียนที่หลวงพ่อเนียมวัดน้อย จังหวัดสุพรรณ ที่สามเจ้าคุณสังวรานุวงษ (เอี่ยม) วัดราชสิทธาราม ที่สี่เรียนกับพระครูญาณวิรัติ (โป๊) วัดพระเชนตุพน ที่ห้าเรียนกับพระอาจารย์สิงห์ วัดละครทำ หลังวัดระฆังโฆสิตาราม ได้ตามแบบของท่านสององค์ พระครูญาณวิรัติแลพระอาจารย์สิงห์ ท่านรับรองว่าได้ตามแบบของท่าน ท่านมอบให้เป็นผู้สอนเขาได้ทั้งสองอาจารย์ แต่ก็ยังไม่พอใจที่จะเป็นครูสอนเขา จึงค้นคว้าหาต่อไปอีกถึงพรรษา 11 ก็สำเร็จในการเล่าเรียนคันถธุระได้พอสมควรแก่ที่ตั้งใจไว้ว่า ต้องเรียนแปลให้ออกจะได้ค้นธรรมในมคธภาษาได้ตามต้องการ ก่อนแต่จะมาเรียนคันถธุระนั้นได้ตั้งหนังสือใบลานมหาสติปัฏฐานลานยาวไว้ที่วัดสองพี่น้องผูกหนึ่งว่า ถ้าไปเล่าเรียนคราวนี้ต้องแปลหนังสือผูกนี้ให้ออก จึงเป็นที่พอแก่ความต้องการ ถ้ายังแปลไม่ออกก็เป็นอันไม่หยุดในการเรียน แต่พอแปลออกก็หยุด ในพรรษาที่ 11 เมื่อหยุดต่อการเรียนปริยัติแล้ว ก็เริ่มทำจริงจังในทางปฏิบัติ ก็คิดว่าในวัดพระเชตุพนนี้ ในอุโบสถก็ดีมีบริเวณกว้างขวางดีมาก เป็นสถานที่ควรทำภาวนามาก แต่มาหวนระลึกถึงอุปการคุณของวัดบางคูเวียงในคลองบางกอกน้อย เจ้าอธิการชุ่มได้ถวายมูลกัจจายน์แลคัมภีร์พระธรรมบทให้ ในตอนเล่าเรียนปริยัตินั้น ก็มีอุปการคุณอยู่มาก ควรไปจำพรรษา แล้วจะได้แสดงธรรมแจกแก่ภิกษุสามเณร อุบาสก อุบาสิกาเป็นบรรณาการต่ออุปการคุณแก่วัดนั้น จึงได้กราบลาเจ้าคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (เข้ม) เจ้าอาวาสวัดเชตุพน ไปจำพรรษาวัดบางคูเวียง ในพรรษาที่ 12 แต่พอได้กึ่งพรรษาก็มาหวนระลึกขึ้นว่า ในเมื่อเราตั้งใจจริง ๆ ในการบวช จำเดิมอายุสิบเก้า เราได้ปฏิญาณตนบวชจนตายขออย่าให้ตายในระหว่างก่อนบวช บัดนี้ก็ได้บอกลามาถึง 15 พรรษาย่างเข้าพรรษานี้แล้ว ก็พอแก่ความประสงค์ของเราแล้ว บัดนี้ของจริงที่พระพุทธเจ้าท่านรู้ท่านเห็น เราก็ยังไม่ได้บรรลุ ยังไม่รู้ไม่เห็น สมควรแล้วที่จะต้องกระทำอย่างจริงจัง เมื่อตกลงใจได้ดังนี้แล้ว วันนั้นเป็นวันกลางเดือน 10 ก็เริ่มเข้าโรงอุโบสถแต่เวลาเย็น ตั้งสัจจาธิษฐานแน่นอนลงไปว่า ถ้าเรานั่งลงไปครั้งนี้ไม่เห็นธรรมที่พระพุทธเจ้าต้องการ เป็นอันไม่ลุกจากที่นี้จนหมดชีวิต เมื่อตั้งจิตมั่นลงไปแล้ว ก็เริ่ม ปรารภนั่ง จึงได้แสดงความอ้อนวอนแด่พระพุทธเจ้าว่า ขอพระองค์ได้ทรงพระกรุณาโปรดข้าพระพุทธเจ้า ทรงประทานธรรมที่พระองค์ได้ทรงตรัสรู้อย่างน้อยที่สุด แลง่ายที่สุดที่พระองค์ได้ทรงรู้แล้วแด่ข้าพระพุทธเจ้า ถ้าข้าพระพุทธเจ้ารู้ธรรมของพระองค์แล้ว เป็นโทษแก่ศาสนาของพระองค์แล้ว ขอพระองค์อย่าทรงพระราชทานเลย ถ้าเป็นคุณแก่ศาสนาของพระองค์แล้ว ขอพระองค์ได้ทรงพระกรุณาโปรด พระราชทานแด่ข้าพระองค์ ข้าพระองค์รับเป็นทนายศาสนา ในศาสนาของพระองค์จนตลอดชีวิต แต่พออ้อนวอนเสร็จแล้ว ก็เริ่มปรารภเข้าที่นั่งสมาธิต่อไป มานึกถึงมดคี่ที่ตามช่องของแผ่นหนิที่ยาว ๆ แลบนแผ่นหินบ้าง ไต่ไปมาอยู่บ้างแต่ไม่มากนัก จึงหยิบเอาขวดน้ำมันก๊าดมา เอานิ้วจุกเข้าที่ปากขวด แล้วตะแคงขวดให้เปียกนิ้วเข้าแล้วเอามาลากเป็นทางให้รอบตัวจะได้กันไม่ให้มาทำอันตรายในเวลานั่งลงไปแล้ว แต่พอทางนิ้วที่เปียกน้ำมันนั้นไม่ทันถึงครึ่งของวงตัวที่นั่งความคิดอันหนึ่งเกิดขึ้นว่า ชีวิตสละได้แต่ทำไมยังกลัวมดคี่อยู่เล่าก็นึกอายตัวเองขึ้นมา เลยวางขวดน้ำมันเข้าที่เลยในเดี๋ยวนั้นประมาณครึ่งหรือค่อนคืนไม่มีนาฬิกา ไม่แน่ก็ **เห็นผังของจริงของพระพุทธเจ้า ซึ่งมีอยู่ในหนังสือธรรมกาย** ที่คุณพระทิพย์ปริญญาเรียบเรียงพิมพ์แจกไปแล้วนั้น ในขณะนั้นก็มาปริวิตกว่า คัมภีร์โรจายังธรรมเป็นของลึกถึงเพียงนี้ ใครจะไปคิดคาดคะเนเอาได้ พ้นวิสัยของความตรึกนึกคิด ถ้ายังตรึกนึกคิดอยู่ก็เข้าไม่ถึง ที่จะเข้าถึง ต้องทำให้รู้ตรึก รู้นึก รู้คิดนั้นหยุดเป็นจุดเดียวกัน แต่พอหยุดก็ดับ แต่พอดับแล้วก็เกิด ถ้าไม่ดับแล้วไม่เกิด ตรองดูเถิด ท่านทั้งหลาย นี้เป็นของจริง หัวต่อมีเป็นอยู่ตรงนี้ ถ้าไม่ถูกส่วนดังนี้ก็ไม่มีไม่เป็นเด็ดขาด วิตกอยู่ดังนี้สักครู่ใหญ่ ๆ ก็กลัวว่า ความมีความเป็นนั้นจะเลือนไปเสีย จึงเข้าที่ต่อไปใหม่ ราวสักสามสิบนาที ก็เห็นวัดบางปลาม้าปรากฏเหมือนตัวเองไปอยู่ที่วัดนั้น แต่พอชัดดีก็รู้สึกตัวขึ้นมา จึงมีความรู้สึกขึ้นมาว่าจะมีผู้รู้เห็นได้ยากนั้นในวัดบางปลาม้านี้จะต้องมีผู้รู้เห็นได้แน่นอน จึงมาปรากฏขึ้นบัดนี้ต่อแต่นั้นมาก็คำนึงที่ไปสอนที่วัดนั้นอยู่เรื่อย ๆ มาจนถึงออกพรรษารับกฐินแล้ว ก็ลาสมภารวัดบางคูเวียงไปสอนที่วัดบางปลาม้าราวสี่เดือน มีพระทำเป็นสามรูป คฤหัสถ์สี่คน นี้เริ่มต้นแผ่ธรรมกายของจริง ที่แสวงหาได้มาจริงปรากฏอยู่จนบัดนี้

เห็น *ใดฤๅมาตรแม้น* *ธรรมกาย*
จำ *สนิทนิมิตหมาย* *มั่นแท้*
คิด *ทำเถิดหญิง – ชาย* *ชูช่วย ตนแฮ*
รู้ *ยิ่งเบญจขันธ์แท้* *แต่ล้วนอจิรัง*

▲ *บ้านสองพี่น้อง ตำบลสองพี่น้อง อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี หมู่บ้านเกิดของพระเดชพระคุณหลวงพ่อวัดปากน้ำฝั่งใต้ ตรงกันข้ามกับวัดสองพี่น้อง*

▲ *อุโบสถวัดสองพี่น้อง ที่หลวงพ่ออุปสมบท*

▲ พระประธานที่ประดิษฐานในอุโบสถ พระเดชพระคุณหลวงพ่อเป็นผู้ดำเนินการหล่อพระประธานองค์นี้ เมื่อ พ.ศ.๒๔๗๕

พระพุทธรูปปางไสยาสน์ ประดิษฐานในพระวิหาร พระครูวินยานุโยค (เหนี่ยง อินฺทโชโต) อดีตเจ้าอาวาสวัดสองพี่น้อง และพระกรรมวาจาจารย์ของหลวงพ่อวัดปากน้ำเป็นผู้สร้าง ซึ่ง วัดจะจัดให้มีงานปิดทองประจำปีในกลางเดือน ๑๑

◆ หมู่กุฏิสงฆ์วัดสองพี่น้องที่หลวงพ่อเคยจำพรรษา

▲ศาลาการเปรียญวัดสองพี่น้อง และห้องทรงธรรม ซึ่งหลวงพ่อเคยใช้แสดงพระธรรมเทศนาและปฏิบัติธรรม ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อใช้ประโยชน์มากขึ้น

ห้องทรงธรรมนั้น เดิมเป็นที่เก็บพระไตรปิฎก และเป็นที่เจริญภาวนาด้วย ต่อมาชำรุดทรุดโทรมมากจึงได้มีการดัดแปลงและซ่อมแซมเพิ่มเติมขึ้น เป็นที่พักอาศัยของพระภิกษุ สามเณร

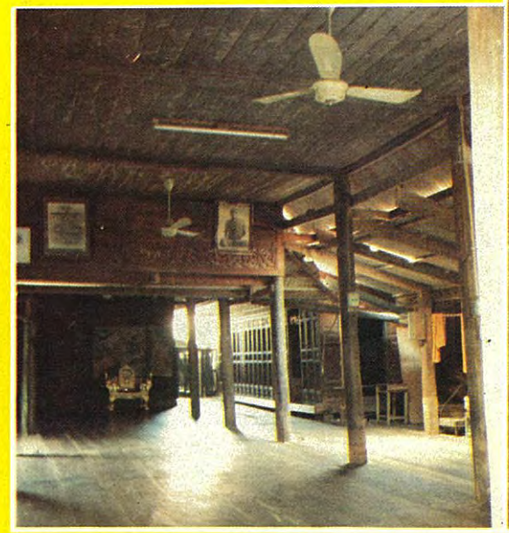

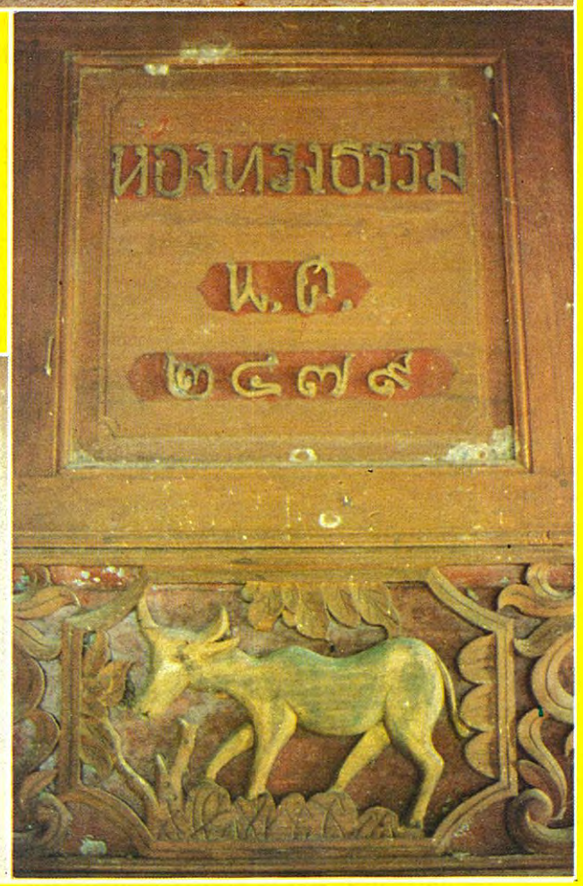

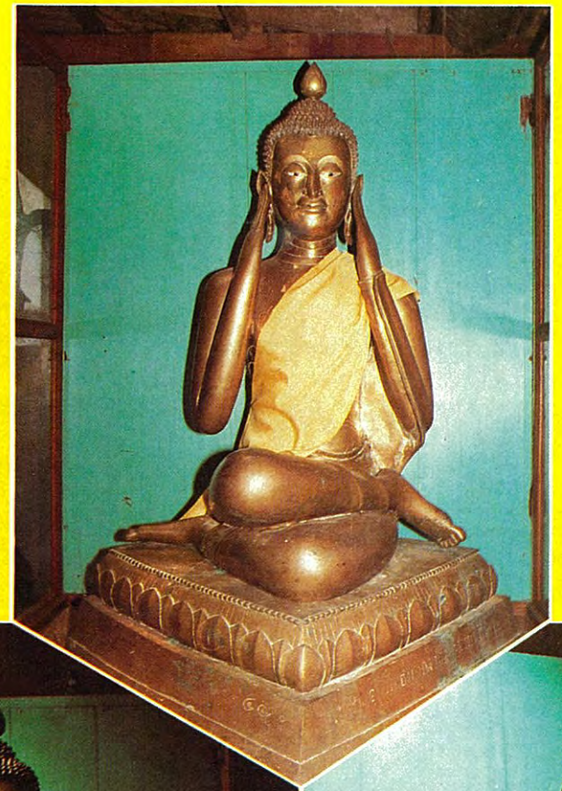

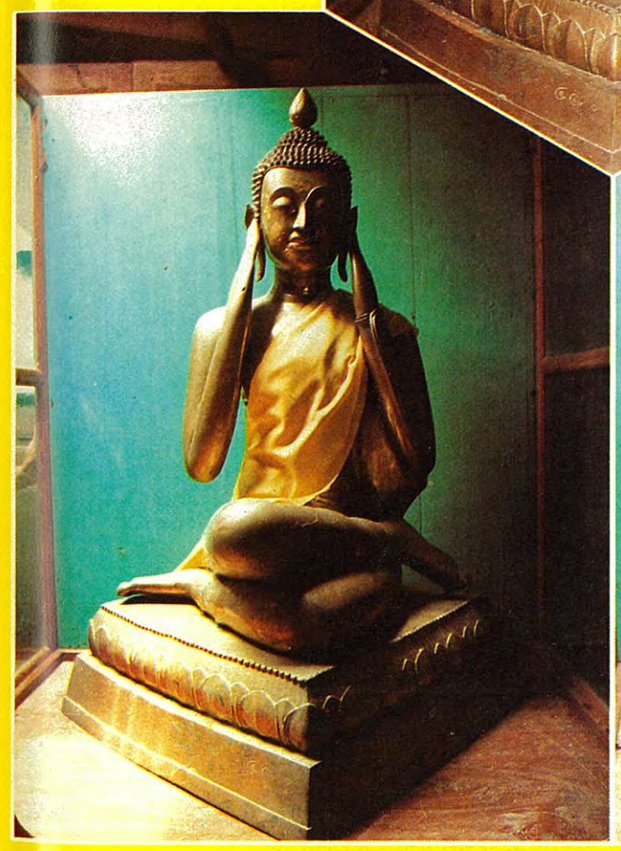

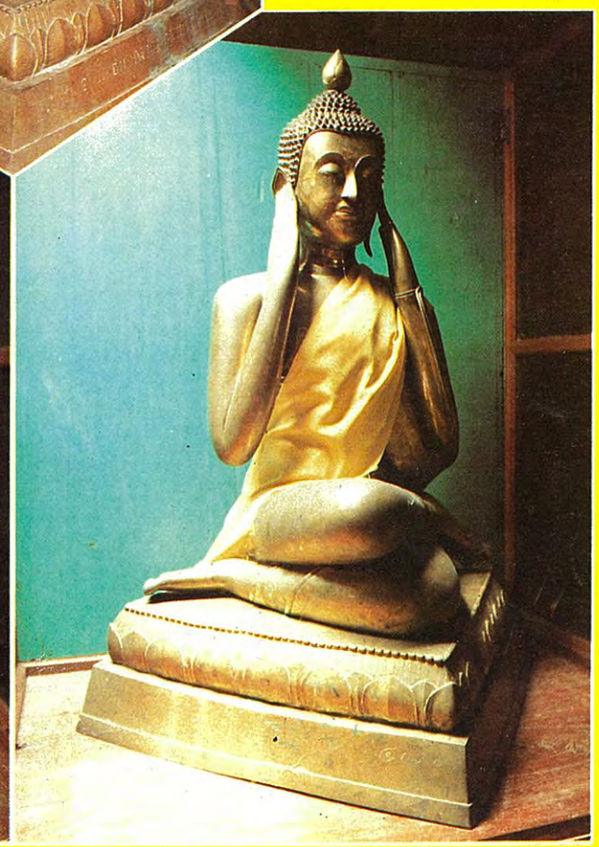

พระพุทธรูปปิดพระกรรณองค์นี้ เป็นพระพุทธรูปที่หลวงพ่อพระ อาจารย์สิงห์ อดีตเจ้าอาวาสวัดละครทำ ต.พรานนก บางกอกน้อย กทม. พระอาจารย์สอนปฏิบัติธรรมพระเดชพระคุณหลวงพ่อวัดปากน้ำ เป็นผู้สร้างเมื่อ พ.ศ.๒๔๕๐ (ทราบว่ามีองค์เดียวในประเทศ ไทย) สร้างไว้เป็นปริศนาธรรม ปัจจุบันประดิษฐานอยู่ ณ ห้องทรงธรรม วัดสองพี่น้อง จ.สุพรรณบุรี

▲ วัดโบสถ์บน ตำบลบางคูเวียง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี สถานที่พระเดชพระคุณหลวงพ่อบรรลุธรรม

▲ ศาลาการเปรียญที่สร้างใหม่ และเป็นที่ประดิษฐานรูปเหมือนพระเดชพระคุณหลวงพ่อ

▲ อุโบสถที่หลวงพ่อพักจำพรรษา และบรรลุธรรมสมปรารถนา

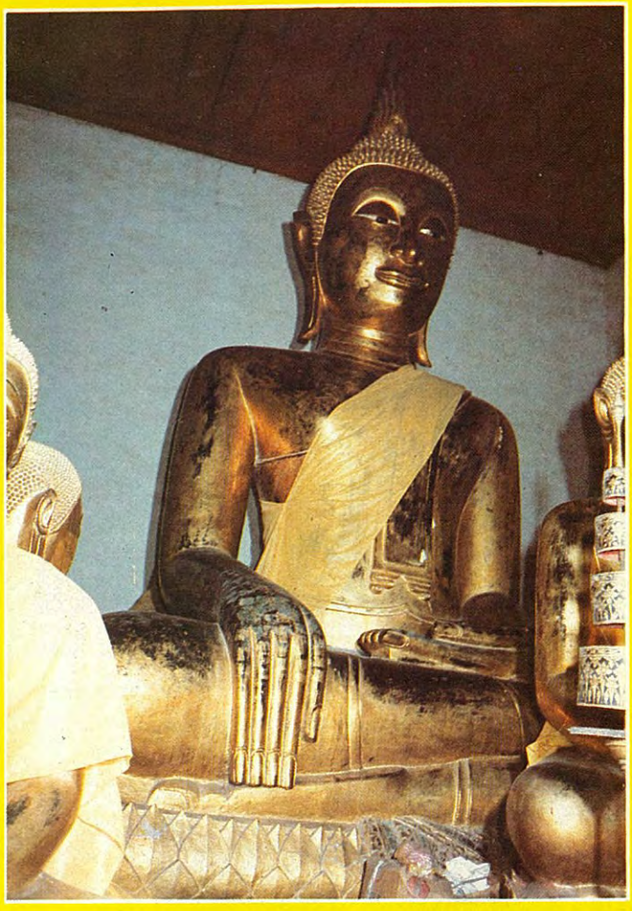

พระพุทธรูปในอุโบสถที่สร้างมานานปีและงดงามรายล้อมด้วยพระพุทธรูปองค์น้อย ๆ ◀ ที่สร้างด้วยปูน ▼

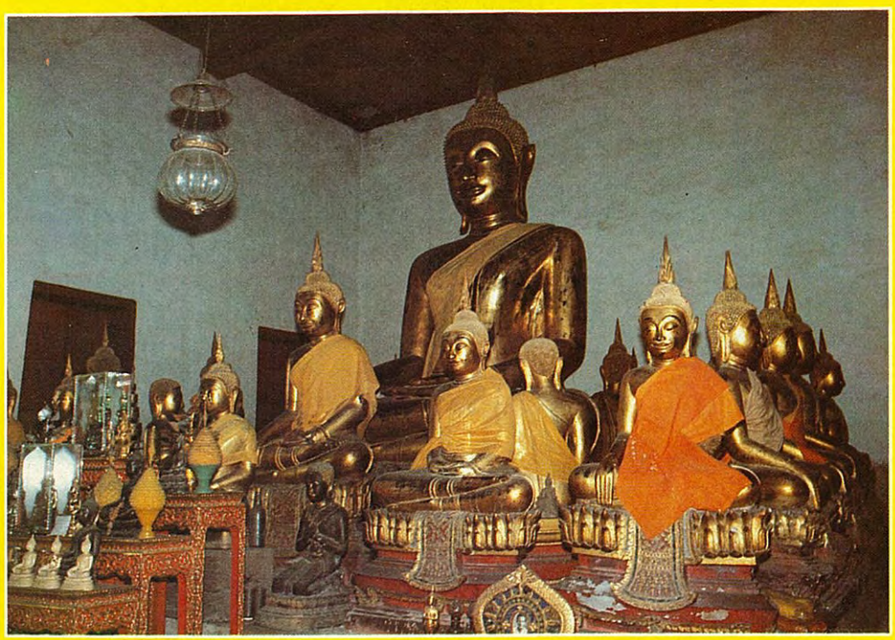

▲ รอบอุโบสถปูด้วยแผ่นศิลา เต็มไปด้วยหมู่ไม้ และเงียบสงัด

▼ แผ่นศิลาปูพื้นอุโบสถที่หลวงพ่อปฏิบัติธรรมและบันทึกไว้ว่า ได้เห็นมดที่ไต่ตามแผ่นหินจึงคิดป้องกัน ใช้น้ำมันก๊าสเขียนวงรอบตัว แต่ยังมิทันจะเขียนวงรอบ ความคิดได้เกิดขึ้น "ชีวิตสละได้ทำไมยังกลัวมด"

▲ รอบบริเวณอุโบสถอันเต็มไปด้วยหมู่พรรณไม้นานาชนิด และวิหารปฏิบัติธรรมหลังน้อยที่ทรุดโทรม

▼ ศาลาดั้งเดิมที่หลวงพ่อวัดปากน้ำ ใช้เป็นสถานที่สอนหนังสือ และแสดงธรรมแก่พระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา เป็นบรรณาการต่ออุปการคุณแก่เจ้าอธิการชุ่ม อดีตเจ้าอาวาสวัดบางคูเวียงแห่งนี้

▲พระอุโบสถวัดชัยพฤกษมาลา ราชวรวิหาร เขตตลิ่งชัน แขวงตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร พระอารามหลวงที่สร้างใหม่แทนพระอุโบสถเดิมซึ่งชำรุดทรุดโทรม

▼พระอารามหลวงแห่งนี้ด้านหน้าพระอุโบสถจรดริมคลองบางกอกน้อย และเป็นวัดที่หลวงพ่อวัดปากน้ำเคยพักจำพรรษารักษาตัวกับน้องชายในพรรษาที่ ๔

▲ พระวิหารหลังเก่าที่แสดงให้เห็นถึงความสามารถและความปราณีต
ของฝีมือช่างไทยในสมัยโบราณ

▼ จิตรกรรมฝาผนังภายในพระวิหารหลังนี้

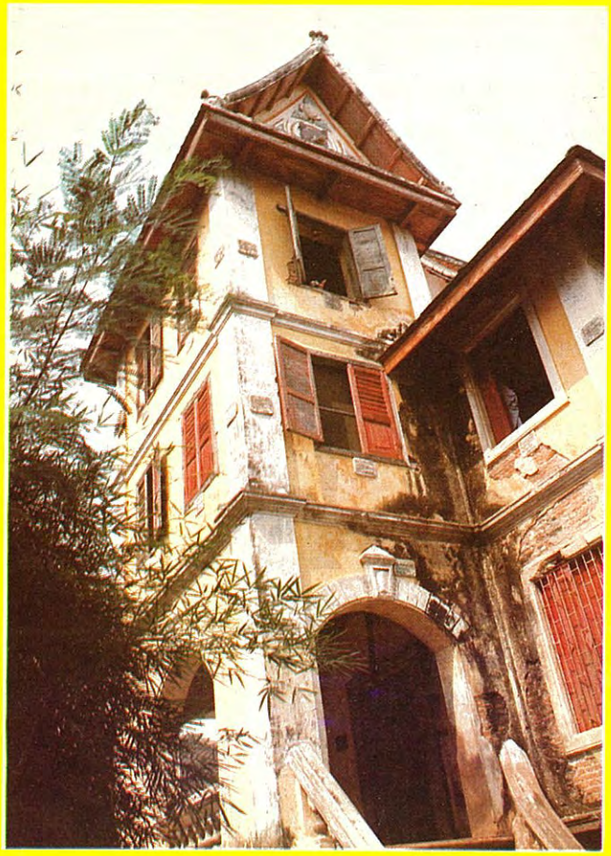

▲
◀ "หอกิจบัญจง" เป็นหอสวดมนต์เก่าแก่ของ
วัดชัยพฤกษมาลาฯ สร้างด้วยศรัทธา
ของอุบาสก อุบาสิกา ในท้องถิ่นนั้น

ประวัติ

เจ้าคุณพระมงคลเทพมุนี

[สด จนฺทสโร]

วัดปากน้ำ อำเภอภาษีเจริญ
จังหวัดธนบุรี

บทความเบื้องต้น

เมื่อการบำเพ็ญกุศลทักษิณานุปทานสัตตมวาร และปัญญาสมวารล่วงแล้วมีท่านที่เคารพนับถือมาขอร้องให้พิมพ์ประวัติของเจ้าคุณพระมงคลเทพมุนี แจกจ่ายแก่ท่านที่เคารพนับถือและศิษยานุศิษย์ เพื่อเป็นอนุสรณ์ต่อไป และบางท่านก็ปรารถนาจะร่วมการกุศลในการพิมพ์นั้นด้วย

เมื่อความต้องการของส่วนมากเป็นเช่นนั้น เห็นว่าจำต้องรวบรวมความเป็นไปตั้งแต่ต้นจนอวสาน จดเหตุการณ์อันเป็นจริงเท่าที่รู้และได้เห็น และต้องวางตนเป็นกลางไม่ให้มีคำยกย่องจนผิดจากความจริง แม้ความจริงนั้น ๆ ถ้าเขียนไว้อาจเป็นเหตุกระทบกระเทือนแก่ผู้อื่นก็จำต้องงด

ผู้เขียนประวัตินี้ ได้อยู่รับใช้เจ้าคุณพระมงคลเทพมุนีมาแต่ครั้งเป็นเด็กวัด เป็นสามเณร-และเป็นภิกษุ ติดต่อกันมาตลอดกาล แม้ต่างคนต่างอยู่แล้ว ก็ยังติดต่อและทราบเหตุการณ์อย่างใกล้ชิด โดยมากทราบจากถ้อยคำที่เจ้าคุณพระมงคลเทพมุนีเล่าให้ฟัง ท่านจะทำกิจการใด ๆ เกี่ยวแก่ส่วนรวม ท่านชอบออกความเห็นให้ฟังเป็นเรื่องของอนาคต เมื่อฟังแล้วบางเรื่องก็หนักใจแทน แต่ครั้นแล้วเหตุการณ์ก็ย่อมเป็นไปตามที่ท่านได้ปรารภไว้เป็นอันรับรองว่าท่านมิได้ฝันเพื่อสร้างวิมานในอากาศ

เจ้าคุณพระมงคลเทพมุนี ผู้มีความสำคัญในประวัตินี้ ศิษยานุศิษย์ท่านที่เคารพนับถือเรียกว่า "หลวงพ่อวัดปากน้ำ" ในที่ลับหลัง ถ้าต่อหน้าก็ชอบใช้คำแทนชื่อท่านว่า "หลวงพ่อ" ไม่มีใครใช้คำว่าเจ้าคุณหรือพระเดชพระคุณมากนัก เป็นทั้งนี้ก็น่าจะเรียกกันมาจนชินปาก ถ้าใครออกชื่อว่า เจ้าคุณพระมงคลเทพมุนีแล้ว แทบจะไม่มีใครรู้จัก เพราะชื่อนั้นท่านได้รับพระราชทาน เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐ นับว่าเป็นเวลาอันสั้น จึงไม่ขึ้นปากขึ้นใจของท่านที่เคารพนับถือ ได้หันเข้าหาความสะดวกออกนามท่านว่า **หลวงพ่อ** ในที่ต่อหน้าเรียกนอกวัดในที่ลับหลังว่า **หลวงพ่อวัดปากน้ำ** เพื่อความสะดวกแก่ผู้อ่าน ต่อไปจะออกนามเจ้าคุณพระมงคลเทพมุนีว่า "หลวงพ่อวัดปากน้ำ" จนจบประวัติ

ประวัติก่อนบวช

เจ้าคุณพระมงคลเทพมุนี (สด) ท่านเกิดวันที่ ๑๐ ตุลาคม พ.ศ.๒๔๒๗ ตรงกับวันศุกร์ แรม ๖ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีวอก ฉศก จุลศักราช ๑๒๔๖ ณ บ้านสองพี่น้อง ตำบลสองพี่น้อง อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี บ้านตำบลนี้อยู่ฝั่งใต้ ตรงกันข้ามกับวัดสองพี่น้อง เป็นบุตรนายเงิน นางสุดใจ

มีแก้วน้อย สกุลของท่านทำการค้าขายมีพี่น้องร่วมมารดาบิดา ๕ คน คือ

๑. นางดา เจริญเรือง
๒. เจ้าคุณพระมงคลเทพมุนี (สด มีแก้วน้อย)
๓. นายใส มีแก้วน้อย
๔. นายผูก มีแก้วน้อย
๕. นายสำรวย มีแก้วน้อย

ญาติพี่น้องของหลวงพ่อวัดปากน้ำ แทบทุกคนนั้น คนสุดท้องตายก่อน แล้วเลื่อนขึ้นมาตามลำดับชั้น คนหัวปีตายทีหลังแทบทุกคน เช่นพี่น้องหลวงพ่อวัดปากน้ำคนที่ ๕ ตายก่อน แล้วถึงคนที่ ๔ คนที่ ๓ แล้วตัวหลวงพ่อ อันดับที่ ๓ นั้นเพิ่งตายก่อนหลวงพ่อไม่ถึงเดือน คล้ายกับว่าจะรักษาระเบียบแห่งการตายไว้ มัจจุราชไม่ยอมให้ลักลั่นเป็นการผิดระเบียบ จนบัดนี้เหลือแต่คนที่ ๑

การศึกษาเมื่อเยาว์วัย

เรียนหนังสือวัดกับพระภิกษุน้าชายของท่าน ณ วัดสองพี่น้อง เมื่อพระภิกษุน้าชายลาสิกขาบทแล้ว ได้มาศึกษาอักขรสมัย ณ วัดบางปลา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ในปกครองของพระอาจารย์ทรัพย์ เพราะชาติภูมิของบิดาอยู่ที่บางปลา ปรากฏว่าหลวงพ่อเรียนได้ดีสมสมัย และการศึกษาขั้นสุดท้ายของเด็กวัดในสมัยนั้น ก็คือเขียนอ่านหนังสือขอมได้คล่องแคล่ว อ่านหนังสือพระมาลัยซึ่งเขียนเป็นอักษรขอมเป็นบทเรียนขั้นสุดท้าย อ่านกันไปคนละหลาย ๆ จบจนกว่าจะออกจากวัด ซึ่งจะเรียกกันสมัยนี้ว่าจบหลักสูตรการศึกษาก็ได้ การศึกษาของหลวงพ่อวัดปากน้ำอยู่ในลักษณะนี้ ท่านมีนิสัยจริงมาตั้งแต่เล็ก ๆ คือตั้งใจเรียนจริง ๆ ไม่ยอมอยู่หลังใคร

การอาชีพ

เมื่อเสร็จการศึกษาแล้ว ออกจากวัดช่วยมารดาบิดาประกอบอาชีพเกี่ยวกับการค้าขาย โดยซื้อข้าวบรรทุกเรือต่อล่องมาขายให้แก่โรงสีในกรุงเทพฯ บ้าง ที่นครไชยศรีบ้าง

เมื่อสิ้นบุญบิดาแล้ว ได้รับหน้าที่ประกอบอาชีพสืบต่อมา ท่านเป็นคนรักงานและทำอะไรทำจริง ทั้งขยันขันแข็ง อาชีพการค้าจึงเจริญโดยลำดับ ทั้งวงศ์ญาติก็อุปการะแทบจะพูดได้ว่าการค้าไม่ต้องลงทุนอะไรมากนัก เพราะว่าตีราคาข้าวเปลือกตกลงราคากันแล้วขนข้าวลงเรือโดยยังไม่ต้องชำระเงินก่อน เมื่อขายข้าวแล้วจึงชำระเงินกันได้ อันเกี่ยวแก่การเชื่อใจกัน ท่านประกอบอาชีพนี้ตลอดมา จนปรากฏในยุคนั้นว่า เป็นผู้มีฐานะดีคนหนึ่ง

ท่านเป็นคนมีนิสัยชอบก้าวหน้า มุ่งไปสู่ความเจริญ ท่านพบกับญาติหรือคนชอบพอแล้วถามถึงการประกอบอาชีพ ถ้าทราบว่าผู้ใดเจริญขึ้น ก็แสดงมุทิตาจิต เมื่อทราบว่าทรงตัวอยู่หรือทรุดลงท่านก็จะพูดว่าหากินอย่างไก่ หาได้ไม่มีเก็บอย่างนี้ต้องจนตาย ควรหาอุบายใหม่

เมื่ออายุ ๑๙ ปี ระหว่างที่ทำการค้าอยู่นั้น ความคิดอันประกอบด้วยความเบื่อหน่ายเกิดแก่ท่าน เป็นทั้งนี้ก็น่าจะลำบากใจอันเกี่ยวแก่อาชีพ เพราะต้องเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงทำงานเลี้ยงมารดา และ

รับผิดชอบในกิจการต่าง ๆ โดยเกิดธรรมสังเวชขึ้นในใจว่า "การหาเงินเลี้ยงชีพนั้นลำบาก บิดาของเราก็หามาอย่างนี้ ต่างไม่มีเวลาว่างกันทั้งนั้น ถ้าใครไม่รีบหาให้มั่งมี ก็เป็นคนชั้นต่ำ ไม่มีใครนับหน้าถือตาเข้าหมู่เพื่อนบ้านก็อับอายไม่เทียมหน้าเขา บุรพชนต้นสกุลก็ทำมาอย่างนี้เหมือนกัน จนถึงบิดาเราและตัวเราในบัดนี้ ก็คงทำอยู่อย่างนี้ ก็บัดนี้บุรพชนทั้งหลายได้ตายไปหมดแล้ว แม้เราก็จักตายเหมือนกัน เราจะมัวแสวงหาทรัพย์อยู่ทำไม ตายแล้วเอาไปไม่ได้ บวชดีกว่า" เมื่อได้โอกาสท่านได้จุดธูปเทียนบูชาพระอธิษฐานว่า "ขอเราอย่าได้ตายเสียก่อนเลย ขอให้ได้บวชเสียก่อน เมื่อบวชแล้วจะไม่ลาสิกขา ขอบวชไปจนตลอดชีวิต" นี้ท่านบอกว่าเริ่มอธิษฐานมาตั้งแต่อายุ ๑๙ ปี

หลวงพ่อวัดปากน้ำท่านเล่าต่อไปว่า เมื่อตกลงใจบวชไม่สึกแล้ว จิตคิดเป็นห่วงมารดาเกิดขึ้น จึงขมักเขม้นทำงานสะสมทรัพย์ เพื่อให้มารดาเลี้ยงชีพไปจนตลอดชีวิต เมื่อจะเทียบราคาเงินในบัดนี้กับสมัยก่อน ๕๐ ปีที่ล่วงมานั้นไกลกันมาก เพราะเมื่อก่อน ๕๐ ปี กล้วยน้ำว้า ๑๐๐ หวีเป็นราคา ๕๐ สตางค์ สมัยก่อนใช้อัฐเรียกว่า ๑๐๐ ละ ๒ สลึง บางคราว ๑๐๐ เครือ ต่อเงิน ๒.๕๐ บาท เพราะเงินจำนวนชั่งที่หลวงพ่อวัดปากน้ำหาให้มารดานั้น ก็ย่อมมีราคาสูงสุดในสมัยนั้น และย่อมเป็นน้ำเงินที่อาจเลี้ยงชีวิตจนตายได้จริง ถ้าหากน้ำเงินไม่มีราคาต่ำลงเช่นปัจจุบันนี้ แต่ก็ประหลาดที่มารดาของท่านมีอายุยืนมาจนถึงยุคกล้วยน้ำว้าหวีละบาทกว่า

อุปสมบท

เดือนกรกฎาคม ๒๔๔๙ ต้นเดือน ๘ ท่านได้อุปสมบท เวลานั้นอายุย่างเข้า ๒๒ ปี บวช ณ วัดสองพี่น้อง อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี มีฉายาว่า จนฺทสโร

พระอาจารย์ดี วัดประดูศาล อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นพระอุปัชฌายะ

พระครูวินยานุโยค (เหนี่ยง อินฺทโชโต) เป็นพระกรรมวาจาจารย์

พระอาจารย์โหน่ง อินฺทสุวณฺโณ เป็นพระอนุสาวนาจารย์

คู่สวด อยู่วัดเดียวกัน คือวัดสองพี่น้อง อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่ออุปสมบทแล้ว ได้จำพรรษาอยู่วัดสองพี่น้อง ๑ พรรษา ปวารณาพรรษาแล้ว เดินทางมาจำพรรษา ณ วัดพระเชตุพน กรุงเทพฯ เพื่อเล่าเรียนพระธรรมวินัยต่อไป

การศึกษาของภิกษุสามเณรสมัยนั้น การเรียนบาลีต้องท่องสูตรก่อน เมื่อท่องจบสูตรเบื้องต้นแล้ว จึงเริ่มจับเรียนมูล เริ่มแต่เรียนสนธิขึ้นไป หลวงพ่อวัดปากน้ำเริ่มต้นโดยวิธีนี้แล้วเรียนนาม สมาส ตัทธิต อาขยาต กิตก์ แล้วเริ่มขึ้นคัมภีร์จับแต่พระธรรมบทไป ท่านเรียนพระธรรมบทจบทั้ง ๒ บั้น เมื่อจบ ๒ บั้นแล้วกลับขึ้นต้นใหม่ เรียนมงคลทีปนีและสารสังคหะตามความนิยมของสมัย จนชำนาญและเข้าใจและสอนผู้อื่นได้

เมื่อกำลังเรียนอยู่นั้น ท่านต้องพบกับความลำบากมาก สมัยนั้นเรียนกันตามกุฏิต้องเดินไปศึกษากับอาจารย์ตามวัดต่าง ๆ เมื่อฉันเช้าแล้วข้ามฟากไปเรียนที่วัดอรุณราชวรารามกลับมาฉันเพลที่วัด เพลแล้วไปเรียนวัดมหาธาตุ ตอนเย็นไปเรียนวัดสุทัศน์บ้าง วัดสามปลื้มบ้าง กลางคืนเรียนที่วัดพระเชตุพน แต่ไม่ได้ไปติด ๆ กันทุกวัน มีเว้นบ้าง สลับกันไป

สมัยที่ท่านศึกษาอยู่นั้น กำลังนิยมใช้หนังสือขอมที่จารลงในใบลาน และนักเรียนที่ไปขอศึกษากับอาจารย์นั้น บทเรียนไม่เสมอกัน ต่างคนต่างเรียนตามสมัครใจ กล่าวคือบางองค์เรียนธรรมบทบั้นต้น บางองค์เรียนบั้นปลาย ยิ่งนักเรียนมาก หนังสือที่เอาไปโรงเรียนก็เพิ่มจำนวนขึ้น เช่นนักเรียน ๑๐ คน เรียนหนังสือกันคนละผูก นักเรียนที่ไปเรียนนั้นก็ต้องจัดหนังสือติดตัวไปครบจำนวนนักเรียนเป็นทั้งนี้ก็เพราะนอกจากเรียนตามบทเรียนของตนแล้ว เอาหนังสือไปฟังบทเรียนของคนอื่นด้วย ช่วยให้ตนมีความรู้กว้างขวางขึ้น ฉะนั้นปรากฏว่านักเรียนต้องแบกหนังสือไปคนละหลายผูก แบกจนไหล่ลู่ คือว่าหนังสือเต็มบ่า

หลวงพ่อวัดปากน้ำเป็นนักเรียนประเภทดังกล่าว ท่านพยายามไม่ขาดเรียน แบกหนังสือข้ามฟากลงท่าประตูนกยูงวัดพระเชตุพน ไปขึ้นท่าวัดอรุณ ฯ เข้าศึกษาในสำนักนั้นท่านเล่าให้ฟังว่าลำบากอยู่หลายปี ความเพียรของท่านจนชาวประตูนกยูงเกิดความเลื่อมใสได้ปวารณาเรื่องภัตตาหาร คืออาราธนาท่านรับบิณฑบาตเป็นประจำ และขาดเหลือสิ่งใดขอปวารณา ระยะนี้ท่านเริ่มมีความสุขขึ้นเรื่องภัตตาหาร มีแม่ค้าขายข้าวแกงคนหนึ่งจัดอาหารเพลถวายเป็นประจำ แม่ค้าคนนี้ชื่อนวม เมื่อหลวงพ่อท่านย้ายมาวัดปากน้ำ แม่ค้าผู้นี้ทุพพลภาพลงเพราะความชรา ขาดผู้อุปการะ ท่านได้รับตัวมาอยู่วัดปากน้ำได้อุปการะทุกวิถีทาง เมื่อสิ้นชีวิตก็ได้จัดการฌาปนกิจศพให้ หลวงพ่อว่าเป็นมหากุศล เมื่อเราอดอยาก อุบาสิกานวมได้อุปการะเรา ครั้นอุบาสิกานวมยากจน เราได้ช่วยอุปถัมภ์ ที่สุดต่อที่สุดมาพบกัน จึงเป็นมหากุศลอันยากที่จะหาได้ง่าย ๆ

ท่านเดินทางไปศึกษาในสำนักต่าง ๆ อยู่หลายปี ครั้นต่อมามีผู้เลื่อมใสในท่านมากขึ้น พวกข้าหลวงในวังกรมหมื่นพิชัยมหินทโรดม ซึ่งชาวบ้านใกล้เคียงเรียกว่าวังพระองค์เพ็ญ เลื่อมใสในท่านเวลาเพลช่วยกันจัดสำรับคาวหวานมาถวายทุกวัน นับว่าเป็นกำลังส่งเสริมให้สะดวกแก่การศึกษาเป็นอย่างดี เมื่อได้กำลังในด้านส่งเสริมเช่นนี้ หลวงพ่อจึงจัดการตั้งโรงเรียนขึ้นที่วัดพระเชตุพน โดยใช้กุฏิของท่านเป็นโรงเรียน สมัยนั้นโรงเรียนวัดพระเชตุพนมีหลายแห่ง ใครมีความสามารถก็ตั้งได้ หลวงพ่อวัดปากน้ำสมัยนั้น ท่านได้พระมหาปี วสุตตมะ เปรียญ ๕ ประโยคเป็นครูสอน โดยท่านจัดหานิตยภัตรถวายเอง มหาปี วสุตตมะ ผู้นี้ มาจากวัดมหาธาตุ จังหวัดพระนครติดตามพระสมเด็จพระพุฒาจารย์ (เข้ม ธมฺมสโร) มา เมื่อคราวสมเด็จ ฯ จากวัดมหาธาตุมาเป็นเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน ท่านตั้งโรงเรียนเอง และเข้าศึกษาด้วยตนเองด้วยเรียนขึ้นธรรมบทใหม่ ท่านว่าฟื้นความจำทบทวนให้ดีขึ้น มีภิกษุสามเณรเข้าศึกษา ๑๐ กว่ารูป

ต่อมาการศึกษาทางบาลีเปลี่ยนแปลงไปตามสมัยนิยม ทางคณะสงฆ์จัดหลักสูตรการศึกษาเริ่มให้เรียนไวยากรณ์ วัดพระเชตุพนดำเนินตามแนวนั้น และได้รวมการศึกษาเป็นกลุ่มเดียวกัน การศึกษาตามแบบเก่าต้องยุบตัวเองเพื่อให้เข้ายุคไวยากรณ์ โรงเรียนที่กล่าวถึงนี้ก็ระงับไป

หลวงพ่อวัดปากน้ำได้ตั้งใจศึกษาจนเข้าใจตามหลักสูตรนั้น ๆ แต่ไม่ได้แปลในสนามหลวง แม้การสอบเปลี่ยนจากแปลด้วยปากมาเป็นสอบด้วยการเขียนตอบ ท่านก็ไม่ได้สอบ เพราะการเขียนท่านไม่ถนัดมากนัก และอีกประการหนึ่งท่านไม่ปรารถนาด้วย แต่สำหรับผู้อื่นแล้วท่านส่งเสริมและให้กำลังใจ โดยพูดเสมอว่า การศึกษานั้นเปลี่ยนชีวิตผู้ศึกษาให้สูงกว่าพื้นเดิม คนที่มีการศึกษาดีจะได้อะไรก็ดีกว่า ประณีตกว่าผู้อื่น คนมีวิชาเท่ากับได้สมบัติจักรพรรดิ ใช้ไม่หมด

ต่อจากนั้นท่านก็มุ่งธรรมปฏิบัติ เบื้องต้นอ่านตำราก่อน โดยมากใช้วิสุทธิมรรค ท่านศึกษา

พระอุโบสถวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ซึ่งหลวงพ่อได้มาจำพรรษาเพื่อการศึกษาพระปริยัติธรรม

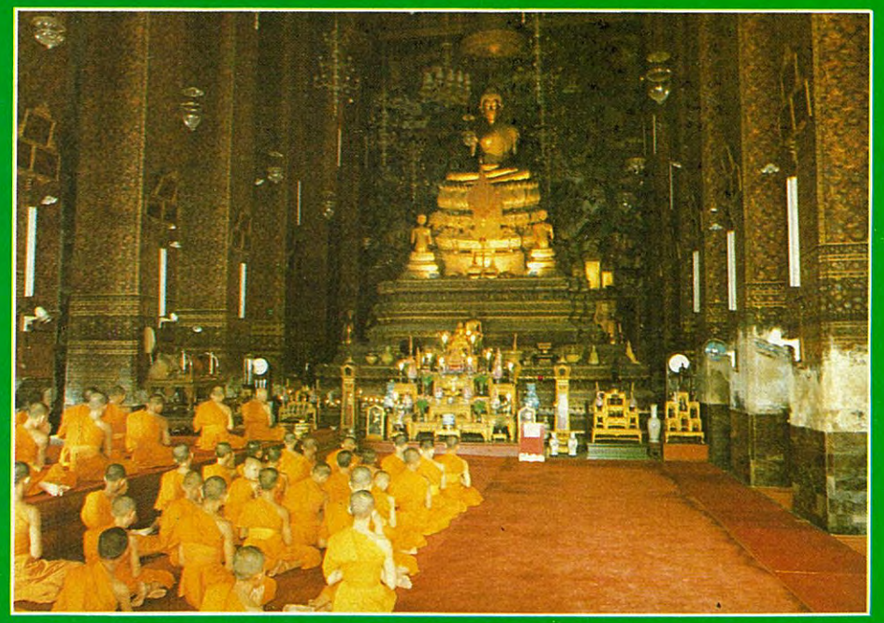

▲บริเวณพระอุโบสถวัดพระเชตุพนฯ อันร่มรื่น และกว้างขวาง งดงาม

▲พระพุทธรูปปางรักปิดทอง
ประดิษฐานเรียงรายรอบพระอุโบสถ

ซุ้มประตู ฝีมือช่างสมัยสร้างกรุงรัตนโกสินทร์ ▶

◀ประตูพระอุโบสถประดับมุก ลวดลายงามวิจิตร ที่พระเดชพระคุณ หลวงพ่อฯ เดินเข้าออก ปฏิบัติทำวัตร เช้า-เย็น

▼หมู่กุฏิที่หลวงพ่อฯ เคยจำพรรษา

พระปรางค์วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ เป็นวัดคู่บ้าน ▶ คู่เมืองสุพรรณบุรี มาแต่โบราณกาล พระเดชพระคุณหลวงพ่อ ฯ เห็นว่าเป็นที่สงัดสงบแก่ผู้ต้องการทำความเพียรทางใจ ไกลจากหมู่บ้าน เป็นวัดโบราณมีลักษณะกึ่งวัดร้าง พระพุทธรูปศิลาใหญ่น้อยนับจำนวนร้อยถูกทำลายเพราะอันธพาลบ้าง เพราะความเก่าแก่คร่ำคร่าบ้าง พระเศียรหักแขนหักเกลื่อนไปหมด ท่านเกิดความสังเวชในใจ จึงใช้วิชาพระกรรมฐานแนะนำประชาชนผู้มีศรัทธาให้ช่วยปฏิสังขรณ์พรรณาอานิสงฆ์ แห่งการเสียสละ การซ่อมยังไม่เสร็จสมความ มุ่งหมาย หลวงพ่อก็จำใจต้องจากวัด

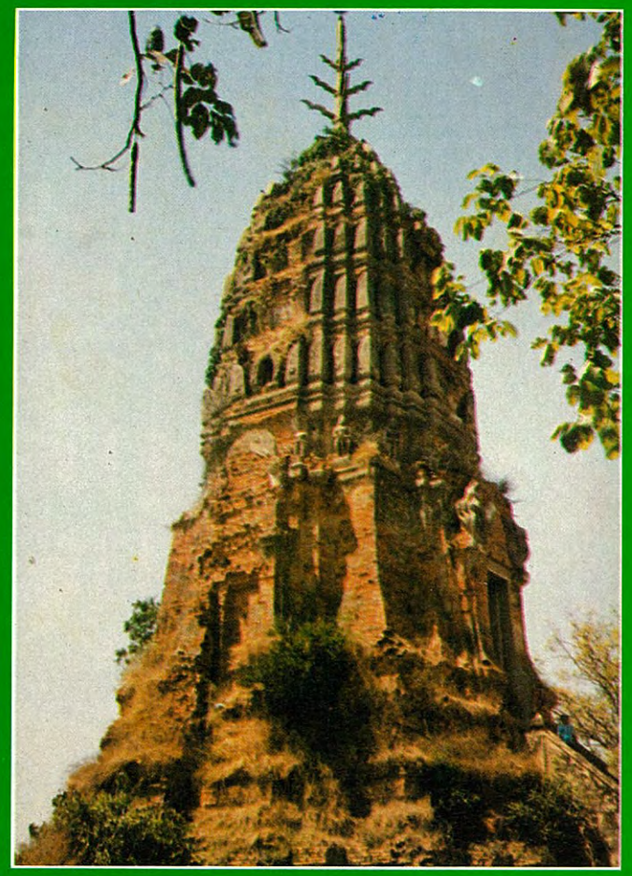

พระพุทธรูปปางไสยาสน์ ศิลปอู่ทอง ซึ่งผู้มี ▼ จิตศรัทธา บูรณะปฏิสังขรณ์ใหม่เมื่อประมาณ ๓๐-๔๐ ปีมาแล้ว

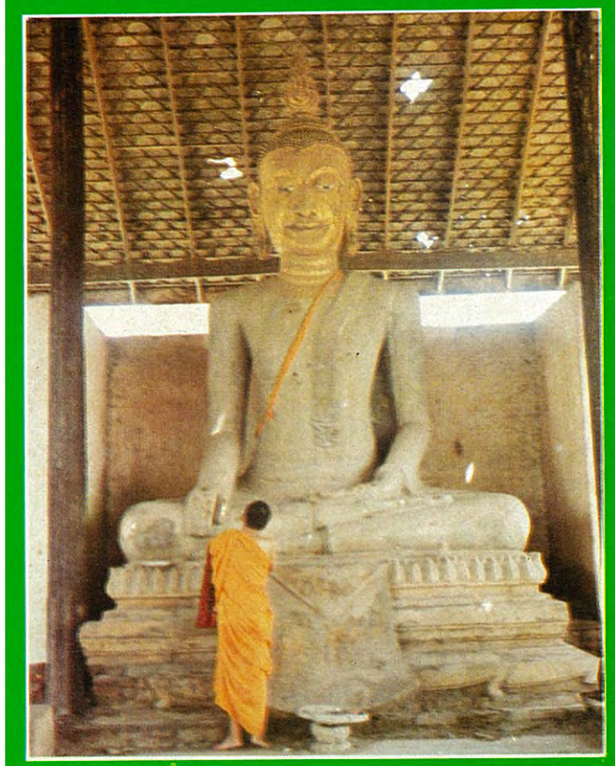

▲ พระประธานซึ่งบูรณะปฏิสังขรณ์ใหม่ประดิษฐานอยู่กลางโบสถ์ ให้อนุชนรุ่นหลังได้สักการะบูชา

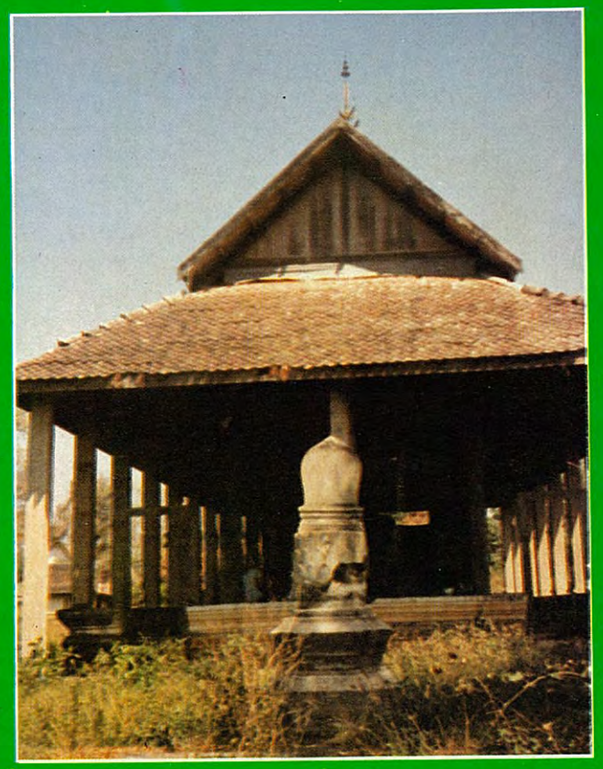

▲ โบสถ์เก่าร้างหลังองค์พระปรางค์ กว้าง ๑๕ เมตร ยาว ๒๐ เมตร

▲ หมู่กุฏิสงฆ์ที่ชำรุดทรุดโทรมยังคงใช้เป็นที่พักอาศัยของพระสงฆ์สามเณรได้เพียงส่วนน้อย

▲ พระเจดีย์ร้างที่สลักหักพังและมีรอยขุดค้นจากฝีมือคนอันธพาล

▼ พระพุทธรูปบางองค์อยู่ในซุ้มไม้พงหญ้าอันหนาทึบ แสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองของวัด ซึ่งน่าจะได้รับความสนใจ

◀ พระอุโบสถหลังใหม่ในปัจจุบัน

ศาลาติดพื้นด้านทิศตะวันออกบูรณะซ่อมแซมเป็นวิหารหลังใหญ่ที่ประดิษฐาน พระพุทธรูป สร้างด้วยหินทรายสมัยอยุธยา ที่มีผู้ศรัทธาบูรณะ ปฏิสังขรณ์ วิหารนี้ กว้าง ๒๐ เมตร ยาว ๔๐ เมตร ▼

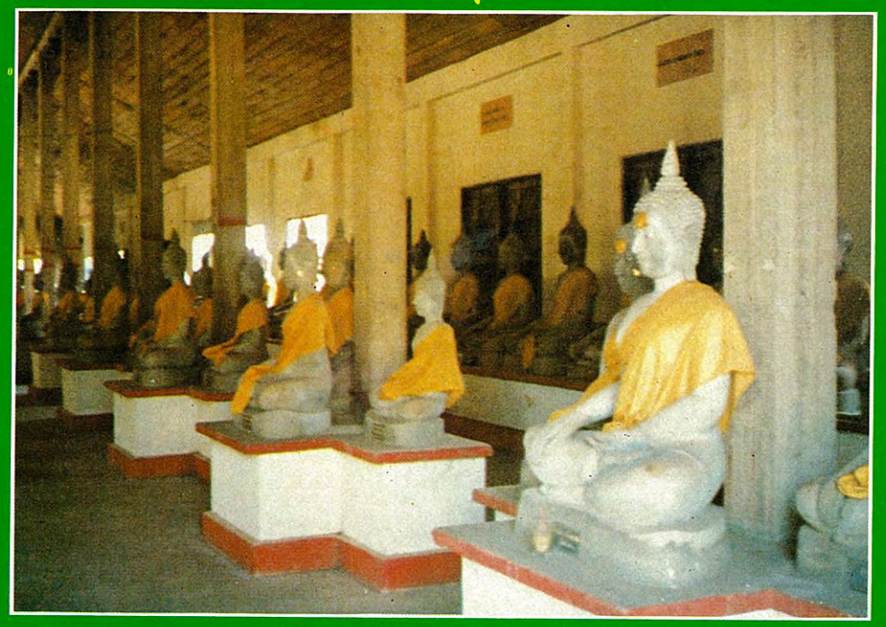

▲ พระพุทธรูปหินทรายสมัยอยุธยาที่สลักหักพัง มีผู้ศรัทธาบูรณะปฏิสังขรณ์ถวายในปัจจุบัน ▼

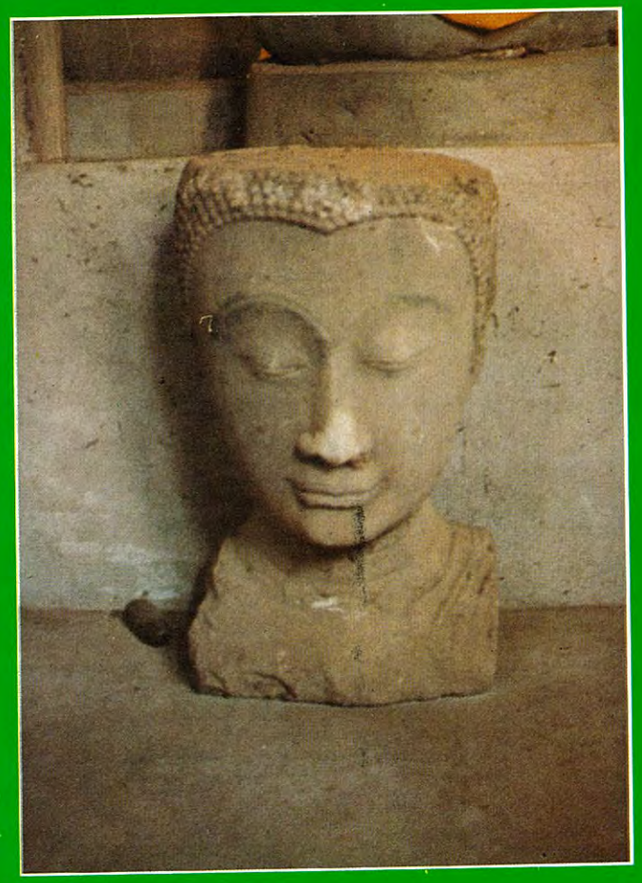

▲▼ ชิ้นส่วนของพระพุทธรูปที่เก็บรักษาไว้เพื่อการซ่อมแซม

ตามแบบแผนเพื่อจับเอาหลักให้ได้ก่อน ประกอบกับนักศึกษาทางปฏิบัติกับอาจารย์ท่านได้ผ่านอาจารย์มามาก เช่นเจ้าคุณพระมงคลทิพมุนี (มุ้ย) อดีตเจ้าอาวาสวัดจักรวรรดิพระครูญานวิรัต (โป๊) วัดพระเชตุพน พระอาจารย์สิงห์ วัดละครทำ จังหวัดธนบุรี พระอาจารย์ปลื้มวัดเขาใหญ่ อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ใครว่าดีที่ไหนท่านพยายามเข้าศึกษา เมื่อมีความรู้พอสมควร ได้ออกจากวัดพระเชตุพนไปจำพรรษาต่างจังหวัด เพื่อเผยแพร่ธรรมวินัยตามอัธยาศัยของท่าน แต่ส่วนมากแนะนำทางปฏิบัติ การเทศนาท่านใช้ปฏิภาณ

แหล่งสุดท้ายได้ไปอยู่วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดสุพรรณบุรี คราวหนึ่งโดยเห็นว่าวัดนั้นเป็นที่สงัดสงบเหมาะสมแก่ผู้ที่ต้องการความเพียรทางใจ ไกลจากหมู่บ้านเป็นวัดโบราณมีลักษณะกึ่งวัดร้างอยู่แล้ว พระพุทธรูปศิลาองค์ใหญ่น้อยนับจำนวนร้อย ถูกทำร้ายเพราะอันธพาลบ้าง เพราะความเก่าคร่ำคร่าบ้าง พระเศียรหัก แขนหัก ดูเกลื่อนกล่นไปหมด ท่านเกิดความสังเวชในใจ ใช้วิชาพระกรรมฐานแนะนำประชาชน แนะนำผู้มีศรัทธาให้ช่วยปฏิสังขรณ์พระพุทธรูปเหล่านั้น พรรณนาอานิสงส์แห่งการเสียสละ พระพุทธรูปได้ปฏิสังขรณ์ขึ้นบ้าง แต่เพราะมิใช่น้อย จึงต้องใช้เวลานาน การซ่อมนั้นยังไม่ทันสมความมุ่งหมาย ประชาชนได้เข้าปฏิบัติธรรมกันมาก

สมัยนั้น การปกครองประเทศจัดเป็นมณฑล เจ้าเมืองสุพรรณบุรี และสมุหเทศาภิบาล เกรงว่าเป็นการมั่วสุมประชาชน วันหนึ่งสมุหเทศาภิบาลมณฑลนครชัยศรี ได้พบกับสมเด็จพระวันรัต (ติสฺสทตฺตเถร) วัดพระเชตุพน เวลานั้นดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าคณะอำเภอภาษีเจริญ ได้ปรารภถึงเรื่องหลวงพ่อวัดปากน้ำ ไปทำพระกรรมฐานที่นั่น จะเป็นการไม่เหมาะสมแก่ฐานะ ขอให้ทางคณะสงฆ์พิจารณาเรียกกลับ หลวงพ่อวัดปากน้ำจึงจากวัดพระศรีมหาธาตุมาด้วยความเคารพในการปกครอง แล้วมาอยู่วัดสองพี่น้อง จังหวัดเดียวกัน

วัดสองพี่น้อง พระเถระในวัดนั้น ไม่เห็นความสำคัญในการศึกษา มีบางท่านสนใจแต่ไม่สามารถจะจัดการไปได้ เพราะพระเถระส่วนใหญ่ไม่ส่งเสริม ผู้สนใจก็ส่งภิกษุสามเณรผู้ใคร่ต่อการศึกษามาเล่าเรียนที่กรุงเทพฯ หลวงพ่อวัดปากน้ำมาอยู่วัดสองพี่น้อง ได้เป็นกำลังตั้งโรงเรียนนักธรรมขึ้น โดยไม่ครั่นคร้ามต่ออุปสรรคใด ๆ ได้ผลสืบต่อมาจนบัดนี้ และท่านได้ชักชวนตั้งมูลนิธิเพื่อการศึกษาขึ้น โดยมีคณะกรรมการมูลนิธินั้นได้เป็นทุนการศึกษามาจนทุกวันนี้ นับว่าท่านได้ทำความดีไว้แก่วัดสองพี่น้องเป็นเดิมมา

สมเด็จพระวันรัต (ติสฺสทตฺเถร) วัดพระเชตุพน ได้ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอภาษีเจริญ จังหวัดธนบุรี ในยุคนั้น วัดปากน้ำเป็นพระอารามหลวงวัดหนึ่งในอำเภอนั้นว่างเจ้าอาวาสลง พระคุณท่านหวังจะอนุเคราะห์หลวงพ่อวัดปากน้ำให้มีที่อยู่เป็นหลักฐาน หวังเอาตำแหน่งเจ้าอาวาสผูกหลวงพ่อไว้วัดปากน้ำ เพื่อไม่ให้เร่ร่อนไปโดยไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง ครั้งแรกท่านได้พยายามปัดไม่ยอมรับหน้าที่ แต่ครั้นแล้วก็จำต้องยอมรับด้วยเหตุผลก่อนจะส่งไปนั้น สมเด็จพระวันรัตตั้งข้อแม้ให้หลายข้อเช่นห้ามแสดงอภินิหาร และทำการเกินหน้าพระคณาธิการวัดใกล้เคียง ให้เคารพการปกครองตามลำดับ ให้อดทนเพื่อความสงบ และไม่ให้ใช้อำนาจอย่างรุนแรง

การที่เจ้าคณะอำเภอเอาความมั่นสัญญากับหลวงพ่อวัดปากน้ำเช่นนั้น เพราะเห็นว่าหลวงพ่อวัดปากน้ำ ชอบทำสิ่งที่ตนเห็นว่าดีงาม ไม่ชอบอยู่เฉย ๆ โดยไม่ทำกิจอะไรให้เป็นประโยชน์ขึ้นแม้แก่ตัว

เอง อนึ่งเจ้าคณะอำเภอได้ปกครองอำเภอนี้มานาน ทราบซึ้งถึงอัธยาศัยและความเป็นไปในอำเภอนั้นได้ดี เพราะจิตปรานีจะไม่ให้เกิดความกระทบกระเทือนแก่ใครผู้ใด หวังความสงบในการปกครองเป็นหลักสำคัญ เบื้องต้นหลวงพ่อวัดปากน้ำท่านยอมรับด้วยดี เป็นทั้งนี้ก็เนื่องด้วยยังไม่เคยประสบความขัดข้อง เนื่องด้วยยังไม่เคยปกครองวัดมาก่อน

พ.ศ.๒๔๕๙ วันเดือนจำไม่ได้ ท่านได้จากวัดพระเชตุพนในฐานะ เป็นผู้รักษาการเจ้าอาวาสวัดปากน้ำ โดยเรือยนต์หลวงซึ่งกรมการศาสนาจัดถวายเพื่อเป็นเกียรติแก่พระอารามหลวง มีพระอนุจรติดตามมา ๔ รูป ทางกรมได้จัดสมณบริขารถวายเจ้าอาวาสและนิตยภัตรอีก ๔ เดือน เดือนละ ๓๐ บาท พระอนุจร ๔ รูป รูปละ ๒๐ บาท เจ้าคณะอำเภอภาษีเจริญนำมาส่งถึงวัดปากน้ำพร้อมด้วยพระเถรานุเถระและพระคณาธิการในอำเภอนั้นมากรูป มีคฤหัสถ์ชายหญิงหลายคนมาต้อนรับ ก่อนจะมาวัดปากน้ำ ท่านได้เป็นฐานานุกรมของเจ้าคุณพระศากยยุตติยวงศ์ เจ้าคณะอำเภอในตำแหน่งสมุห์ด้วย

สภาพของวัดปากน้ำสมัยนั้นทุกอย่างไม่เรียบร้อย มีสภาพกึ่งวัดร้าง เป็นที่ควรแก้ไขให้เป็นวัดสมสภาพ งานเบื้องต้นหลวงพ่อวัดปากน้ำได้ประชุมพระภิกษุสามเณรที่อยู่เดิมและมาใหม่ ท่านให้โอวาทปรับความเข้าใจแก่กันว่า

"เจ้าคณะอำเภอส่งมาเพื่อให้รักษาวัด และปกครองตักเตือนว่ากล่าวผู้อยู่วัดโดยพระธรรมวินัย อันจะให้วัดเจริญได้ ต้องอาศัยความพร้อมเพรียง และเห็นอกเห็นใจกันจึงจะทำความเจริญได้ ถิ่นนี้ไม่คุ้นเคยกับใครเลย มาอยู่นี้เท่ากับถูกปล่อยโดยไม่รู้ว่าจะหันหน้าไปพึ่งใคร เพราะต่างไม่รู้จักกัน

แต่ก็มั่นใจว่า ธรรมที่พวกเราปฏิบัติตรงต่อพระพุทธโอวาท จะประกาศความราบรื่นและรุ่งเรืองให้แก่ผู้มีความประพฤติเป็นสัมมาปฏิบัติ ธรรมวินัยเหล่านั้นจะกำจัดอธรรมให้สูญสิ้นไป

พวกเราบวชกันมาคนละมาก ๆ ปี ปฏิบัติธรรมเข้าขั้นไหน มีพระปาฏิโมกข์เรียบร้อยอย่างไร ทุกคนทราบความจริงของตนได้ ถ้าเป็นไปตามแนวพระธรรมวินัยก็น่าสรรเสริญ ถ้าผิดพระธรรมวินัยก็น่าเศร้าใจ เพราะตนเองก็ติเตียนตนเอง

ได้เคยพบมาบ้าง แม้บวชตั้งนานนับเป็นสิบ ๆ ปี ก็ไม่มีภูมิจะสอนผู้อื่น จะเป็นที่พึ่งของศาสนาก็ไม่ได้ ได้แต่อาศัยศาสนาอย่างเดียว ไม่ทำประโยชน์ให้เกิดแก่ตนและแก่ท่านซ้ำร้ายยังทำให้พระศาสนาเศร้าหมองอีกด้วย บวชอยู่อย่างนี้เหมือนตัวเสฉวน (เรื่องเสฉวนนี้หลวงพ่อท่านชอบพูดบ่อย ๆ ต่อมาก็หายไป) จะได้ประโยชน์อะไรในการบวช ในการอยู่วัด

ฉันมาอยู่วัดปากน้ำ จะพยายามตั้งใจประพฤติให้เป็นไปตามแนวพระธรรมวินัยพวกพระแก่ๆ จะร่วมกันก็ได้ หรือจะไม่ร่วมด้วยก็แล้วแต่อัธยาศัย ฉันไม่รบกวนด้วยอาการใด ๆ เพราะถือว่าทุกคนรู้สึกผิดชอบด้วยตนเองดีแล้ว ถ้าไม่ร่วมใจก็ขออย่าขัดขวางฉันก็จะไม่ขัดขวางผู้ไม่ร่วมมือเหมือนกัน ต่างคนต่างอยู่ แต่ต้องช่วยกันรักษาระเบียบของวัด คนจะเข้าจะออกต้องบอกให้รู้ ที่แล้วมาไม่เกี่ยวข้อง เพราะยังไม่อยู่ในหน้าที่ จะพยายามรักษาเมื่ออยู่ในหน้าที่" นี้เป็นโอวาทที่หลวงพ่อให้แก่ภิกษุสามเณร อุบาสก เมื่อไปปกครองวัดนั้น ผู้เขียนได้ร่วมประชุมอยู่ด้วย

ครั้นต่อไปถูกมรสุมขนาดหนัก โอวาทนั้นกลายเป็นคำพูดที่อวดดีไป แต่หลวงพ่อวัดปากน้ำ

▲ *"วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ" เป็นพระอารามหลวงมาแต่โบราณ ครั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ ได้ทรงปฏิสังขรณ์ เดิมชื่อวัด "ปราสาทสวนสวรรค์"*

▼ *ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า เปลี่ยนเป็น "วัดสมุททาราม" แต่คนทั่วไปนิยมเรียก "วัดปากน้ำ" เพราะตั้งอยู่ริมน้ำเมื่อหลวงพ่อได้รับสมณศักดิ์เป็นพระครูสมุห์ และเป็นผู้รักษาการเจ้าอาวาสวัดปากน้ำ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๕ วัดมีสภาพกึ่งวัดร้างชำรุดทรุดโทรมแทบจะไม่มีที่พักอาศัย*

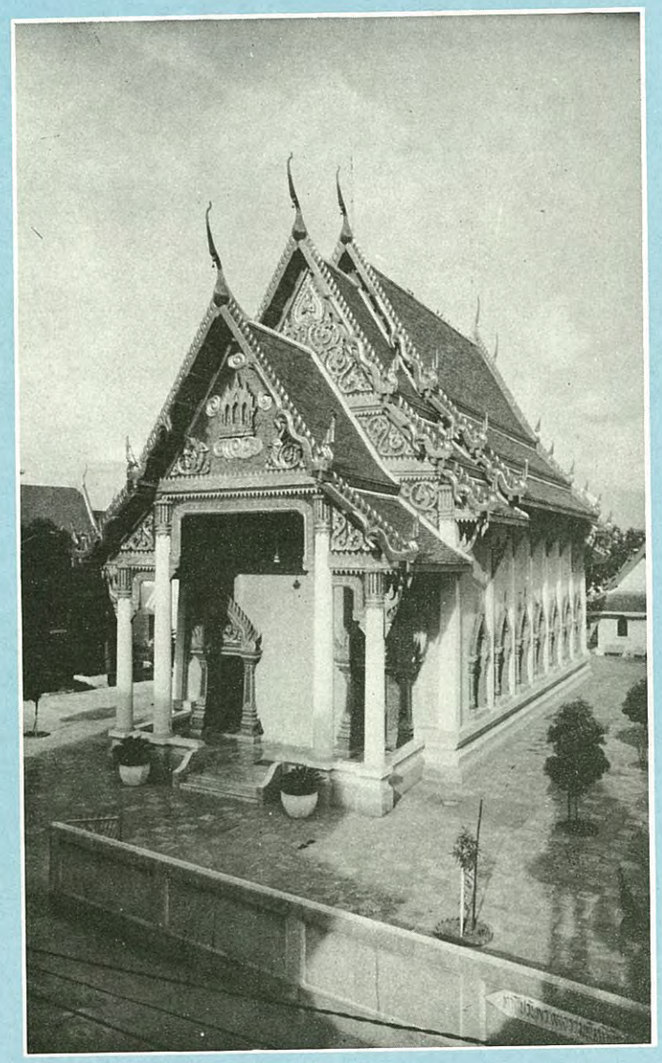

พระเดชพระคุณหลวงพ่อฯ ได้วางแผนต่อเติมและซ่อมแซมพระอุโบสถ ศาลาการเปรียญ เสนาสนะกุฏิสงฆ์จัดเป็นคณะ ดาวดึงส์, ยามา, ดุสิต, เนกขัมม์, อนาลัย, ภาวนา, ตึกเหลือง, ตึกเขียว, ตึกขาว วางแผนพัฒนาคนด้วยการเจริญภาวนา สร้างโรงเรียนพระปริยัติธรรม เพื่อพระสงฆ์สามเณรได้ศึกษาค้นคว้าเล่าเรียนและธรรมศึกษา วางแผนอุปการะพระภิกษุสามเณร ผู้ปฏิบัติธรรม โดยจัดตั้งโรงครัววัดมาแต่ พ.ศ.๒๔๕๙ และดำเนินการติดต่อมาจนถึงปัจจุบัน

▲ พระอุโบสถ เมื่อพระเดชพระคุณหลวงพ่อยังมีชีวิตอยู่

▼ ศาลาการเปรียญหลังเก่าที่มีอยู่คู่มากับวัด และได้สร้างใหม่ตามผังงานที่หลวงพ่อ ฯ ได้กำหนดไว้

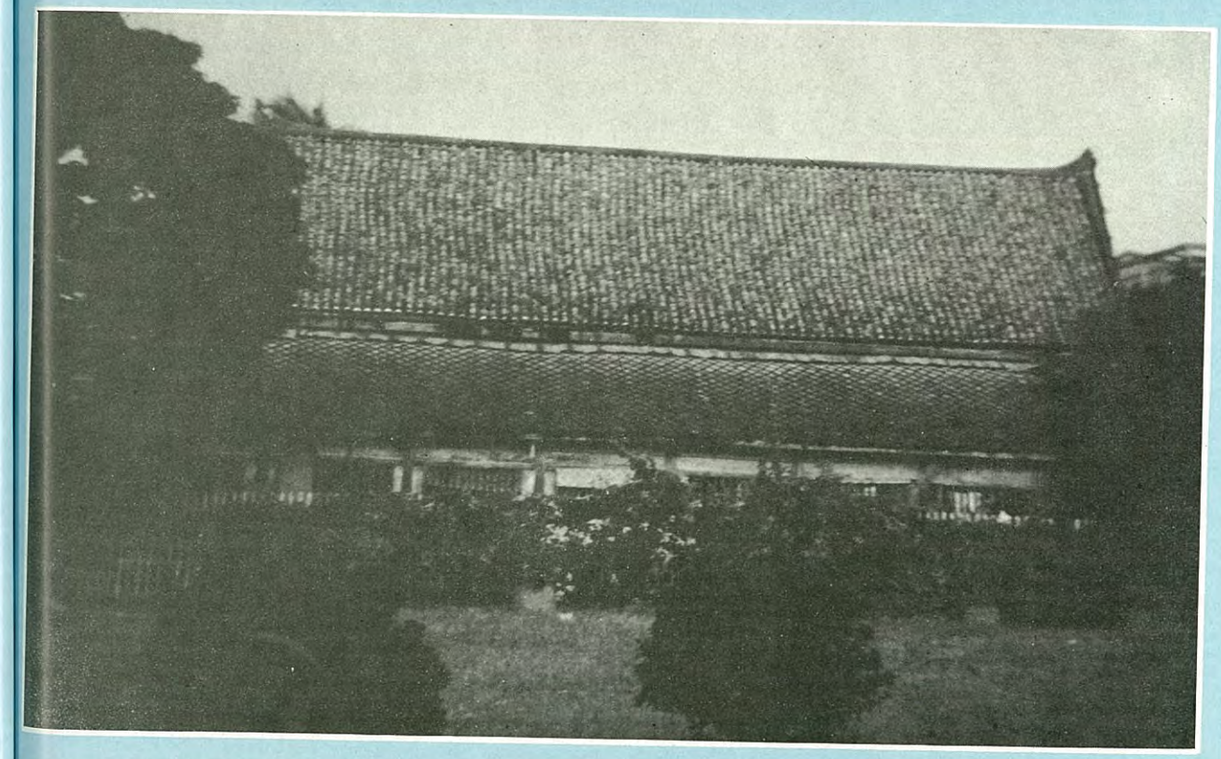

▲ ▼ *ศาลาการเปรียญหลังใหม่ และสิ่งก่อสร้างอันวิจิตรงดงาม และเอนกประสงค์ ในสมัยพระเดชพระคุณพระธรรมธีรราชมหามุนี เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบัน*

ท่านทำเป็นไม่รู้เท่าทัน ไม่ปริปากโต้แย้งอย่างไร แต่ภายในเร่งรัดกวดขันภิกษุสามเณรยิ่งขึ้น แต่กวดขันได้แต่พวกที่ติดตาม และภิกษุสามเณรที่เข้าสำนักใหม่ เปิดการสอนกรรมฐานเป็นหลักฐานขึ้น ประชาชนต้อนรับด้วยปสาทะแต่ส่วนมากเป็นชาวบ้านตำบลเมืองอื่น และมาจากไกล ส่วนข้างเคียงก็มีบ้าง เวลาย่ำค่ำแล้ว มีการอบรมภิกษุสามเณร อุบาสก อุบาสิกาทุกวัน แล้วบำเพ็ญสมณธรรมด้วย ความดีเริ่มฉายรัศมีขึ้น ความเดือดร้อนก็เป็นเงาแฝงมา

เด็ก ๆ ที่ไม่ได้รับการศึกษา รบกวนวัดมาก แทบไม่มีเวลาว่าง ที่ชวนกันมาเอะอะในวัดและยิงนกเล่น เป็นภัยแก่วัด ครั้นจะตักเตือนว่ากล่าวหรือใช้อำนาจ ก็ไม่แน่ว่าจะเกิดความราบรื่น เพราะชาวบ้านแถวนั้นยังไม่เกิดความนิยมในท่าน เขานิยมพระพวกเก่ามากกว่า

ท่านพูดออกมาคำหนึ่งว่า เด็ก ๆ ที่ไร้การศึกษาเป็นคนรกชาติ มาเที่ยวรังแกวัด ต่อไปก็กลายเป็นพาล ไม่ช้าท่านได้ตั้งโรงเรียนราษฎร์สำหรับวัดขึ้น โดยหาทุนค่าครูเอง ได้อุปการะจากท่านผู้หญิงสุธรรมมนตรี (กิมไล้ สุจริตกุล) บ้าง หลวงฤทธิ์ ณรงค์รอญ ธนบดีในคลองบางหลวงบ้านอยู่ข้างวัดสังข์กระจายบ้าง จากนายต่าง บุณยมานพธนบดีตลาดพลูบ้าง พระภิรมย์ราชาวาจรงค์ บ้านตรงข้ามหน้าวัด และท่านผู้มีศรัทธาอีกมากคน ทางกรมการอำเภอส่งเสริมให้กิจการของโรงเรียนดำเนินไปโดยสะดวก

นักเรียนจากจำนวน ๑๐ เป็นจำนวนร้อย จนถึงสามร้อยเศษให้ได้รับการศึกษาโดยไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียน ภาวะของวัดปากน้ำค่อยดีขึ้น ผู้ปกครองเด็กเห็นบุญคุณของท่านเกิดความเลื่อมใส บางคนมาพูดว่าหลวงพ่อดีมาก ลูกหลานผมได้เข้าโรงเรียน เพราะหลวงพ่ออนุเคราะห์ นโยบายของหลวงพ่อวัดปากน้ำเป็นเบื้องต้นให้คนเกรงใจวัดและเห็นบุญคุณของวัด การเกะกะระรานในวัดก็ค่อย ๆ จางไป บัดนี้แทบพูดได้ว่าไม่มีคนรังแกวัดต่อมาทางปกครองได้ใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษา ทางรัฐบาลได้จัดโรงเรียนสถานการศึกษาทั่วถึงกัน ประจวบกับเจ้าอาวาสวัดขุนจันท์ว่างลง เจ้าคณะจังหวัดธนบุรีมอบให้หลวงพ่อวัดปากน้ำรักษาการวัดขุนจันท์ ท่านได้ย้ายโรงเรียนภาษาไทยจากวัดปากน้ำ ไปตั้งการสอนที่วัดขุนจันท์ ต่อมาทางวัดเห็นว่าหมดความจำเป็นจึงเลิกกิจการด้านนี้ มอบให้รัฐบาลรับภาระ หลวงพ่อหันมาจัดการศึกษาทางบาลีและทางปฏิบัติธรรมต่อไป

ต่อจากนั้นได้เริ่มจัดการศึกษา นักธรรมและบาลีประจำสำนัก ครั้งแรกนักเรียนบาลีไปเรียนต่างวัด เช่น วัดอนงค์ วัดกัลยาณมิตร วัดประยุรวงศ์ วัดมหาธาตุ วัดพระเชตุพน จังหวัดพระนครตามแต่นักเรียนจะสมัครใจสำนักไหน

สมัยนั้น การคมนาคม ใช้เรือจ้างและเรือยนต์ จังหวัดธนบุรียังไม่มีถนนสะพานพระพุทธยอดฟ้า ฯ ยังไม่ได้สร้าง นักเรียนต้องลำบากด้วยการเดินทาง แต่สำเร็จด้วยการพยายามของนักเรียน วัดเพียงแต่ส่งเสริมและอุปการะ มีนักธรรมและเปรียญประจำสำนักขึ้น และเป็นมาด้วยการลำบาก

การอบรมจิตใจดำเนินคู่กันมา ใครต้องการเรียนปริยัติเรียน ใครต้องการปฏิบัติธรรมปฏิบัติ ย่อมศึกษาได้ตามอัธยาศัย ไม่ได้อย่างเดียว คือไม่ยอมให้อยู่เปล่า ไม่ศึกษาไม่ปฏิบัติก็ทำหน้าที่การบริหารไป กิจการของท่านอยู่ในความเพ่งเล็งของประชาชนโดยวิธีนี้ย่อมเป็นที่ภาคภูมิใจของท่านนัก ท่านพูดว่าดอกไม้ที่หอมไม่ต้องเอาน้ำหอมมาพรมก็หอมเอง ใครจะห้ามไม่ได้ ซากศพไม่ต้องเอาของเหม็นมาละเลงใส่ ซากศพก็ต้องแสดงกลิ่นศพให้ปรากฏ ปิดกันไม่ได้ เพราะการขาดแคลนเรื่องอาหารการ

บริโภคมีอยู่ประจำ หลวงพ่อวัดปากน้ำคิดแก้ไข ด้วยวิธีเลี้ยงภิกษุสามเณรทั้งวัด โดยท่านรับภาระทั้งสิ้น ท่านเคยพูดว่ากินคนเดียวไม่พอกิน กินมากคนกินไม่หมด พวกแกคอยดู สำเร็จซีน่า อันความจริงส่วนตัวท่านพอมีแก่สภาพ แต่อัธยาศัยที่ทนอยู่ไม่ได้ จึงตั้งโรงครัววัดขึ้น เพื่ออุปการะแก่ผู้ปฏิบัติธรรม และนักศึกษาปริยัติ ท่านได้ปฏิบัติการเลี้ยงพระมาตั้งแต่ พ.ศ.๒๔๕๙ จนถึง พ.ศ. ๒๕๐๒ เมื่อท่านมรณภาพแล้ว การเลี้ยงพระก็คงมีอยู่จนทุกวันนี้ นับเป็นเวลา ๔๔ ปี เริ่มต้นจนถึงวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๒ อันเป็นวันมรณภาพ เริ่มแต่จำนวนภิกษุสามเณร ๒๐-๓๐ รูป จนถึง ๕๐๐ รูปเศษ

การอบรมภิกษุสามเณร คฤหัสถ์ บรรพชิตนั้น ถือเป็นกิจสำคัญของหลวงพ่อวัดปากน้ำ เมื่อ พ.ศ.อะไรผู้เขียนจำไม่ได้ เกิดเรื่องอาชญากรรมขึ้นในวัด วันนั้นพระกมล ศิษย์ที่ถูกใจของท่านในด้านเทศนาใช้ปฏิภาณ และด้านปฏิบัติชั้นดี ได้เทศนาหัวข้อธรรมเกี่ยวแก่พระกรรมฐานอยู่ หลวงพ่อฟังอยู่ด้วย (ต่อมาหลวงพ่อได้ส่งพระกมลนี้ไปอยู่จังหวัดเพชรบุรี เพื่อเผยแพร่ธรรม ทำงานอยู่ ๓-๔ ปี ก็ถึงมรณภาพ) เมื่อเสร็จการอบรมแล้วประมาณเวลา ๒๐.๐๐ น ต่างกลับยังที่พักของตนมีผู้ลอบสังหารหลวงพ่อวัดปากน้ำที่หน้าศาลาการเปรียญ ขณะที่ท่านออกมาจากศาลาจะกลับกุฏิ ผู้ร้ายใช้ปืนยิงท่านถูกจีวรท่านทะลุ ๒ รู ยิงนายพร้อมอุปัฏฐากผู้ติดตามหลังถูกที่ปากทะลุแก้มเป็นบาดแผลสาหัส แต่ไม่ถึงแก่กรรม ท่านรอดมาได้อย่างน่าอัศจรรย์ น่าจักเป็นเทวดาผู้รักษาวัดปากน้ำยังต้องการท่านอยู่ จึงให้คลาดแคล้วอันตรายแห่งชีวิตอย่างหวุดหวิด ถ้าท่านสิ้นชีวิตในขณะนั้น วัดปากน้ำก็น่าจักไม่มีความหมายอะไรสำหรับท่านและคนทั่วไป

ระยะนี้ความตึงเครียดกับเจ้าคณะอำเภอภาษีเจริญทวีขึ้นอีก เข้ากันไม่ติดดุจขมิ้นกับปูน ทางเจ้าคณะอำเภอว่าวัดปากน้ำผิดสัญญาต่อกันไม่ทำตามโอวาท ทางวัดปากน้ำก็ว่า จะให้งอมืองอเท้าเท่านั้นไม่ได้ประโยชน์ตนประโยชน์ท่าน ชีวิตเป็นหมัน ท่านพูดแข็งแรงมาก ฟังท่านแล้วก็หนักใจ แล้วท่านก็ดำเนินปฏิปทารุดหน้าต่อไปคำว่าถอยหลังท่านไม่เคยใช้

สมัยกำลังตั้งเนื้อตั้งตัวท่านคิดก้าวหน้าไปไกลมาก กล่าวคือมีความตั้งใจมั่นในการศึกษา พูดมาไม่น้อยกว่า ๒๐ ปี ว่าจะสร้างโรงเรียนถาวรขนาด ๓ ชั้น จุนักเรียนได้ ๑๐๐๐ คน ๒ ชั้นล่างให้เรียนปริยัติ ชั้นที่ ๓ จะให้เรียนปฏิบัติธรรม ถ้าหลังเดียวไม่พอจะสร้างขึ้นอีก ๑ หลังขนาดเดียวกัน ได้ฟังท่านสร้างวิมานบนอากาศมานาน ฟังแล้วก็ไม่ได้ใส่ใจ เพราะเกิดความคิดเห็นว่าย่อมเป็นไปไม่ได้และปรารภต่อไปว่า เมื่อสร้างโรงเรียนสำเร็จแล้วจะจัดการฉลองมีแจง ๕๐๐ โดยหาเจ้าภาพจัดสำหรับคาวหวานองค์ละคู่ สมณบริขารพร้อมรวม ๕๐๐ ชุด เท่าจำนวนพระ ถ้าการเนิ่นช้าถึง พ.ศ. ๒๕๐๐ จะจัดการฉลองโดยอาราธนาพระจำนวน ๒๕๐๐ รูป พร้อมด้วยสมณบริขารดังกล่าวแล้วครบชุด เมื่อเสร็จแล้วสำรับคาวหวานขอถวายไว้สำหรับวัด วัดปากน้ำก็จะสมบูรณ์ด้วยเครื่องใช้เป็นประโยชน์แก่วัดต่อไปและพูดแถมท้ายว่า "แกคอยดู จะสนุกกันใหญ่"

เป็นความตั้งใจของหลวงพ่อวัดปากน้ำดังนั้น ท่านชอบพูดเรื่องนี้แก่ผู้เขียน และท่านก็รู้ว่าผู้เขียนไม่ได้เลื่อมใสอะไรในท่านมากนัก แต่ชอบพูดฝากไว้

หลวงพ่อวัดปากน้ำอยู่ในลักษณะพูดจริงทำจริง และไม่ใคร่ฟังเสียงใครคัดค้าน เมื่อท่านมองเห็นช่องจะสำเร็จ ฉะนั้นโรงเรียนทันสมัยหลังหนึ่งจึงเกิดขึ้นในวัดปากน้ำ เป็นตึก ๓ ชั้นจริงดังพูด พร้อมด้วยเครื่องประดับตกแต่งอย่างดียิ่ง และทันสมัย มีห้องเรียน ห้องน้ำ ห้องส้วมประจำชั้น มีเครื่อง

อุปกรณ์การศึกษาชั้น ๑ ครบบริบูรณ์สมแก่นักเรียนจำนวนไม่น้อยกว่าที่ได้ดำริไว้ ชั้นบนเปิดเป็นห้องโถงเพื่อปฏิบัติพระกัมมัฏฐานสมจริงดังปณิธานที่ได้ตั้งไว้ เป็นโรงเรียนตึกคอนกรีตเสริมเหล็กสูง ๓ ชั้น ยาว ๒๙ วา ๒ ศอก กว้าง ๕ วา ๑ ศอก ค่าก่อสร้าง ๒,๕๙๘,๑๑๐.๓๙ บาท (สองล้านห้าแสนเก้าหมื่นแปดพันหนึ่งร้อยสิบบาทสามสิบเก้าสตางค์) ติดไฟฟ้าและพัดลมทันสมัย โรงเรียนหลังนี้เป็นพยานแห่งความฝันของหลวงพ่อวัดปากน้ำ "มิใช่ดีแต่พูด ย่อมทำดีตามพูดด้วย" จึงควรแก่คำสรรเสริญยิ่งนัก แต่การฉลองนั้นท่านรอ ๒๕ ศตวรรษ เมื่อใกล้ ๒๕ ศตวรรษ ท่านเกิดอาพาธ ไม่สามารถจะดำเนินงานตามเจตนาได้ โรงเรียนหลังนี้เป็นประโยชน์แก่คณะสงฆ์มาก เพราะเมื่อก่อนนั้นการสอบนักธรรมหมุนเวียนไปวัดโน้นบ้าง วัดนั้นบ้าง แล้วแต่เจ้าคณะอำเภอจะสั่งไป ได้รับความขัดข้องประการต่าง ๆ บางแห่งก็ใกล้ บางแห่งก็ไกล ไม่สะดวกด้วยสถานที่สอบ

เมื่อโรงเรียนวัดปากน้ำสำเร็จเรียบร้อยแล้ว ทางคณะสงฆ์ได้ย้ายการสอบจากที่อื่นมาเปิดสนามสอบที่วัดปากน้ำ รวมสอบแห่งเดียวในอำเภอภาษีเจริญ ธนบุรี เป็นการสะดวกแก่นักเรียนทุกประการ บางวันก็มาฉันเพลที่วัดปากน้ำเสียทีเดียว เป็นสถานที่สอบประจำทุกปีมา

เมื่อวันที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๐๒ เป็นวันครบ ๑๐๐ วัน นับแต่หลวงพ่อวัดปากน้ำถึงแก่มรณภาพ ศิษยานุศิษย์ ท่านที่เคารพนับถือ ได้บำเพ็ญกุศลสตมวารตามศาสนพิธี ได้มีเทศน์ปฐมสังคายนาแจง ๕๐๐ โดยหาเจ้าภาพรับเป็นองค์อุปถัมภ์ ๕๐๐ คน บริจาคจตุปัจจัยคนละ ๑๐๐ บาท เมื่อปัจจัยเหลือจากการใช้จ่ายแล้ว จะรวบรวมไว้เป็นทุนพระราชทานเพลิงศพต่อไป ทั้งนี้ ช่วยกันสนองความตั้งใจของหลวงพ่อวัดปากน้ำให้เป็นผลสำเร็จ แม้ท่านมรณภาพแล้ว ก็ยังภูมิใจว่าหลวงพ่อได้กระทำ เพราะปรารภคุณสมบัติของท่านเป็นมูลเหตุ และแจงห้าร้อยนี้ย่อมเป็นไปเรียบร้อยสมเกียรติของท่านทุกประการ

การปฏิบัติธรรมด้านพระกัมมัฏฐาน ถือว่าเป็นงานใหญ่ในชีวิตของท่าน ด้านคันถธุระมอบให้ศิษย์ที่เป็นเปรียญดำเนินงานไป นักปริยัตินักปฏิบัติเพิ่มจำนวนยิ่งขึ้นเพราะท่านมีความปรารถนาไว้ตั้งแต่มาปกครองวัดปากน้ำ และได้ปฏิญาณในพระอุโบสถว่า "บรรพชิตที่ยังไม่มา ขอให้มา ที่มาแล้ว ขอให้อยู่เป็นสุข" ฉะนั้นใครจะบ่ายหน้ามาพึ่งท่าน จึงไม่ได้รับคำปฏิเสธกลับไป ใครพูดถึงจำนวนภิกษุสามเณรว่ามากมายเกินไป ท่านดีใจกลับหัวเราะพูดว่า "เห็นคุณพระพุทธศาสนาไหมล่ะ" ถ้าพูดถึงเรื่องนี้เป็นถูกอารมณ์มากทีเดียว ท่านไม่พูดว่าเลี้ยงไม่ไหว มีแต่พูดว่า "ไหวซิน่า" แล้วก็หัวเราะ คิดว่าท่านคงปลื้มใจที่ความคิดความฝันของท่านเป็นผลสำเร็จขึ้น

การบำเพ็ญสมณธรรม ด้วยการเจริญพระกัมมัฏฐาน กำลังแผ่รัศมีไปไกลประชาชนต้อนรับการปฏิบัติ ภิกษุสามเณรต่างจังหวัดมากขึ้น เกียรติคุณก็แพร่หลายวันธรรมสวนะจะเห็นคนลงเรือจ้างจากปากคลองตลาดมาวัดปากน้ำไม่ขาดสาย จนพวกเรือจ้างดีใจไปตาม ๆ กัน เพราะเพิ่มรายได้แก่ผู้มีอาชีพทางนั้น วันพฤหัสบดีเป็นวันเรียนและเริ่มปฏิบัติ วันนี้ก็มีคนมาก วันละหลาย ๆ สิบคนก็มี ยิ่งทางรถสะดวกคนยิ่งมากขึ้น

ผู้ปฏิบัติคนใดเห็นธรรมด้วยปัญญาของตน ท่านบอกว่าได้ธรรมกาย อันคำว่าธรรมกายนั้น เป็นคำที่แปลกหูคนเอามาก ๆ เพราะเป็นชื่อที่ไม่มีใครสนใจ ผู้ไม่ทันคิดก็เหมาเอาว่าหลวงพ่อวัดปากน้ำอุตริบัญญัติขึ้นใช้เฉพาะวิธีการของท่าน คำว่าธรรมกาย เป็นที่เยี่ยหยันของผู้ไม่ปรารถนาดีต่อใคร บางคนก็

ว่าอวดอุตริมนุสสธรรม พูดเหยียดหยามว่าใครอยากเป็นอสุรกายจงไปเรียนธรรมกายวัดปากน้ำ ข่าวนี้ก็ทราบถึงหลวงพ่อวัดปากน้ำเหมือนกัน ท่านยิ้มรับถ้อยคำเช่นนั้น ไม่มีปฏิกิริยาใด ๆ แสดงให้เห็น หลวงพ่อพูดว่าน่าสงสาร พูดไปอย่างไร้ภูมิ ไม่มีที่มาเขาจะบัญญัติขึ้นได้อย่างไรเป็นถ้อยคำของคนเซอะท่านว่าอย่างนั้น เมื่อ มีเสียงวิพากษ์วิจารณ์คำว่า "ธรรมกาย" เช่นนั้น และพูดไปในแนวที่ทำลายท่าน นิสัยที่ไม่ยอมแพ้ใครอันมีมาแต่กำเนิด หลวงพ่อวัดปากน้ำใช้คำว่าธรรมกายเป็นสัญญลักษณ์ของสำนักกัมมัฏฐานวัดปากน้ำทีเดียว เอาคำว่าธรรมกายขึ้นเชิดชู ศิษยานุศิษย์รับเอาไปเผยแพร่ทั่วทิศ และอิทธิพลของคำว่า "ธรรมกาย" นั้นไปแสดงความอัศจรรย์ถึงทวีปยุโรป ถึงกับศาสตราจารย์วิลเลียมต้องเหาะมาศึกษาและอุปสมบท ณ วัดปากน้ำเป็นคนแรกที่ชาวยุโรปมาอุปสมบทเป็นพระภิกษุในประเทศไทย นายวิลเลียมนี้เป็นชาวอังกฤษ

คำว่าธรรมกายเป็นคำที่ระคายหูของคนบางพวก จึงยกเอาคำนั้นมาเสียดสี เพื่อให้รัศมีวัดปากน้ำเสื่อมคุณภาพ หลวงพ่อวัดปากน้ำพูดว่า เรื่องตื้น ๆ ไม่น่าตกใจอะไร ธรรมกายเป็นของจริง ของจริงนี้จะส่งเสริมให้วัดปากน้ำเด่นขึ้น ไม่น้อยหน้าใครพวกแกคอยดูไปเถิด ดูเหมือนว่าไม่มีใครช่วยแก้แทนท่าน

แต่คำว่า "ธรรมกาย" นั้น ย่อมซาบซึ้งกันแจ่มแจ้ง เมื่อหลวงพ่อวัดปากน้ำได้มรณภาพแล้ว กล่าวคือเมื่อทำบุญ ๕๐ วัน ศพของพระคุณท่าน คณะเจ้าภาพได้อาราธนาเจ้าคุณพระธรรมทัศนาธร วัดชนะสงครามมาแสดงธรรม เจ้าคุณพระธรรมทัศนาธรได้ชี้แจงว่า คำว่าธรรมกายนั้นมีมาในพระสุตตันตปิฎก ท่านอ้างบาลีว่า **ตถาคตสฺส วาเสฏฐ เอตํ ธมฺมกาโยติ วจนํ** ซึ่งพอจะแปลความได้ว่า"ธรรมกายนี้เป็นชื่อของตถาคต ดูกรวาเสฏฐะ" ทำให้ผู้ฟังเทศน์เวลานั้นหลายร้อยคนชื่นอกชื่นใจเป็นอย่างยิ่ง ทุกคนกราบสาธุการแด่เจ้าคุณพระธรรมทัศนาธร และประหลาดใจว่าทำไมเจ้าคุณพระธรรมทัศนาธร จึงทราบประวัติและการปฏิบัติของหลวงพ่อวัดปากน้ำได้ถูกต้อง

ผู้เขียนเรื่องนี้ก็แปลกใจมาก เมื่อแสดงธรรมจบ ลงจากธรรมาสน์แล้ว จึงถามว่าผู้แสดงธรรมว่า คุ้นเคยกับหลวงพ่อวัดปากน้ำหรือ จึงแสดงธรรมได้ถูกต้องตามเป็นจริง

พระธรรมทัศนาธรตอบว่า "อ้าว ไม่รู้หรือ ผมติดต่อกับท่านมานานแล้ว หลวงพ่อวัดปากน้ำข้ามฟากไปฝั่งพระนครแทบทุกคราวไปหาผมที่วัดชนะสงคราม และผมก็หมั่นข้ามมาสนทนากับเจ้าคุณวัดปากน้ำ การที่หมั่นมานั้น เพราะได้ยินเกียรติคุณว่ามีพระเณรมาก แม้ตั้ง ๔-๕ ร้อยรูป ก็ไม่ต้องบิณฑบาตฉัน วัดรับเลี้ยงหมด อยากจะทราบว่าท่านมีวิธีการอย่างไรจึงสามารถถึงเพียงนี้ และก็เลยถูกอัธยาศัยกับท่านตลอดมา" เมื่อทราบความจริงเช่นนั้น ทุกคนก็หายข้องใจ ผู้เขียนก็เคยแปลกใจ โดยท่านเจ้าคุณมงคลเทพมุนีเคยพูดถึงเจ้าคุณพระธรรมทัศนาธรเสมอว่า องค์นี้ใช้ได้ ๆ โดยที่ไม่ทราบว่าท่านหมายความอย่างไร

หลวงพ่อวัดปากน้ำ มีวาทะตรงกับใจเมื่อจะพูดอะไรก็พูดโดยไม่สะทกสะท้านและไม่กลัวคำติเตียนด้วย เช่นครั้งหนึ่งผู้เขียนเรื่องนี้ได้มาฉันเพลที่วัดปากน้ำ วันนั้นมีประชาชนมาก ร่วมใจบริจาคทานแก่ภิกษุสามเณรทั้งวัดเป็นกรณีพิเศษ เมื่อทายกประเคนอาหารเรียบร้อยแล้ว มีพ่อค้าตลาดสำเพ็งผู้มั่งคั่งคนหนึ่งไปกราบและถามว่า "หลวงพ่อขอรับ วันนี้จะมีผู้บริจาคสร้างกุฏิเพื่อเจริญพระกัมมัฏฐานบ้างไหม" ชาวบ้านไม่น้อยกว่า ๒๐ คน ที่นั่งใกล้ ๆ ได้ยินคำถามนั้น คิดว่าคงตั้งใจฟังคำตอบของหลวงพ่อต่างทอดสายตามองหลวงพ่อเพื่อฟังคำตอบ

เวลานั้นข้าพเจ้าผู้เขียน มีทั้งโกรธผู้ถาม ทั้งหนักใจแทนหลวงพ่อ และได้มองดูหน้าผู้ตอบ หลวงพ่อมีดวงหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส หลับตาสัก ๕ นาที ครั้นแล้วตอบทันทีว่า "มี" ผู้ถามได้ถามย้ำต่อไปว่ากี่หลัง ตอบว่า ๒-๓ หลัง และย้ำอีกว่าต้องได้แน่

เวลานั้นผู้เขียนฉันภัตตาหารไม่มีรส โกรธผู้ถามว่าช่างไม่มีอัธยาศัย คำถามเช่นนั้นเท่ากับเอาโคลนมาสาดรดหลวงพ่อ เมื่อต้องการทราบ ควรถามเฉพาะสองต่อสองและโกรธหลวงพ่อว่า ช่างไม่มีปัญญาแก้ปัญหาเฉพาะหน้า คิดว่าทำไมนะหลวงพ่อจึงไม่พูดว่า เวลานี้ยังไม่เป็นโอกาสที่จะพยากรณ์คำถามนั้น ที่ตอบออกไปว่าจะมีผู้บริจาค ๒-๓ หลังนั้น หมิ่นต่ออันตรายมากนัก อาจเป็นคำพูดที่ฆ่าตนเองได้ดาบของตนฆ่าตนเอง เวลานั้นก็เอาใจช่วยหลวงพ่อขอให้มีผู้บริจาคจริง ๆ เถิด เสร็จจากฉันของหวานแล้ว คำพยากรณ์ของหลวงพ่อก็ยังไม่ปรากฏเป็นความจริงขึ้น ผู้เขียนเรื่องนี้นั่งอยู่ด้วยความอึดอัดใจ นึกตำหนิท่านว่าไม่รอบคอบพอ

ได้เวลาอนุโมทนา มีคณะอุบาสกอุบาสิกากลุ่มหนึ่ง เข้ามากราบหลวงพ่อ บอกว่าศรัทธาจะสร้างกุฏิเล็ก ๆ อย่างที่หลวงพ่อสร้างไว้แล้ว สัก ๒-๓ หลังประมาณราคา ๓-๔ ร้อยบาทต่อหนึ่งหลัง ขอให้หลวงพ่อช่วยจัดการให้ด้วย ตอนนี้หลวงพ่อไม่หัวเราะ ยิ้มน้อย ๆ พอสมควรแก่กาละ ครั้นแล้วหลวงพ่อเรียกตัวผู้ถามมาบอกว่า "ได้แล้วกุฏิกัมมัฏฐาน ๓ หลัง เจ้าของนั่งอยู่นี่" แล้วท่านชี้มือไปยังเจ้าภาพผู้บริจาค ผู้ถามได้กระโดดเข้าไปกราบที่ตักหลวงพ่อพูดว่า "ยิ่งกว่าตาเห็น" ผู้เขียนดีใจจนเหงื่อแตก ที่ความจริงมากู้เกียรติของหลวงพ่อไว้ได้

เกรงจะเป็นลูกไม้ จึงหาโอกาสสนทนากับผู้บริจาคว่านัดกับหลวงพ่อไว้หรือว่าจะสร้างกุฏิถวาย ได้รับคำตอบว่า พึ่งคิดเมื่อมาทำบุญวันนี้เอง เดินมาเห็นกุฏิเล็ก ๆ สวยดี อยากจะสร้างบ้าง แต่ทุนไม่พอ จึงปรึกษากับพวกพ้องที่บังเอิญมาพบกันวันนี้เห็นดีร่วมกัน จึงได้มอบเงินแก่หลวงพ่อให้จัดการสร้างต่อไป นี่เป็นเรื่องก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ ร่วม ๒๐ ปี

เมื่ออุบาสกอุบาสิกากลับหมดแล้ว ผู้เขียนจึงได้พูดกับหลวงพ่อต่อไป เบื้องต้นยกย่องว่าหลวงพ่อพยากรณ์แม่นเหมือนตาเห็น แต่น่ากลัวอันตราย ไม่ควรตอบในเวลานั้น ควรจะบอกเฉพาะตัวหรือสองต่อสอง หลวงพ่อถามว่าอันตรายอย่างไร จึงเรียนท่านว่า ถ้าไม่เป็นความจริงดังคำพยากรณ์ ชาวบ้านจะเสื่อมศรัทธา หลวงพ่อพูดว่า "เรามันเซอะ พระพุทธศาสนาเก๊ได้หรือ ธรรมของพระพุทธเจ้าต้องจริง ธรรมกายไม่เคยหลอกลวงใคร" เมื่อได้ยินดังนั้นก็จำต้องนิ่ง และไม่คิดจะถามความเห็นอะไรต่อไป ที่นำมาเขียนไว้นี้เพื่อจะแสดงว่า ญาณะของหลวงพ่อให้ความรู้แก่หลวงพ่ออย่างไรในวิถีของผู้ปฏิบัติธรรม หลวงพ่อต้องพูดอย่างนั้น ถ้าญานะไม่แสดงออกจะเอาอะไรมาพูดได้ ผู้เขียนก็รับเอาความหนักใจ แทนมาโดยลำดับ ๆ หลวงพ่อรู้เต็มอกว่า ผู้เขียนเรื่องนี้ไม่เชื่อวิชาของท่าน และได้เคยพูดกับผู้อื่นหลายคนว่า "เขาไม่เชื่อเรา" คำว่า "เขา" นั้นหมายถึงผู้เขียนโดยเฉพาะ

หลวงพ่อมีเมตตาปราณีเป็นนิสัย ใครเดือดร้อนมาไม่เคยปฏิเสธ ย่อมให้อุปการะตามสมควร แต่ไม่ชอบคนโกหก ถ้าจับโกหกได้แม้ครั้งเดียวท่านก็ว่าคนนี้เก๊ โกหกกระทั่งเราก็เป็นคนหมดดี เช่นคราวหนึ่งมีคนแก่มาเรียนกัมมัฏฐานมีศรัทธากล้า พอได้ผลแห่งการปฏิบัติบ้าง แต่ยังอ่อน กลับบ้านลาลูกเมียมาวัดปากน้ำอีก มีปลาแห้งตัวหนึ่งมาถวายหลวงพ่อ บอกว่ามีเท่านั้นเองเพราะเป็นความยากจน หลวงพ่อ

หัวเราะชอบใจ พูดว่า "เออ! ให้มันได้อย่างนี้ซีน่า นี่แหละเขาเรียกว่าคนรวยแล้ว มีเท่าไรถวายจนหมด เมื่อครั้งพระพุทธเจ้า นางปุณณฑาสีถวายแป้งจี่ทำด้วยรำแก่พระพุทธเจ้า ต่อมากลายเป็นคนมั่งมี ปลาแห้งของเราตัวหนึ่งราคาสูงกว่ารำมากนัก เป็นกุศลมากแล้วที่นำมาให้" พูดกันไปมาในที่สุดก็ขอร้องให้หลวงพ่อบวชให้ เพราะไม่มีสมณบริขารจะบวช หลวงพ่อก็ได้จัดการให้ความปรารถนาของเขาเป็นผลสำเร็จอย่างดียิ่ง

เมื่อพระศากยยุตติยวงศ์ เลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชสุธี พระสมุห์สดได้เป็นพระครูสมุห์ตามขึ้นไป ท่านได้ปกครองวัดมาจนถึง พ.ศ. ๒๔๖๔ ได้รับสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตร มีพระราชทินนามว่า

"พระครูสมณธรรมสมาทาน"

เกียรติคุณขยายตัวกว้างออกไปเพียงไร ข่าวอกุศลก็ขยายเป็นเงาติดตามตนไป แต่เป็นของอัศจรรย์ที่ผู้นิยมการปฏิบัติก็เพิ่มจำนวนมากขึ้น ภิกษุสามเณรก็มากขึ้น การใช้จ่ายเรื่องภัตตาหาร ค่าน้ำค่าไฟ ก็ทวีขึ้นเป็นเงาตามตัว หลวงพ่อวัดปากน้ำก็ต้องสละสมณบริขาร สบงจีวรอุปการะแก่ภิกษุสามเณรมากขึ้น แต่ก็ไม่มีใครได้ยินท่านบ่นและท้อใจ ยิ่งมากยิ่งยินดี ท่านพูดว่าเขามาพึ่งพาอาศัย เราไม่ปฏิเสธ อุปการะเท่าที่มี

คำกล่าวร้ายป้ายสีที่เรียกว่าอกุศล รัดรึงตรึงตัวมากอยู่ แต่ก็ยังมีผู้มีใจเป็นกลางช่วยเหลือท่าน เช่นคุณพระทิพย์ปริญญา ได้สังเกตการณ์มาโดยลำดับ และคุณพระได้เขียนหนังสือเกี่ยวแก่วัดปากน้ำเรื่องหนึ่ง ซึ่งเป็นประหนึ่งเปิดภาชนะที่คว่ำให้หงายขึ้น ทำให้คำกล่าวร้ายฝ่ายอกุศลสงบตัวลง สงบอย่างไม่มีอิทธิพลมาประทุษร้ายวัดปากน้ำได้ หนังสือนั้นพิมพ์เมื่อ พ.ศ.๒๔๘๔ ประเทศไทยกำลังอยู่ในสภาพสงคราม ภิกษุสามเณรวัดปากน้ำได้อพยพออกไปเพราะกลัวภัยสงคราม ไปหลบอยู่ตามอัธยาศัย หนังสือนั้นได้นำมาพิมพ์ตามต้นฉบับเดิม และที่นำมาพิมพ์นี้ เฉพาะคำนำเท่านั้น มีสำเนาความดังต่อไปนี้ ▲

คำนำ
ในการพิมพ์ครั้งที่ ๑

หนังสือเล่มนี้ ตั้งชื่อว่า **"ธรรมกาย"** มิใช่ข้าพเจ้าคิดตั้งเอาเอง ท่านเจ้าของผู้แสดงเรื่องนี้เป็นผู้ตั้ง ท่านเจ้าของที่ว่านี้คือ ท่านพระครูสมณธรรมสมาทาน (สด) เจ้าอาวาสวัดปากน้ำ คลองภาษีเจริญในปัจจุบันนี้ ซึ่งเรียกกันอยู่แพร่หลายในหมู่ศิษย์ที่เคารพนับถือว่า "หลวงพ่อวัดปากน้ำ" ปัจจุบันนี้เป็นที่ "พระมงคลราชมุนี"

การแสดงเรื่องธรรมกายนี้ เป็นเรื่องที่ท่านแสดงแก่ ภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา ในวันพระและวันอาทิตย์ แสดงติดต่อกันเป็นลำดับไป ข้าพเจ้าเป็นผู้หนึ่งที่ไปฟัง ได้จดบันทึกเอาแต่หัวข้อใจความไว้ แล้วเรียบเรียงไปขอให้ท่านตรวจเรื่อย ๆ มาเริ่มแต่วันที่ ๒๗ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๘๘ จนถึงวันที่ ๓ มีนาคม พ.ศ.๒๔๘๙ รวมเป็นเวลา ๓ เดือนเศษจึงจบ จุดมุ่งหมายที่แสดงเป็นเรื่องสมาธิโดยตรง เป็นแต่ท่านยกเอาพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ เป็นหลักแสดง และแสดงหนักไปในแนวทางปฏิบัติไว้แนวปริยัติบ้างพอควร แต่เมื่ออ่านดูให้จบแล้วจะจับใจความได้เป็นเรื่องที่เกี่ยวติดต่อกันหมด แต่สำนวนโวหารที่บันทึกไว้นี้รู้สึกอยู่ว่าข้างจะสั้นอยู่มาก โดยยกเทศนาโวหารออกเสีย บันทึกไว้แต่แก่นความ เพื่อให้รวมเป็นแนวปฏิบัติได้ง่าย ไม่ประสงค์ให้อ่านอย่างหนังสือเทศน์ต่าง ๆ ดังเคยพบเห็นมา อันจะทำให้เสียเวลาอันมีค่าของผู้อ่าน จึงหวังเอาละเอียดหมดจดไม่ได้ ข้อใดที่อ่านแล้วไม่เข้าใจ ก็ขอให้เป็นหน้าที่ของท่านผู้อ่านหาโอกาสไปไต่ถามผู้ที่ปฏิบัติดู เขาจะบอกท่านได้ หรือยังไม่หมดสงสัย จะไปไต่ถามท่านผู้แสดงเองก็ได้ ข้าพเจ้าเคยเห็นมีผู้สนใจในทางปฏิบัติไปไต่ถามท่านเนือง ๆ ท่านไม่มีความรังเกียจ

มูลเหตุที่ข้าพเจ้าจะได้ไปฟังธรรมที่วัดปากน้ำนั้น ก็เพราะเวลานั้นประเทศไทยเราอยู่ในระหว่างสงครามโลก ในพระนครถูกเครื่องบินข้าศึกมาทิ้งระเบิดไม่หยุดหย่อน ข้าพเจ้าได้อพยพหลบภัยไปอยู่ตำบลวัดสิงห์ ข้าพเจ้าฉวยโอกาสนี้เที่ยวไปตามวัดต่าง ๆ เพื่อศึกษาหาความรู้ในทางพระพุทธศาสนา ไปหลายวัดได้ความรู้แปลก ๆ กัน แต่เมื่อหันเข้าหาแนวปฏิบัติแล้ว บางท่านไม่ใคร่ขยายโจ่งแจ้ง สังเกตดูเหมือนจะปิดกัน จนในบางวัด ข้าพเจ้าไปมองเห็นหีบหนังสือเป็นหีบไม้แบน ๆ และเขียนเป็นตัวหนังสือขอมบอกไว้ข้างหน้าหีบว่า "วิปัสสนา" ข้าพเจ้าอ่านออกเพราะข้าพเจ้าเคยเรียนหนังสือขอม ใจข้าพเจ้าอยากรู้เหลือเกินว่าในนั้นจะมีหนังสืออะไร แต่ไม่กล้าจะละลาบละล้วง จึงเป็นแต่กระทบถามท่านในเรื่องแนวปฏิบัติบ้างก็ไม่ได้ความ นาน ๆ เข้าพอจับเค้าได้บ้างว่าทางวิปัสสนามักจะเพ่งของขาว

วันหนึ่งข้าพเจ้าไปนั่งคุยกับหญิงผู้มีอายุคนหนึ่ง ซึ่งเป็นเพื่อนอพยพ พักอยู่ใกล้กัน มีชายคนหนึ่งมาพูดกับข้าพเจ้าเล่าถึงว่า เขาเคยไปกับแม่ชีธุดงค์คนหนึ่งเคยสอนวิปัสสนาให้ ข้าพเจ้าซักถามก็เล่าว่าให้พิจารณาสังขารร่างกายเทียบกับซากศพ หญิงผู้มีอายุขัดคอขึ้นทันทีว่า อย่างนั้นเขาเรียกว่าปลงอนิจจังไม่ใช่วิปัสสนา ข้าพเจ้าถามว่า วิปัสสนาเป็นอย่างไรเล่า แกเล่าต่อไปว่า วิปัสสนาเขาต้องเรียนเห็นนรก เห็นสวรรค์ เห็นนิพพานทั้งต้องไปเที่ยวดูนรก สวรรค์ นิพพานได้ด้วย ข้าพเจ้างง ชายคนนั้นก็งงเพราะถ้อยคำเช่น นี้ไม่เคยได้ยิน แม้ข้าพเจ้าจะเคยเรียนพระปริยัติธรรมจนสอบได้ชั้น ป.๖ ก็นึกได้แต่ว่าไปสวรรค์นรก ก็มีเรื่องพระมาลัยและพระโมคคัลลานะเป็นต้น แต่ข้อว่าไปเที่ยวนิพพานได้นั้นข้าพเจ้าหมดความคิด ทั้งหมดความรู้ด้วย จึงพูดอะไรต่อไปไม่ได้ หญิงคนนั้นยังท้าว่า เอาเถอะน่า

วันหลังจะเอาหนังสือของ หลวงพ่อวัดปากน้ำให้ดู เขาเรียนกันอย่างนั้นส่วนตัวแกว่าได้ลองบ้างเหมือนกัน แต่ไม่ทันรู้ผลอะไร แกกลัวจะเป็นบ้าเลยเลิกเสีย

ต่อมาวันหนึ่ง ข้าพเจ้าไปที่วัดแห่งหนึ่งในพระนคร พบนายทหารคนหนึ่ง ชื่อหลวงจบ ฯ คุยให้ฟังว่าเขาเคยมาวัดปากน้ำ ได้ข่าวเล่าลือว่าพาไปสวรรค์นรกได้ เขา ๒ คน กับภรรยาไปหา ขอให้พาไปพบพ่อตาที่ตายไปนานแล้ว ว่าจะไปอยู่ที่ไหนหลวงพ่ออิดเอื้อน แกตัดพ้อต่อว่าต่าง ๆ นานาว่าถ้าไม่ทำให้เห็นจริง เสียงที่เล่าลือนั้นก็เป็นเรื่องไม่มีความจริงในที่สุดแกว่า หลวงพ่ออดรนทนไม่ได้จึงให้เรียกพระมา ๑ รูป ชี ๑ คน และบอกเรื่องที่หลวงจบ ฯ ต้องการให้ทราบ ทั้งพระและชีก็นั่งเข้าที่ หลวงจบ ฯ บอกชื่อพ่อตาให้ทราบ สักประเดี๋ยวพระตอบว่าไม่พบ หลวงพ่อบอกว่าขอตรวจดูบัญชีให้ถ้วนถี่ อีกประเดี๋ยวพระบอกว่าพบแล้ว ไปเกิดเป็นเทวดาอยู่ในชั้นยามา หลวงพ่อบอกให้เชิญมา และบอกแม่ชีว่าขอยืมร่างหน่อย ประเดี๋ยวบอกว่ามาแล้วแม่ชีลืมตา หลวงพ่อก็ถามไปยังแม่ชี แม่ชีบอกว่ามาจากชั้นมายา และบอกว่าเมื่อเป็นมนุษย์อยู่ทางวัดยายร่ม แล้วถามว่าทำบุญอะไรจึงไปเกิดเป็นเทวดา แม่ชีนั้นตอบว่าสร้างโบสถ์ หลวงจบฯ ว่าตอนนี้ชักตะลึง เพราะความจริงพ่อตาได้สร้างโบสถ์ไว้จริง หลวงจบ ฯ ยังช่วยทำแต่ก็นานมาแล้ว แม่ชีนี้สังเกตดูอายุยังน้อย คะเนว่าจะเกิดไม่ทันเสียอีก แต่ไฉนบอกถูกต้อง แล้วหลวงพ่อซักต่อไปว่า เคยมีลูกกี่คน บอกถูกทั้งลูกผู้หญิงลูกผู้ชาย แล้วหลวงพ่อชี้ให้ดูหลวงจบฯ กับภรรยา แล้วถามว่านี่ใคร แม่ชีมองดูสักประเดี๋ยว ตาหันตรงมาที่หลวงจบฯ ว่า นี่อ้ายแซ่มใช่ไหม หลวงจบฯ ว่าใช่แล้วถามต่อไปอีกว่า นี่นางเครือใช่ไหม ภริยาหลวงจบฯ รับว่าใช่ ที่สุดทั้งตัวหลวงจบฯ และภริยา ร้องไห้โดยคิดถึงบิดาเพราะความจริงแม่ชีนี้ไม่รู้จักชื่อหลวงจบฯ และชื่อภริยาก็ไม่รู้ หลวงพ่อก็ไม่รู้ ไฉนแม่ชีพูดถูกต้อง นี่เป็นเรื่องที่หลวงจบฯ เล่าให้ข้าพเจ้าฟังเองว่าตัวหลวงจบฯ แต่เดิมชื่อแซ่ม แต่เป็นหลวงจบฯ มานานแล้ว ไฉนแม่ชีเอามาพูดถูก ในที่สุดหลวงจบฯ ว่าเรื่องที่พบมาเป็นอย่างนี้ จะมีเหตุผลเป็นอย่างไรก็ไม่รู้ นี่เริ่มเป็นปฐมเหตุให้ข้าพเจ้าครุ่นคิดอยู่ และเวลานี้มีท่านพระครูองค์หนึ่งอยู่วัดประดู่มานั่งอยู่ที่นั่นพูดขึ้นว่า เมื่อวันวิสาขะนี้มีคนโจษกันมากว่า เวลาเวียนเทียนที่วัดปากน้ำ มีคนเห็นเป็นรูปพระปฏิมากรลอยอยู่ ท่านว่าท่านได้ซักถามหลายคนก็รับว่าเห็นจริง ข้าพเจ้างงอีก เพราะคิดไม่ออกว่าอะไร เป็นแต่ข้าพเจ้าได้พูดต่อพระภิกษุที่นั่งอยู่นั้นหลายรูปว่า เรื่องที่เราไม่รู้ไม่เห็นผู้อื่นเขาจะสามารถรู้เห็นได้หรือไม่มีจะมีอะไรเป็นเครื่องวัด ไม่มีใครตอบ

วันหลังข้าพเจ้าได้ไปสนทนากับแกอีก แกส่งหนังสือให้ดู ๓ เล่ม ข้าพเจ้าอ่านดูเป็นเรื่องวิธีเจริญสมาธิของหลวงพ่อวัดปากน้ำ มีภาพคนนั่งสมาธิ และบอกจุดที่ตั้งบริกรรมนิมิตไว้โดยละเอียด และมีคำอธิบายย่อ ๆ ลงท้ายสุดเรื่องนิพพาน เมื่ออ่านไปความมึนงงของข้าพเจ้าทวีขึ้นอีกหลายเท่า คิดไปต่าง ๆนานาว่ามีอะไรกัน ซ้ำในที่สุดว่าทำได้ตามวิธีนี้แล้ว ยังมีวิชาที่จะต้องเรียนอีกมาก ยิ่งงงใหญ่ ไม่รู้ว่าวิชาอะไรเพราะข้าพเจ้าเรียนปริยัติมาจนสอบไล่ได้ชั้น ป. ๖ แล้วไม่ได้ความเข้าใจอย่างนี้เลย แต่ในที่สุดข้าพเจ้าได้คิดขึ้นมาว่า คนเราเขาว่ามีวิชาที่ต้องเรียนเรื่อย ๆ ไปจนตายไม่มีจบ ใครหยุดเรียนเมื่อใด โดยถือเสียว่าตนมีความรู้พอแล้ว เขาว่านั่นคือคนโง่ ทางพระเรียกว่าทิฏฐิ หากยังปล่อยให้ทิฏฐินี้ฝังแน่นอยู่ในสันดาน ไม่ต้องสงสัยว่าจะต้องเป็นโรคโง่ไปจนตาย สิ่งใดที่เราไม่รู้ ไม่ควรจะไปตั้งมานะทิฏฐิว่าคนอื่นก็คงไม่รู้วิเศษไปกว่าเรา สิ่งใดที่เราว่ารู้ดีแล้วก็ไม่ควรจะไปตั้งทิฏฐิว่าไม่มีคนอื่นจะดีกว่าเรา ซึ่งเป็นมูลเหตุให้ข้าพเจ้าต้องสืบเสาะมาหาหลวงพ่อวัดปากน้ำให้จงได้

เหตุที่ทำให้ข้าพเจ้างงดังกล่าวมาก็เพราะว่า นอกจากแนวปริยัติที่ข้าพเจ้าเคยผ่านมารวมทั้งแนวปฏิบัติที่ท่านผู้รู้ได้เขียนไว้ในที่ต่าง ๆ กัน ข้าพเจ้าก็ได้เอาใจใส่ค้นคว้าอ่านดูมามากต่อมากแล้ว มีรูปในทำนองตำราหรือเรียกว่าเป็นแนวทางปรัชญาเป็นส่วนมาก บางฉบับพูดทีแรกเหมือนจะเป็นแนวปฏิบัติ แต่ลงท้ายก็เป็นกล่าวตามตำราไปเสีย คิดไปคิดมารู้สึกว่าจะเป็นแต่คนดูแผนที่เสียแล้ว ถ้าเขาจะให้เดินไปจริงจังตามแผนที่ก็จะไปไม่รอดกระมัง ถ้ากระนั้นก็ควรศึกษาการเดินเองดูบ้าง คงจะได้ความรู้อะไรแปลก ๆ บางฉบับก็วิพากษ์วิจารณ์หันเหธรรมะลงมาเทียบกับวิทยาศาสตร์ทางโลกจนรู้สึกอึดอัดใจ แต่ส่วนฉบับของหลวงพ่อวัดปากน้ำที่กล่าวมานั้น ข้าพเจ้าอ่านแล้วตันเลย ไม่ใช่เพียงอึดอัด เพราะตามที่กล่าวไว้นั้นสั้นเหลือเกินจนเห็นเป็นของแปลก ด้วยเหตุนี้ข้าพเจ้าจึงต้องมาหาให้พบท่านเจ้าของให้จงได้

วันแรกข้าพเจ้าเข้ามาหาท่านเวลาฉันเพล เห็นมีคนนั่งล้อมรอบ ไปกราบ ๆ ท่านและบอกชื่อเสียงแก่ท่าน บอกความสนใจในทางธรรม ท่านบอกให้นั่งรออยู่นั่นก่อน (ชี้ไปทางหลัง) ท่านก็ฉันเพลเงียบ ๆ เวลานั้นก็เห็นแม่ชีคนหนึ่ง อุบาสกคนหนึ่ง มีอุบาสกคนหนึ่งควบคุมแนะนำให้คนเหล่านั้นนั่งสมาธิตาม ๆ กันหมด (ต่อมาได้ความว่าเป็นคนไข้ที่มาขอให้ท่านรักษา) พอเสร็จจากการฉันเพล ท่านก็ให้โอกาสแก่ข้าพเจ้าเข้าไปนั่งใกล้ ๆ เมื่อเริ่มสนทนาปราศรัย ท่านก็ยกบทพุทธคุณขึ้นมาพูดเป็นข้อ ๆ ไปพร้อมทั้งคำแปลคำอธิบาย หูของข้าพเจ้าฟังดูรู้สึกว่ามีรสชาติซาบซึ้งกว่าที่ข้าพเจ้าเคยได้ยินหรือเคยอ่านมาในที่ต่าง ๆ นั้นมาก ข้าพเจ้าติดใจในอรรถรสมาก แต่นั้นมาก็พยายามไปฟังเวลาท่านลงแสดงธรรมในโบสถ์เสมอ ท่านลงแสดงเองทุกวันพระและวันอาทิตย์ ข้าพเจ้ารู้สึกจับใจมาก ส่วนมากแสดงหนักไปในทางปฏิบัติ ข้าพเจ้านึกเสียดายว่าที่ท่านแสดงนั้นแสดงด้วยปากเปล่า เราฟังแล้วก็มีแต่จะเสื่อมสูญไป เสียดายความเหน็ดเหนื่อยที่ท่านพยายามแสดงจึงคิดหาทางขอบันทึกไว้ ท่านเห็นชอบด้วยจึงได้เริ่มลงมือบันทึก

เท่าที่ข้าพเจ้าเคยพบปะมา พระที่เป็นฝ่ายสมถะมักไม่ใคร่แสดงธรรม พระที่แสดงธรรมโดยมากเป็นฝ่ายปริยัติ แต่หลวงพ่อวัดปากน้ำนี้ ไฉนจึงชอบแสดงธรรม ได้ความว่าท่านเป็นนักปริยัติมาแต่เก่าก่อนแล้ว ฉะนั้นสังเกตดูแนวการแสดงในเบื้องต้น แต่ละกัณฑ์ ๆ ระวังบาลีมิให้คลาดเคลื่อน และแปลเป็นข้อ ๆ ไปก่อน แล้วจึงจะขยายความชี้แนวปฏิบัติท่านแสดงธรรมอยู่ในหลักนี้เสมอ ไม่ใช่นึกว่าเอาตามใจชอบ ถ้าจะยกอะไรขึ้นเป็นต้องอ้างอาคตสถานที่มาแห่งธรรมเหล่านั้นประกอบด้วย

จริยาของท่าน ๑. คุมภิกษุสามเณรลงทำวัตร ไหว้พระในโบสถ์ทุกวัน วันละ ๒ เวลา คือเช้าหนหนึ่ง เย็นหนหนึ่ง และได้ให้โอวาทสั่งสอนภิกษุสามเณรทั้ง ๒ เวลา ๒. วันพระและวันอาทิตย์ลงแสดงธรรมในโบสถ์เองเป็นนิจ ๓. ทำกิจภาวนาอยู่ในสถานที่ซึ่งจัดไว้เฉพาะเป็นกิจประจำวัน และควบคุมพระให้ไปนั่งภาวนารวมอยู่กับท่านทั้งกลางวันและกลางคืน ส่วนพวกชีก็ให้ทำกิจภาวนาเหมือนกัน ๔. ทุกวันพฤหัสบดี เวลา ๑๔.๐๐ น. ลงสอนการนั่งสมาธิแก่ภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา ที่ศาลา ซึ่งข้าพเจ้าเคยเห็นมีภิกษุสามเณรต่างวัด อุบาสก อุบาสิกา ต่างถิ่นมาเรียนกันเป็นจำนวนมาก ๆ ทุกวันพฤหัสบดี สอบถามได้ความว่ามีผู้ไปเรียนกันมากแต่ต้นจนบัดนี้ ไม่ต่ำกว่า ๔ หมื่นแล้ว เพราะสอนมากว่า ๑๕ ปีแล้ว ๕. จัดให้มีครูสอนปริยัติในวัดนี้อีกแผนกหนึ่งด้วย นอกจากจำเป็นจริง ๆ แล้ว ท่านมักไม่ยอมออก

จากวัด การสวดมนต์ฉันเช้า ถ้าใครไปนิมนต์มักจะถูกถามว่าให้พระอื่นไปแทนได้ไหม อย่างนี้โดยมาก เพราะท่านชอบหมกมุ่นอยู่แต่กิจภาวนาโดยมาก ออกรับแขกก็เป็นเวลาตอนเพลครั้งหนึ่งที่ไปพบได้เสมอ ถัดจากนั้นก็เวลา ๑๗.๐๐ น.อีกหนหนึ่ง ออกมานั่งพักผ่อนสนทนาปราศรัย นอกจากนี้ท่านอยู่ในห้องภาวนาซึ่งเรียกว่าโรงงาน ซึ่งใครไม่เข้าใจได้ยินคำว่าโรงงานเลยเข้าใจเป็นอื่นไปก็มี ข้าพเจ้าเองเคยได้ยินเหมือนกัน ว่าหลวงพ่อมีโรงงานทำบุ้งกี๋ขายจึงได้เลี้ยงพระได้ทั้งวัด ซึ่งเป็นเสียงอกุศล ข้าพเจ้าได้สอบถามไวยาวัจกรของท่านดูได้ความว่า เดิมเคยมีเจ๊กมาทำบุ้งกี๋ ขายอยู่หน้าวัดคราวหนึ่งจริง จึงกลายเป็น ข่าวอกุศลนี้ ความจริงวัดไม่มีส่วนเกี่ยวข้องด้วยเลย

วัดนี้มีโรงครัวหุงอาหารเลี้ยงพระภิกษุสามเณรทั้งวัด รวมทั้งแม่ชีและอุบาสก อุบาสิกา ถ้าวันอุโบสถ พวกที่ได้รับอุโบสถก็ได้รับการเลี้ยงดูด้วย ทำมาดังนี้ ๒๐ ปีเศษแล้ว เช้าเลี้ยงข้าวต้ม เพลเลี้ยงข้าวสวย เฉพาะปีนี้มีภิกษุสามเณรที่จำพรรษา ๑๕๐ รูป อุบาสกอุบาสิกา ๑๒๐ คนเศษ มักจะมีผู้เลื่อมใสศรัทธามารับเลี้ยงเนือง ๆ เช่นทำบุญวัดเกิดหรืออะไรเป็นต้น วิธีทำไม่ยาก เอาเงินไปมอบไวยาวัจกรกำหนดวันไว้ ถึงวันก็ไปแต่ตัว โรงครัวจัดไว้ให้เสร็จ และมีวิธีนำถวายเป็นแบบสังฆทานและโดยมากมักมีเทศน์ด้วย ซึ่งข้าพเจ้าเคยพบบ่อย ๆ ถ้าวันใดไม่มีเจ้าภาพ ก็เป็นส่วนของหลวงพ่อ ข้าพเจ้าเคยสอบถามพระที่วัดนั้นว่า หลวงพ่อเห็นจะมีเงินทุนสำรองมาก ท่านบอกว่าเปล่า ทำหมดไปก็มีมาใหม่อย่างนั้นเอง แต่ไม่ขาด การที่มีคนไข้มารักษาก็ไม่ได้เรียกร้องอะไร ข้าพเจ้าเห็นว่าแปลกกว่าวัดทั้งหลายจึงนำมาเล่าสู่กันฟังไว้ในที่นี้ด้วย ภิกษุสามเณรในวัดนี้มี ๒ ประเภท คือ นักวิปัสสนาประเภท ๑ นักเรียนปริยัติประเภท ๑ หลวงพ่อเลี้ยงดูทั้งนั้น การขบฉันไม่ต้องกังวล

เนื่องจากเหตุที่ว่า ผู้ที่หุงอาหารในโรงครัวของวัดนี้ เป็นพวกอุบาสิกาและพวกปฏิบัติธรรม ถึงแม้จะมีอุบาสกปนบ้าง แต่ก็มีอุบาสิกาเป็นส่วนมาก จึงเป็นมูลเหตุให้ข่าวอกุศลอันนำความมัวหมองมาสู่สำนักนี้ขึ้นอีกทางหนึ่ง ซึ่งข้าพเจ้าก็ได้ยินเข้าหู ตั้งแต่ก่อนที่จะได้ไปติดต่อกับวัดนี้ แม้วันแรกที่ไปฟังลาดเลา ก็ได้พบพระรูปหนึ่งในวัดนั้น ท่านพูดขึ้นเองว่า ที่วัดนี้มักมีข่าวอกุศลต่าง ๆ อยู่ ถ้าได้มาเสียด้วยตนเองดังนี้ดีกว่า ท่านไม่ได้พูดอะไรมากไปกว่านี้ ข้าพเจ้าเองก็ไม่ได้ไต่ถามในเรื่องเหล่านี้ แต่เพื่อพิสูจน์หาความจริง วันหนึ่งข้าพเจ้าไปพบชายมีอายุคนหนึ่งที่วัดสิงห์ แกพูดว่าเคยอยู่วัดปากน้ำมา ๒ ปี แต่เดี๋ยวนี้ไปอยู่ที่อื่นแล้ว ข้าพเจ้าเห็นเป็นโอกาสจึงลองกระทบถามดูถึงข่าวอกุศลเหล่านี้ แกหัวเราะ แล้วตอบว่า แกก็เคยได้ยินเข้าหูมามากเหมือนกัน ข้าพเจ้าจึงถามว่า ก็แล้วความจริงเป็นอย่างไรเล่า แกว่าไม่เห็นมีวี่แววดังข่าวนั้นเลย ผมก็อยู่ที่นั่นมานาน และยังพูดต่อไปอีกว่า เรื่องอย่างนี้ถ้าเป็นความจริงแล้ว ไม่ต้องคนอื่นว่าดอก ตนของตนย่อมจะติดตนเอง ที่ไหนจะทนอยู่ดูหน้าคนทั้งหลายได้ ในที่สุดแกยังท้าว่า ถ้าคุณยังไม่เคยไปก็ไปพิจารณาดูเถิด ท่านพระครูวัดปากน้ำองค์นี้มีผิวพรรณเปล่งปลั่ง และยังกล่าวต่อไปว่า อันภิกษุที่ไม่บริสุทธิ์แล้วย่อมเศร้าหมอง พอจะดูกันออก ข้าพเจ้าถามต่อไปว่า ท่านเทศน์เป็นอย่างไรบ้าง แกตอบว่าพอฟัง ข้าพเจ้านึกในใจว่าตานี่พูดสูงอยู่เหมือนกัน จึงต้องซักแกต่อไปว่า ที่ว่าพอฟังน่ะหมายความว่าอย่างไร แกตอบว่า ฟังที่นี่วันหนึ่งคุ้มกับฟังที่อื่นตั้งปี

นอกจากนี้ข้าพเจ้ายังเงี่ยหูฟังอีกหลายทาง ตลอดจนเสียงพระเถระผู้ใหญ่บางรูปในพระนครก็ไม่ติฉินประการใด แถมบางรูปยังพูดไปถึงมูลเหตุแห่งข่าวอกุศลเหล่านี้เสียอีกว่าเกิดจากคนที่มุ่งอิจฉา

และยังได้ความต่อไปจนถึงว่า พวกที่อิจฉาเคยใช้คนมาลอบยิงเมื่อท่านไปอยู่ใหม่ ๆ เพราะท่านไม่ใช่คนถิ่นนี้ และถึงกับร้องเรียนเป็นข่าวอกุศลต่าง ๆ ไปยังสมเด็จพระสังฆราชครั้งกระโน้น ถึงแก่ส่งพระไปอยู่ประจำคอยสังเกตุเหตุการณ์และตำรวจก็ปลอมตัวไปสอดแนม ในที่สุดก็ไม่ได้ความจริงตามที่กล่าวมา นี่เป็นเรื่องที่ข้าพเจ้าสืบสวนได้ความว่า จะสมควรฟังเป็นความจริงได้เพียงใดหรือไม่ แล้วแต่ท่านผู้อ่านจะพิจารณาเอาเองเพื่อที่จะรู้ว่าข้าพเจ้าผู้สืบสวนและเขียนข้อความเหล่านี้เป็นใคร จึงขอบอกไว้ให้ปรากฏในที่นี้ว่า ข้าพเจ้าชื่อพระทิพย์ปริญญา (ธูป กลัมพะสุต) ข้าพเจ้าเคยบวชเรียนมาแล้ว มีวิทยฐานะเป็นเปรียญ ๖ ประโยค และตอนสุดท้ายเคยรับราชการเป็นผู้พิพากษาอยู่ในชั้นศาลอุทธรณ์ ๑๐ ปี ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้อ่านคิดเอาเองว่าข้าพเจ้าจะเชื่ออะไรง่ายยากเพียงใด ข้าพเจ้าสืบได้ความจนถึงต้นตอผู้ที่แพร่ข่าวอกุศลตลอดทั้งตัว และชื่อผู้ที่เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงแพร่ข่าวอกุศล ทั้งสาเหตุที่ท่านเหล่านั้นจะคิดอิจฉาด้วยทุกประการ ออกรู้สึกสลดใจเป็นอย่างยิ่ง แต่ฟังดูทางหลวงพ่อไม่เห็นเอาใจใส่อะไร ไม่กล่าวขวัญถึงใครที่ข้าพเจ้าสืบได้ความดังกล่าวนั้นจากผู้อื่น

เท่าที่ข้าพเจ้าสืบสวนและสังเกตุการณ์โดยใกล้ชิดมาเป็นเวลาเกือบปีแล้ว ได้ข้อเท็จจริงพอแล้วที่จะชี้ขาดว่า ข่าวอกุศลต่าง ๆ นั้น ไม่มีมูลแห่งความจริงเลย ในทางตรงกันข้าม ข้าพเจ้าเชื่อเต็ม ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ว่า ท่านเป็นผู้ที่บริสุทธิ์ด้วยประการทั้งปวง และมีภูมิรู้ในทางปริยัติกว้างขวาง เป็นพระธรรมกถึกชั้นเยี่ยม ทั้งเป็นผู้ปฏิบัติอย่างดีเลิศ การปฏิบัติและแนวเทศนาของท่านดำเนินตามหลักในคัมภีร์วิสุทธิมรรคทั้งสิ้น

เรื่อง ศีล สมาธิ ปัญญา

ตามคัมภีร์วิสุทธิมรรคนั้นเป็นเรื่องใหญ่เป็นเรื่องยากผู้ไม่ใช่นักปฏิบัติ แล้วยากที่จะนำมาแสดงให้แจ่มแจ้งให้เป็นผลปฏิบัติได้ แต่หลวงพ่อวัดปากน้ำแสดงได้แจ้งชัด และชี้ทางปฏิบัติให้โดยตรง จึงสมควรเทิดไว้ในฐานันดรพระธรรมกถึกชั้นเยี่ยม ซึ่งข้าพเจ้าขอกราบแสดงความเคารพอย่างสูงต่อท่านไว้ในที่นี้ด้วย

ที่ข้าพเจ้าเอาเรื่องของวัดมาพูดโดยยืดยาวเช่นนี้ ความมุ่งหมายก็เพื่อบรรเทาบาปให้แก่ผู้แพร่ข่าวอกุศล เพราะการกล่าวเท็จใส่ไคล้ผู้มีศีลเช่นนี้เป็นบาปหนักหนา เพื่อว่าเขารู้ตัวจะ ยับยั้งกรรมอันชั่วนี้เสียได้ ข้าพเจ้าก็จะพลอยอนุโมทนา แล้วจะมีส่วนได้บุญอันนับเนื่องในปัตตานุโมทนามัยด้วย

ท่านทั้งหลาย การที่เราเกิดมาเป็นมนุษย์นี้ มิได้มาตัวเปล่า ต่างมีบุญและบาปที่ทำไว้ในอดีตติดมาทุกคน ต่างกันแต่มากบ้างน้อยบ้าง ไม่ช้าเราก็ตายดอก อย่ามาแบกเอาบาปเพิ่มไปอีกเลย ลาภสักการะอันหมุนลงได้เป็นราคาเงินนั้น เป็นสมบัตินอกกายตายแล้วเอาไปไม่ได้ดอก มันเป็นของใช้สอยประจำโลก เราตายแล้วก็ตกเป็นของคนอื่นเขาอาศัยใช้สอยต่อไป ใครจะว่าเป็นของใครไม่ได้ทั้งนั้น โลกมนุษย์เป็นแหล่งกลางสำหรับอาศัยสร้างบุญ สร้างบาป โลกนรก โลกสวรรค์ เป็นเพียงโลกที่คอยรับรองผลบุญ-บาปเท่านั้น เราได้มาเกิดอยู่ในโลกอันเป็นแหล่งกลางเช่นนี้แล้ว นับว่าเราได้มีโอกาสที่จะเพิ่มบุญผ่อนบาปให้เบาลง ให้เบาลงกว่าที่เราแบกมาจากอดีตนั้นเถิด อย่าเติมเข้าไปอีกเลย ไหน ๆ เราก็ต้องตายแน่ อย่ามาหอบเอาบาปเพิ่มไปอีกเลย

อนึ่ง การอ่านหนังสือเรื่องธรรมกายนี้ ถ้าได้รู้แนวทางปฏิบัติบ้างแล้วจะเข้าใจได้แจ่มแจ้งดี เพื่อประโยชน์ดังกล่าวนี้ ข้าพเจ้าจึงเขียนบันทึกแนวสอน วิธีทำสมาธิ โดยย่อของท่านไว้ท้ายหนังสือเล่มนี้ ถ้าต้องการรู้ละเอียดต้องอ่านหนังสืออีกเล่มหนึ่ง ซึ่งท่านเคยแจกกับผู้ไปเรียนสมาธิกับท่าน หนังสือ

เล่มนั้นเป็นแบบเจริญสมาธิโดยตรง (คือที่ข้าพเจ้าใช้คำว่าตามแบบ)

แต่ว่าการเรียนสมาธินั้น ถ้าจะเอากันให้ได้ผลจริงจังแล้วต้องมีอาจารย์ จะทำสุ่มไปไม่ใคร่ได้ผล แม้เราจะได้อ่านตำหรับตำราในทางนี้ เช่นวิสุทธิมรรคเป็นต้น ถ้าไม่มีอาจารย์แนะนำวิธีปฏิบัติอีกชั้นหนึ่งแล้ว ก็ยากที่จะปฏิบัติให้ได้ผล เพราะมีรายละเอียดปลีกย่อยที่อาจารย์จะพึงแนะนำอีกมากหลาย

สมาธิเป็นยอดคำสอนในพระพุทธศาสนา ที่ว่ายอดนี้หมายความว่าเป็นหลักสำคัญยิ่งในจำพวกคุณธรรม ๓ ประการ คือ ศีล สมาธิ ปัญญานั้น ศีลเป็นส่วนประกอบ คือเป็นเพียงเหตุที่จะให้ดำเนินไปสู่สมาธิ ส่วนปัญญานั้นเป็นผลของสมาธิ จุดมุ่งหมายสำคัญจึงอยู่ที่สมาธิตัวกลางซึ่งต้องทำให้เกิดให้มีขึ้น ดังมีบาลีในวิสุทธิมรรคยืนยันว่า **นตฺถิ ฌานํ อปญฺญสฺส นตฺถิ ปญฺญา อฌายิโน** ซึ่งแปลความว่า ฌานย่อมไม่มีแก่ผู้ไร้ปัญญา ปัญญาย่อมไม่มีแก่ผู้ไม่มีฌานและอานิสงส์ของสมาธินั้นก็มีอยู่ว่า บุคคลผู้ได้สมาธิแล้วย่อมได้รับอานิสงส์ ๕ ประการ คือ ๑. ความสุขในปัจจุบัน ๒. วิปัสสนาปัญญา ๓.ฌาน ๔. ภพอันวิเศษ ๕.นิโรธ ฉะนั้น สมาธิจึงเป็นเรื่องที่เราควรสนใจ

เท่าที่ข้าพเจ้าได้ฟังมา วิธีปฏิบัติของหลวงพ่อวัดปากน้ำ มีผู้กล่าวออกความเห็นกันไปหลายอย่างต่าง ๆ กัน พวกหนึ่งว่า เป็นฌานโลกีย์ พวกหนึ่งว่า ติดรูป บางพวกว่า ติดนรกสวรรค์ แต่อีกพวกหนึ่งว่า ท่านเลยเถิดไปถึงนิพพาน ซึ่งมองไม่เห็น

ข้าพเจ้าเคยนำวาทะเหล่านี้ ไปสนทนากับผู้ปฏิบัติในสำนักหลวงพ่อวัดปากน้ำเขาตอบขบขันเหมือนกัน เขาว่าที่ว่าติดรูปนั้นดีนะ ให้มันรู้ว่าติดรูปเถอะ จะได้มีโอกาสแกะรูปออก แต่ข้อสำคัญว่าเราไม่รู้ว่าติดรูปนี่ซี เมื่อไม่รู้ว่าติดเราก็ไม่รู้จักรูป เมื่อเราไม่รู้ว่าติดเราก็ไม่ได้แกะ เมื่อเราไม่แกะมันจะหลุดได้อย่างไร เหมือนของโสโครกติดหลังเสื้อที่เราสวมอยู่ เมื่อเราไม่รู้ว่ามันติดเราก็ไม่พยายามเอาออก แล้วมันจะไปไหน ฟังดูก็แยบคายดี

แต่สำหรับความเห็นข้าพเจ้านั้น เห็นควรรวมวาทะที่ว่าติดรูปกับวาทะ ที่ว่าเป็นฌานโลกีย์รวมวินิจฉัยเสียเป็นข้อเดียวเพราะตามที่ว่านี้คงหมายถึงรูปฌาณเมื่อเช่นนั้นทางที่จะปลดเปลื้องความสงสัยของเจ้าของวาทะเหล่านี้ก็ง่ายขึ้น สมเด็จพระบรมศาสดาก่อนที่จะได้ตรัสรู้นั้นพระองค์ผ่านรูปฌานอรูปฌานหรือเปล่า ข้อนี้จะต้องรับกันว่าผ่าน ก็เมื่อเช่นนี้ ใครจะปฏิเสธได้หรือว่า โลกิยฌานนั้นจะไม่เป็นอุปการแก่พระองค์ในการตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาน ความข้อนี้ข้าพเจ้าเคยนำไปสนทนาวิสาสะกับพระเถระบางรูปซึ่งฝักใฝ่ทั้งปริยัติและปฏิบัติ ท่านได้กล่าวอุปมาให้ฟังว่า การข้ามแม่น้ำหรือมหาสมุทร ถ้าไม่ใช้เรือหรือเครื่องบินเป็นพาหนะแล้ว มันจะข้ามไปได้อย่างไร ในที่สุด ท่านยืนยันว่าฌานโลกีย์นั้นแหละ ยังพระองค์ให้ข้ามถึงซึ่งฝั่งโลกุตร เมื่อนำเอาบาลีข้างต้นมาประกอบการวินิจฉัย ความข้อนี้จะแจ่มใสยิ่งขึ้น เพราะคำว่า "นัตถิปัญญา อฌายิโน" นั้นเป็นหลักอยู่ซึ่งแปลได้ความอยู่ชัด ๆ ว่า ปัญญาย่อมไม่มีแก่ผู้ไม่มีฌาน ดังนี้ เราจะไปยกวาทะ ติฌานโลกีย์อย่างไรกัน

อันวาทะที่ว่าติดนรกสวรรค์นั้น ข้อนี้น่าเห็นใจผู้สงสัย เธอคงจะไม่ได้มีโอกาสไปฟังการแสดงธรรมของหลวงพ่อวัดปากน้ำเสียเลย เธอคงจะไปฟังหางเสียงของบางคนที่ฟังไม่ได้ศัพท์ จับเอาไปกระเดียดเข้าแล้ว เพราะการแสดงธรรมนั้น เมื่อพูดถึงเรื่องบาปบุญคุณโทษก็ต้องอ้างเรื่องนรกสวรรค์ ท่านมีอะไรพิสูจน์แล้วหรือว่านรกสวรรค์ไม่มี ท่านมีปัญญาพอแล้วหรือว่า นรกสวรรค์นั้นไม่มีผู้รู้เห็น ท่านได้เคยสนใจอ่านวิสุทธิมรรคบ้างหรือเปล่า ท่านเคยสนใจในคำว่า ปัจจัตตัง เวทิตัพโพ วิญญูหิ ดีแล้วหรือ ว่ากินความเพียงไร หรือตัวท่านมีภูมิปัญญาเหนือพระคันถรจนาจารย์เหล่านั้น ขอจงใคร่ครวญเอาเอง

ส่วนวาทะที่ว่าเลยเถิดไปถึงนิพพานนั้น ข้าพเจ้าจะขอพูดแต่โดยย่อ เพราะถ้าจะพูดกันกว้างขวางแล้ว จะเกินหน้ากระดาษหนังสือนี้ จะต้องเป็นอีกเล่มหนึ่งต่างหาก

ท่านคงจะได้อ่านคำถวายวิสัชนาของพระเถรานุเถระ ๑๘ ความเห็นที่พิมพ์แจกกันแพร่หลายอยู่แล้ว ในหนังสือนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชปุจฉาถึงเรื่อง "นิพพาน" ว่าคืออะไร พระเถรานุเถระ ๑๘ รูป ถวายความเห็นด้วยโวหารต่าง ๆ กัน แต่ในที่สุดมีรูปหนึ่งถวายวิสัชนาหลักแหลม โดยกล่าวว่า แปลคำว่านิพพานนั้นไม่ยาก ข้อยากอยู่ที่ **ทำให้แจ้ง** ท่านพูดทิ้งไว้เท่านี้เอง ขอให้เรามาคิดกันดูที หรือ **ทำให้แจ้ง** หมายความว่ากระไร นี่ก็จะเห็นได้แล้วว่า เรื่องนิพพานนั้นเป็นของยากหรือง่าย คนซึ่งมีปัญญาอย่างสามัญจะพูดได้ไหม เราก็ต้องรู้ตัวดีว่าไม่สามารถเพราะเป็นวิสัยของมรรคญาณ และการบำเพ็ญให้บรรลุมรรคญาณนั้นทำ กันอย่างไรเรารู้ไหม ถ้าเราไม่รู้ จะแปลว่าคนอื่นก็ไม่รู้เหมือนกับเรากระนั้นหรือ สิ่งที่เราก็ไม่รู้ สมควรหรือที่เราจะยกวาทะกล่าวถึงผู้อื่น ในที่สุดข้าพเจ้าเห็นว่า ทางที่ดีที่สุดเราควรปฏิบัติตัวของเราเองให้รุดหน้าไปตามแนวปฏิบัติ ดีกว่าจะมามัววิจารณ์ผู้อื่นอย่าลืมคำว่า **สันทิฏฐิโก อกาลิโก เอหิปัสสิโก โอปนยิโก ปัจจัตตัง เวทิตัพโพ วิญญูหิ**

การแสดงธรรมของหลวงพ่อวัดปากน้ำนั้น ตามที่ข้าพเจ้าได้ฟังมาอยู่ในเรื่องทาน ศีล ภาวนา นรก สวรรค์ นิพพาน แต่โดยมากหนักไปในทางปรมัตถ์ เวลานี้กำลังแสดงพระอภิธรรมว่าด้วยมหาปัฏฐานอนันตนัยเรียงลำดับบทมาติกาวันพระที่แล้วมา ถึงบทอินทรียปัจจโยแล้ว

ในที่สุดนี้ ขออานุภาพพระรัตนตรัย จงคุ้มครองรักษาท่านผู้ประพฤติธรรมทั้งหลาย ให้มีความสุขทั่วกัน เทอญ

พระทิพย์ปริญญา

บ้านเลขที่ ๑๑๖ ถนนสุริวงศ์ พระนคร

๑๓ กันยายน ๒๔๘๙

แม้ท่านได้รับสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตร แต่ไม่มีใครเรียกชื่อนั้น เรียกว่าหลวงพ่อเสมอมา บางคนก็ไม่ทราบว่าท่านมีสมณศักดิ์ เพราะภิกษุสามเณรในวัดและคนวัดก็เรียก "หลวงพ่อ" เสียหมด บางคนก็เรียกว่า "เจ้าคุณพ่อ"

นอกจากท่านจะสร้างคนให้เป็นคนแล้ว เสนาสนะก็ได้จัดทำรุดหน้าไป แต่เพราะท่านฝักใฝ่ในด้านกรรมฐานเสียมาก การก่อสร้างปฏิสังขรณ์ ก็ไม่ใคร่สนใจมากนัก ท่านพูดว่าสร้างคนนั้นสร้างยาก เรื่องเสนาสนะไม่ยาก ใครมีเงินก็สร้างได้ แต่ความสำคัญต้องสร้างคนก่อน

๑. กุฏิ ๒ แถวสร้างก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ ชั้นบนเป็นไม้ ชั้นล่างก่ออิฐ ถือปูน สร้างคู่กับโรงเรียน

๒. พ.ศ.๒๔๙๓ สร้างโรงเรียนปริยัติเป็นตึกคอนกรีตเสริมเหล็กสูง ๓ ชั้น ยาว ๒๙ วา ๒ ศอก กว้าง ๕ วา ๒ ศอก สิ้นเงินค่าก่อสร้างประมาณ ๒,๕๙๘,๑๑๐.๓๙ บาท (สองล้านห้าแสนเก้าหมื่นแปดพันหนึ่งร้อยสิบบาท สามสิบเก้าสตางค์)

๓.สร้างศาลาโรงฉันพอเหมาะแก่พระภิกษุสามเณร ๕๐๐ รูป ฉันภัตตาหารเช้า เพล เป็นเครื่องไม้มุงสังกะสี พื้นลาดปูนซิเมนต์ ภายในยกเป็นอาสนสงฆ์ มีช่องเดินในระหว่างได้ สิ้นค่าก่อสร้างประมาณ ๔๐๐,๐๐๐ บาทเศษ (สี่แสนบาทเศษ)

๔. สร้างกุฏิเป็นตึกคอนกรีตเสริมเหล็ก เป็นตึก ๒ ชั้น พื้นฝ้าเพดานไม้สักทาสีขัดชันเล็ก มีห้องน้ำห้องส้วมและไฟฟ้า เป็นกุฏิทันสมัย ราคาก่อสร้างประมาณ ๘๐๐,๐๐๐ บาทเศษ (แปดแสนบาทเศษ)

๕. ก่อนมรณภาพสัก ๔-๖ เดือน ได้สร้างกุฏิอีกหลังหนึ่งสูง ๓ ชั้น เป็นตึกคอนกรีตเสริมเหล็กเช่นเดียวกัน มีเครื่องประกอบพร้อม ราคาก่อสร้าง ๓๒๗,๘๔๓.๓๐ บาท (สามแสนสองหมื่นเจ็ดพันแปดร้อยสี่สิบสามบาทสามสิบสตางค์)

สิ่งก่อสร้างเหล่านี้ไม่มีงบประมาณ กุฏิบางหลังไม่มีแปลน ค่าก่อสร้างทวีขึ้นแล้วแต่ช่างจะเสนอ แต่เมื่อเสร็จแล้ว ก็ได้ของประณีตไว้สำหรับวัด หลวงพ่อก็ไม่ว่าไร สร้างกุฏิเสร็จแล้ว หลวงพ่อได้สั่งให้พระรูปอื่นอยู่ต่อไป ตัวท่านเองหาได้อยู่อาศัยไม่ เช่นกุฏิหลังใหม่ให้พระศรีวิสุทธิโมลี และพระครูปลัดณรงค์เข้าอยู่อาศัยใคร ๆ จะอาราธนาให้ขึ้นกุฏิใหม่ก็ไม่ฟังเสียง ท่านเพิ่งไปอยู่เมื่อก่อนมรณภาพสัก ๓-๔ เดือน ที่จำไปนั้น เนื่องด้วยที่อยู่เดิมมีการก่อสร้างกุฏิหลังใหม่ใกล้ชิด ท่านไม่ได้ความสงบ จึงจำยอมมาพักที่กุฏิใหม่และมรณภาพที่กุฏินี้

การสร้างคนนั้นเป็นอัธยาศัยที่ท่านสนใจ ภิกษุสามเณรรูปใด มีสติปัญญาสามารถเที่ยวนำฝากสำนักโน้นสำนักนี้ ให้ได้รับการศึกษาชั้นดีต่อไป และเพื่อรับเอาขนบธรรมเนียมของสำนักนั้นมาปฏิบัติพอเหมาะสม เป็นการให้สังคมแก่ศิษย์เป็นอย่างดี วางแนวทางให้มีการติดต่อกัน ให้มีสัมพันธ์ต่อกัน ให้แสดงความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แม้ในคณะธรรมยุตท่านก็ส่งเสริมให้ได้บรรพชาอุปสมบท คือศิษย์สมัครใจก็อนุญาต ไม่มีความรังเกียจใครผู้ใด ท่านพูดว่าเรามองกันในแง่ดีจะมีสุขใจ เพียงเท่านี้ ก็พอใจแล้ว สำนักที่หลวงพ่อสนใจเป็นพิเศษคือวัดเบญจมบพิตรจะทำอะไรก็ต้องอ้างสมเด็จสังฆนายกก่อน ต้องการอาราธนามาในการกุศลเสมอ งานเล็กน้อยก็ต้องต้านทานไว้ บางคราวยอมสงบให้ด้วยความไม่พอใจก็มีเหมือนกัน และสมเด็จสังฆนายกได้เมตตาแก่หลวงพ่อวัดปากน้ำอย่างดียิ่งเสมอมา

ความเจริญในด้านสมณศักดิ์ยุคก่อน หลวงพ่อไม่ได้รับยกย่องมากนัก ท่านมาอยู่วัดปากน้ำ ยุคสมเด็จพระวันรัต ติสฺสทตฺตเถร วัดพระเชตุพน เป็นเจ้าคณะอำเภอภาษีเจริญต่อมาพระราชสุธี (พร้อม ป.๖) วัดสุทัศน์เทพวราราม ลาสิกขาแล้วต่อมาพระสุธรรมมุนี วัดพระเชตุพน ใน ๓ ยุคนี้พระครูสมุห์สดก็คงได้สมณศักดิ์เป็นพระครูสมณธรรมสมาทานเท่านั้น เมื่อคณะสงฆ์ปกครอง โดยพระราชบัญญัติปกครองคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๔๘๔ ตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอ ตกมาอยู่ในปกครองของเจ้าคุณพระวิเชียรกวี (ฉัตร ป.๕) วัดหนัง อำเภอบางขุนเทียน จังหวัดธนบุรี หลวงพ่อก็ยังคงเป็นพระครูตามเดิม ที่เป็นดังนั้นเพราะการปกครองของหลวงพ่ออยู่ในวงแคบ คือเป็นเพียงเจ้าอาวาสพระอารามหลวงตำแหน่งเดียว

อันความจริงหลวงพ่อก็ไม่ได้กระตือรือร้นหรือเที่ยววิ่งเต้น และก็ไม่สนใจในเรื่องเช่นนั้น ท่านสนใจอย่างเดียว คือต้องการให้ภิกษุสามเณรมีการศึกษาดี มีการปฏิบัติดีและให้ผู้มีศรัทธาเข้าวัดปฏิบัติธรรมให้มาก ๆ ให้ภิกษุสามเณรมีปัจจัย ๔ บริบูรณ์ เพียงเท่านี้ก็พอใจ

เรื่องที่คณะวัดปากน้ำเดือดร้อนใจอยู่อย่างเดียวในสมัยโน้น คือคณะวัดปากน้ำเห็นต้องกัน

ว่า หลวงพ่อที่เคารพของตน มีคนนับถือมาก กุลบุตรสมัครใจมาบวชปีละหลาย ๆ สิบคน ทั้งหลวงพ่อก็มีภูมิพอจะอบรมให้เกิดความรู้ในการปฏิบัติไม่ยิ่งหย่อนกว่าวัดทั้งหลาย แต่ไม่ได้รับแต่งตั้งเป็นอุปัชฌายะ ท่านครองวัดมาแต่ พ.ศ.๒๔๕๙ มาได้ตำแหน่งอุปัชฌายะ เมื่อ พ.ศ.๒๔๙๐ นับเป็นเวลา ๓๐ ปีเศษจึงได้รับ อันความจริงวัดปากน้ำเป็นพระอารามหลวง ย่อมมีสิทธิพิเศษในการได้รับแต่งตั้งเป็นอุปัชฌายะ แม้ในยุคใหม่ก็มีกฎหมายเปิดโอกาสถวาย เพื่อเกียรติพระอารามหลวง

เมื่อพิจารณาอัธยาศัย หลวงพ่อวัดปากน้ำหนักในกตัญญูกตเวทิตาธรรม เมื่อท่านมาปกครองวัดปากน้ำ ได้รับโยมหญิงผู้ชรามาไว้ สร้างที่อยู่อาศัยและอุปถัมภ์ด้วยเครื่องเลี้ยงชีวิตเป็นอย่างดีจนตลอดชีวิตของโยม แม้คนอื่นก็เหมือนกัน ท่านย่อมอนุเคราะห์ตามฐานะ

เมื่อสมเด็จพระวันรัต ติสฺสทตฺตเถร อาพาธเป็นอวสานแห่งชีวิต หลวงพ่อวัดปากน้ำได้ปฏิการะเป็นอย่างดี โดยจัดอาหารและรังนกจากวัดปากน้ำมาถวายทุกวัน ท่านตั้งงบประมาณไว้วันละ ๔๐ บาท พอได้เวลา ๔.๐๐ น. ให้คนลงเรือจ้างขึ้นปากคลองตลาดพอถึงวัดพระเชตุพนได้อรุณพอดี สมัยนั้นสะพานพุทธ ฯ ชำรุดเพราะภัยสงคราม ถนนฝั่งธนบุรีถึงตลาดพลูยังไม่เรียบร้อย รถโดยสารยังไม่มี การคมนาคมต้องใช้เรือจ้าง หลวงพ่อเพียรปฏิบัติฉลองพระคุณดังนี้เป็นเวลาหลายเดือนเมื่อผู้นำอาหารมาถวายกลับไปแล้ว ต้องรายงานให้หลวงพ่อทราบทุกวัน

การทำคิลานุปัฏฐากเป็นอวสานปฏิการะนี้ น่าจะให้ผลแก่หลวงพ่อมากอยู่ เมื่อเจ้าคุณพระพิมลธรรม ฐานทตฺต วัดมหาธาตุ หมั่นมาเยี่ยมสมเด็จพระวันรัต ติสฺสทตฺตเถร ผู้กำลังอาพาธหนัก วันหนึ่งเป็นเวลาค่ำแล้ว เจ้าคุณสมเด็จพระวันรัต ได้ขอร้องให้ช่วยแต่งตั้งพระครูสมณธรรมสมาทานวัดปากน้ำเป็นอุปัชฌายะด้วย เจ้าคุณพระพิมลธรรมยินดีและรับรองว่าจะจัดการให้ตามประสงค์ และต่อมาไม่ช้าตราตั้งเป็นอุปัชฌายะก็ตกถึงพระครูสมณธรรมสมาทาน คือหลวงพ่อวัดปากน้ำ เมื่อได้รับตราตั้งเป็น พระอุปัชฌายะแล้ว คณะวัดปากน้ำชื่นชมยินดี กุลบุตรพากันมาบรรพชาอุปสมบทในสำนักวัดปากน้ำ ทวีขึ้น

อันเจ้าคุณพิมลธรรม ฐานทตฺต นั้น ท่านชอบพอกันมานานในส่วนตัว และก็พอใจในการปฏิบัติด้วย ท่านเคยพูดว่าท่านพระครูวัดปากน้ำ ถึงมีข่าวอกุศลอย่างไรก็ยังดีมีคนมาขอปฏิบัติธรรมเจริญพระกัมมัฏฐาน ทุกวัดน่าจะทำตามบ้าง

หลวงพ่อวัดปากน้ำ ได้รับสมณศักดิ์ เป็น พระครูสมณธรรมสมาทาน แต่พ.ศ. ๒๔๖๓ นับแต่นั้นมาเป็นเวลา ๒๘ ปี จึงได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะสามัญที่ พระภาวนาโกศลเถระ ถือพัดยอดพื้นขาวอันเป็นตำแหน่งวิปัสสนาธุระ พ.ศ.๒๔๙๒

การได้สมณศักดิ์ครั้งนี้ นัยว่าเป็นด้วยคณะสังฆมนตรีได้ทราบ เกียรติคุณของท่านอยู่บ้าง จึงได้รับคะแนนส่งเสริมเป็นอันดียิ่ง พระพิมลธรรม (อาสภเถร) วัดมหาธาตุด้วยแล้วส่งเสริมเต็มที่ และได้พยายามส่งเสริมมาทุกระยะกาล เพราะพระพิมลธรรม พอใจในสุปฏิบัติของหลวงพ่อวัดปากน้ำ

พ.ศ.๒๔๙๔ ได้รับพระราชทานพัศยศเทียบเปรียญ

พ.ศ.๒๔๙๘ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นราชาคณะชั้นราช มีพระราชทินนามว่า "พระมงคลราชมุนี"

พ.ศ.๒๕๐๐ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะ ชั้นเทพ มีพระราชทิน

นามว่า "พระมงคลเทพมุนี"

เมื่อได้เลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระมงคลราชมุนีแล้ว ต่อมาท่านได้อาพาธเกี่ยวแก่ความดันโลหิตสูง เริ่มแต่เดือนมีนาคม ๒๔๙๙ เป็นต้นมา มีอาการขึ้น ๆ ลง ๆ พล. ร.จ. เรียง วิภัติภูมิประเทศ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลทหารเรือ แพทย์ประจำได้มาเยี่ยมอาการทุกเช้าเย็นและทำการพยาบาลด้วยตนเอง เมื่อเวลามาเยี่ยมตรวจอาการของโรคใดที่แพทย์สงสัย ได้เชิญผู้เชี่ยวชาญแต่ละสาขามาตรวจรักษา เช่นนายแพทย์ผู้เชี่ยวชาญทางปอด ทางหัวใจ เป็นต้น โดยที่สุดได้เชิญคุณพระอัพภันตริกาพาธ ผู้เชี่ยวชาญชั้นเยี่ยมของประเทศไทยมาตรวจและแนะนำ เพราะท่านผู้นี้เป็นอาจารย์ของนายแพทย์ทั้งหมดด้วย โรคนั้นมีแต่ทรงกับทรุด บางคราวก็ทำให้มีความหวังบ้าง

การได้รับสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะที่ พระมงคลเทพมุนี ก็อยู่ในระหว่างอาพาธ อาการของ โรคเริ่มจะแสดงว่าหมดหวัง แต่กำลังใจของท่านยังแข็งแกร่ง พอเข้าวังรับพระราชทานสัญญาบัตรได้ คณะวัดปากน้ำก็มีหวังอยู่ว่าคงจะหายจากโรคสักวันหนึ่ง นั้นเป็นแต่เพียงความหวัง ตั้งแต่เริ่มอาพาธจนถึงมรณภาพเป็นเวลา ๒ ปีเศษ หลวงพ่อไม่ได้แสดงอาการรันทดใจใด ๆ เลย ต้อนรับแขกด้วยอาการยิ้มแย้มเสมอ เวลาจะลุกจะนั่งไม่พอใจให้ใครไปช่วยเหลือ ท่านพอใจทำเอง ผู้อื่นคอยตามเพื่อช่วยเหลือเวลาท่านเซไปเท่านั้น

นอกจากโรคดังกล่าวแล้ว ยังมีโรคไส้เลื่อนกำเริบขึ้นอีก ถึงกับต้องไปทำการผ่าตัดที่โรงพยาบาลศิริราชในระหว่างพรรษา แม้กระนั้นท่านก็ไม่ยอมขาดพรรษา ดิ้นรนมารับอรุณที่วัดปากน้ำจนได้ และได้มาอยู่โรงพยาบาลสงฆ์ ๒ ครั้ง ได้รับการพยาบาลเป็นอย่างดีทุกแห่ง

เมื่อ พ.ศ.๒๕๐๐ อาการของโรคกำเริบมากขึ้น ท่านก็คาดว่าจะมรณภาพจึงได้จัดการฌาปนกิจศพโยมหญิงของท่าน เพื่อสนองคุณมารดาในอวสาน เวลานั้นอาการก็หนักมากอยู่แล้ว แต่ด้วยกำลังใจอันเข้มแข็ง จึงพยายามมาบำเพ็ญกุศลได้จนตลอดพิธี

เวลานับเป็นปี ๆ ที่กำลังอาพาธ ท่านได้กำจัดความประมาททุกวิถีทาง ทุกเวลาเย็น ได้เรียกพระไปทำกัมมัฏฐานใกล้ ๆ ท่านเป็นเวลา ๑ ชั่วโมงบ้าง ๒ ชั่วโมงบ้าง หรือเวลาอื่นก็มีเช่นนั้น เวลากลางคืนก็สั่งงานให้พวกปฏิบัติกระทำกิจกัมมัฏฐาน จิตใจของท่านผูกพันอยู่อย่างนี้ ใครจะทักท้วงประการใด ท่านเพียงแต่ฟัง แต่ไม่รับปฏิบัติตามคำทักท้วงนั้น

เมื่ออาพาธครอบงำท่านได้ ๑ ปีเศษแล้ว วันหนึ่งท่านพูดกับผู้เขียนเรื่องนี้ว่า เจ็บคราวนี้ไม่หาย ไม่มียารักษา เพราะยาที่ฉันมีอยู่นั้นมันไม่ถึงโรค ท่านเปรียบว่ายาที่ฉันนั้นเหมือนมีแผ่นหินมารองรับกั้นไว้ ไม่ให้ยาซึมไปกำจัดโรคได้ ท่านบอกว่า กรรมมันบังไว้ เป็นเรื่องแก้ไม่ได้ ท่านพูดแล้วก็ยิ้มด้วยอารมณ์เย็น

ตั้งแต่อาพาธจนมรณภาพ เจ้าคุณพระมงคลเทพมุนี ไม่มีอาการครวญครางแสดงอาการเจ็บปวด เว้นแต่ไม่รู้สึกตัว เมื่อได้สติก็กำจัดได้ ไม่จู้จี้บ่นอาแก่ใคร จะแสดงความไม่พอใจบ้างก็เฉพาะผู้ไม่มาปฏิบัติธรรมกับท่าน การห่วงใยใด ๆ ไม่แสดงออก วางอารมณ์เฉย สิ่งใดต้องการถ้ามีก็เอา ถ้าไม่มีก็นิ่งเฉยและยิ้มรับความไม่มีนั้นด้วย

เรื่องอาหารการขบฉันระหว่างอาพาธ ใครทำถวายอย่างไร ฉันอย่างนั้น ที่ถูกปากก็ฉัน

มาก สิ่งใดที่มีผู้ห้ามก็เลิกฉันสิ่งนั้น แม้จะชอบก็ไม่พยายามจะฝืนคำห้ามของบุคคล อันผู้ที่ห้ามนั้นก็คือพี่สาวของหลวงพ่อเอง บางทีการห้ามนั้นเกิดขัดใจกับผู้เขียนก็มีหลายครั้ง

เป็นอันว่า หลวงพ่อวัดปากน้ำได้ทำพระกัมมัฏฐานและควบคุมการปฏิบัติด้วยตนเองตั้งแต่ต้นจนชีวิตเป็นอวสานสมัย เวลาป่วยไข้ก็ควบคุมและสนใจในการปฏิบัติ ท่านให้ภิกษุมานั่งสมาธิใกล้ ๆ ท่านทุกวัน เป็นงานที่หลวงพ่อห่วงมาก และได้สั่งไว้ว่า งานที่เคยทำอย่างไร อย่าให้ทิ้ง จงพยายามกระทำไป และจงเลี้ยงภิกษุสามเณรดังเคยทำมา ▲

ธรรมกาย

การปฏิบัติธรรมตามหลักพระกัมมัฏฐาน อันเป็นปฏิปทาสูงสุดในพระพุทธศาสนา ถ้าการปฏิบัตินั้นเข้าขั้นปรมัตถ์ ผู้ปฏิบัติก็ย่อมเข้าถึงอมตสุข แม้ยังไม่เข้าขั้นปรมัตถ์ ก็ยังอำนวยผลแก่ผู้ปฏิบัติให้มีกาย วาจา ใจ สงบระงับ อันผู้ปฏิบัติเข้าถึงธรรม ย่อมมีกาย วาจา ใจ ไกลจาก โลภ โกรธ หลง เป็นบุคคลคงที่ต่อหลักธรรม ไม่ก่อกรรมทำเวร

หลวงพ่อวัดปากน้ำ ปฏิบัติเพื่อกำจัดโทษเช่นนี้ มีปฏิปทาเดินสายกลาง ไม่ห่วงในลาภสักการะเพื่อตน แต่ขวนขวายเพื่อส่วนรวม กิจการนิมนต์ทางไกลถึงกับค้างคืนแล้วท่านรับนิมนต์น้อยนัก โดยท่านเคยแจ้งว่าเสียเวลาอบรมผู้ ปฏิบัติท่านมีความมุ่งหมายใช้ความเพียรติดต่อกันทุกวัน ชีวิตไม่พอแก่การปฏิบัติ จึงมีบางท่านตำหนิหลวงพ่อว่าอวดดีอันความจริงคนเรานั้น ถ้ามีดีจะอวดก็ควรเอาออกแสดงได้ เว้นไว้แต่ไม่มีดีจะอวดใคร แล้วเอาเท็จมาอวดอ้างว่าเป็นของดี ลวงผู้อื่นให้หลงเข้าใจผิด อันหลวงพ่อไม่ใคร่รับนิมนต์ใครนั้นเป็นปณิธานในใจของท่านเอง ลงได้ตั้งใจแล้วก็ต้องทำตามตั้งใจเสมอมา มิใช่ว่าเป็นผู้หมดแล้วจากความปรารถนา ยังอยู่ในกลุ่มแห่งความปรารถนา แต่ท่านไม่หลงจนประทุษร้ายให้เสียธรรมปฏิบัติ

ธรรมานุภาพให้ผลแก่หลวงพ่อทันตาเห็น ต้องการโรงเรียนประหนึ่งความฝัน ธรรมานุภาพก็ดลบันดาลให้สมประสงค์ กลายเป็นความจริง ต้องการกุฏิ โรงฉัน และการเลี้ยงพระวันละหลาย ๆ ร้อยรูปก็ได้สมความปรารถนาต้องการให้มีผู้ปฏิบัติมาก ๆ นักปฏิบัติก็ติดตามมา ปัจจัยที่จ่ายเรื่องอาหาร เรื่องกุฏิ โรงเรียน ในยุคของท่าน มีจำนวนมิใช่ล้านเดียว ถ้าคิดแต่ค่าอาหารอย่างหยาบ ๆ วันละ ๑,๐๐๐ บาท (หนึ่งพันบาท) ปีหนึ่งเป็นจำนวนเงิน ๓๖๐,๐๐๐ บาท (สามแสนหกหมื่นบาท) สิบปีเป็นเงินเท่าไร นี้คิดอย่างต่ำ ถ้าหลายสิบปีจะเป็นเงินเท่าไร หลวงพ่อท่านพูดว่า เราเป็นลูกพระพุทธเจ้า เมื่อกาย วาจาใจ บริสุทธิ์แล้ว ย่อมมีสิทธิ์ใช้มรดกของพระพุทธเจ้าได้ และใช้ได้จนตลอดชาติ ถ้าไม่บริสุทธิ์แล้ว แม้จะเอาไปใช้ก็ไม่ถาวรเท่าไร

การปฏิบัติของคณะกัมมัฏฐานวัดปากน้ำ ย่อมเป็นไปตามระเบียบที่หลวงพ่อได้วางไว้ ทุกคราวท่านพูดให้เกิดกำลังในการใช้ความเพียร ธรรมกายของวัดปากน้ำแพร่ปรากฏไปแทบทุกจังหวัด ยิ่งกว่านั้นยังไปแสดงธรรมานุภาพยังภาคพื้นยุโรปด้วย เกียรติศักดิ์ของธรรมกายแพร่หลายเช่นนั้น ย่อมแสดงความศักดิ์สิทธิ์อันเป็น **สัจจธรรม** แก่ผู้ปฏิบัติทั้งนี้เนื่องด้วยโดยมากผู้จะเดินทางไป**เมืองนอก** ได้มาขอพรต่อหลวงพ่อก็มี โดยได้รับคำบอกเล่าจากผู้ใหญ่ก็มี ชาวยุโรปเกิดความสนใจในเรื่องธรรมวินัยในพระพุทธศาสนา นี้แสดงว่าธรรมกายของวัดปากน้ำ ได้ข้ามน้ำข้ามทะเลไปนอกประเทศแล้ว

พ.ศ.๒๔๙๗ ศาสตราจารย์ วิลเลียม อาจารย์มหาวิทยาลัยในกรุงลอนดอนได้ล่องฟ้าข้ามทะเลจากยุโรปมาสู่ประเทศไทย เพื่อศึกษาธรรมปฏิบัติ ณ วัดปากน้ำเป็นครั้งแรกในประเทศไทย หลวงพ่อได้จัดการอุปสมบทให้ตามที่มุ่งหมาย ก่อนจะให้การอุปสมบทนั้นได้อบรมจนเข้าใจพิธีและเรียนธรรมปฏิบัติฝึกหัดพระกัมมัฏฐานจนได้แนวมั่นคงเป็นที่พอใจแล้ว จึงได้จัดการให้อุปสมบท

การที่ชาวอังกฤษมาบวช ณ สำนักวัดปากน้ำนั้น ได้รับอุปการะจากหลวงพ่อเป็นอย่างดี ท่านได้จัดการซ่อมตึกขาวซึ่งได้ใช้เป็นหอสมุดให้เรียบร้อย มีห้องน้ำห้องส้วมทันสมัย ตีรั้วล้อมตึกมิให้ใคร

มาปะปน พระวิลเลี่ยมนี้มีฉายาว่า **กปิลวฑฺโฒ** เมื่อได้อุปสมบทแล้ว ทำการปฏิบัติพระกัมมัฏฐานต่อไป ได้ยินว่าได้ธรรมกายเบื้องต้น ต่อมาได้ไปประเทศอังกฤษอีก มีผู้เลื่อมใสในพระกปิลวฑฺโฒมาก ต่อมาได้นำผู้ศรัทธามาบวชอีก ๓ คน ล้วนแต่มีวิทยาฐานะได้ปริญญาทั้งนั้น หลวงพ่อได้ให้อุปการะเป็นอย่างดี เรื่องอาหารบริโภคไม่ฝืดเคือง ได้ทำงบประมาณไว้โดยเฉพาะ ตลอดถึงช่วยค่าพาหนะเวลากลับยุโรปตามสมควร

ต่อมาเกิดความเข้าใจผิดกันขึ้น อันความเข้าใจผิดนั้น จะเป็นเพราะล่ามก่อกวนให้เกิดขึ้น หรือเกิดขึ้นเพราะภิกษุฝรั่งนั้นทำให้เกิดขึ้นยังเอาเป็นความจริงไม่ได้แน่นอนจึงไม่สามารถจะเขียนลงได้ ในโอกาสนี้ พระภิกษุฝรั่งและผู้เป็นล่ามเข้าหาหลวงพ่อขอสิทธิบางอย่าง หลวงพ่อชี้แจงให้เข้าใจอย่างไรก็ไม่ฟังเสียง ภิกษุเหล่านั้นได้ลุกออกจากที่ประชุมไปโดยไม่เคารพในฐานะเป็นอุปัชฌายะ ล่ามคงไม่ปรับความเข้าใจให้ดีได้ยินว่าล่ามกับภิกษุฝรั่งนั้นได้ตกลงโครงการกันมาก่อนแล้ว จึงไม่ฟังเสียงหลวงพ่อ เมื่อเหตุการณ์เป็นดังนั้น ภิกษุฝรั่งก็พากันออกจากวัดปากน้ำไปและล่ามก็ออกไปด้วย

ความไม่ราบรื่นเกิดขึ้นในวัดปากน้ำ เรื่องอื้อฉาวอยู่พักหนึ่ง ทั้งล่ามทั้งภิกษุฝรั่งได้เข้ามาหาผู้เขียนเรื่องนี้ เพื่อแจ้งว่าได้ออกจากวัดปากน้ำไปแล้ว เฉพาะล่ามได้ออกความเห็นว่า ถ้าจะให้เข้าอีก จะขอสิทธิบางอย่างจึงจะยอมเข้าสำนักตามเดิม

หลวงพ่อวัดปากน้ำท่านไม่เห็นด้วย และไม่ยอมรับข้อกติกาใด ๆ ที่ทางล่ามเสนอมา เมื่อล่ามแสดงอาการแข็งแกร่งไม่สำเร็จก็ต้องหลบหน้าไป พระฝรั่งพักอยู่ในประเทศไทยพอสมควรแล้วชวนกันกลับยุโรปในเพศบรรพชิต

ต่อมาพระกปิลวฑฺโฒได้กลับมาประเทศไทยอีกเพื่อขอแสดงอัจจยะโทษ โดยมานึกถึงความบกพร่องอันเกิดแต่ความเข้าใจผิดของตน เวลานั้นเจ้าคุณพระมงคลเทพมุนีกำลังอาพาธอยู่ จึงไม่ยอมให้พระกปิลวฑฺโฒเข้าพบ ตามเสียงพูดกันว่าหลวงพ่ออาพาธครั้งนั้น เกิดแต่เสียใจเรื่องเอาพระฝรั่งไว้ไม่อยู่ อันความจริงนั้น ท่านอาพาธมาก่อนเกิดเรื่อง ท่านจะเสียใจอะไรในเรื่องเช่นนี้ เพราะท่านไม่ได้ก่อขึ้น พวกนั้นเป็นผู้ก่อขึ้นเอง

ได้ถามหลวงพ่อว่าทำไมไม่ให้พระกปิลวฑฺโฒเข้าพบ ท่านตอบว่าเขาลุกจากที่ประชุมไปโดยไม่สำคัญในเราเลย แสดงอคารวะถึงเช่นนั้นจะเลี้ยงกันได้อย่างไร เราก็ต้องจริงต่อเขาบ้าง มิฉะนั้นเขาจะดูหมิ่นพระพุทธศาสนา การที่เราปฏิเสธไปเช่นนั้นแหละ จะสอนให้ฝรั่งรู้สึกตัวว่า ต่อไปควรจะทำตนอย่างไรในภูมิของสมณะ เมื่อไปร่วมกับคณะอื่นจะได้ไม่เอาแต่ใจของตน ถ้าเราขืนให้พบต่อไปก็จะมาเหยียบย่ำกันอีก ให้เขาเห็นความจริงของเราเสียบ้าง ไม่เช่นนั้นเสียเหลี่ยม พระกปิลวฑฺโฒ แม้จะพยายามเป็นอย่างดีแล้วก็ไม่ได้พบหลวงพ่อตามที่ปรารถนา และได้กลับไปสู่ประเทศอังกฤษตามเดิม ได้ทราบข่าวจากยุโรปว่า พระกปิลวฑฺโฒเสียใจมากต่อเหตุการณ์ และเวลานี้ก็สนใจในธรรมกายนั้นอยู่

ธรรมกายนั้นให้ผลแก่ผู้ปฏิบัติเป็นมหัศจรรย์ จะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ ภิกษุ หรือสามเณร เมื่อได้ปฏิบัติถึงขั้นก็ได้ธรรมกายเหมือนกัน หลวงพ่อชอบพูดแก่ใคร ๆ ว่า เด็กคนนั้นได้ธรรมกาย และชอบยกเด็ก ๆ ขึ้นอ้าง ลักษณะนี้เป็นอุบายวิธีให้ผู้ใหญ่สนใจด้วย อาจนำไปคิดว่าเด็ก ๆ ยังปฏิบัติได้ ทำไมผู้ใหญ่จะทำไม่ได้ คิดไป ๆ ก็อาจเกิดอุตสาหะในการปฏิบัติธรรมหรือเกิดความละอายตัวเองที่ไม่แสวงหาสารธรรมแก่ตน มัวแต่สะสมกิเลสเข้าไว้ หลวงพ่อว่าเมื่อได้ธรรมกายแล้ว ย่อมทำประโยชน์ได้หลาย

อย่าง ถ้าจิตเป็นกุศล แม้โรคภัยไข้เจ็บก็ช่วยแก้ได้ ในเมื่อโรคนั้นยังไม่เข้าขั้นอเตกิจฉา

การใช้ธรรมกายแก้โรค หลวงพ่อเคยพูดว่าแก้ได้จริง ถ้าได้ประกอบกันทั้ง ๒ ฝ่าย คือ ฝ่ายแก้และฝ่ายเจ้าทุกข์มีความเชื่อมั่นคง กล่าวคือต้องเรียนพระกัมมัฏฐานปฏิบัติธรรมด้วยเพื่อให้กระแสจิตเชื่อมถึงกัน ลักษณะนี้มีหวังมาก ที่ไม่ได้ผลก็เนื่องด้วยผู้เจ็บไม่พยายามทำพระกัมมัฏฐาน ทางเชื่อมไม่ถึงกัน แต่ถึงอย่างไรนั้นก็มีผลบ้างในเมื่อโรคนั้นยังอ่อน และท่านพูดว่า ถึงไม่หายก็จะเป็นไร เราไม่ได้เรียกค่ารักษาเอาแก่ใคร ช่วยด้วยเมตตา อย่างน้อยคนเจ็บก็จะต้องได้ความรู้วิธีปฏิบัติธรรม หรือเข้าใกล้พระรัตนตรัยพอสมควรแก่อุปนิสัย ท่านพูดว่าที่หายก็มาก ที่ไม่หายเพียงแต่บรรเทาเป็นครั้งคราวก็มี

พูดถึงวิธีแก้โรค ผู้เขียนได้พบกับนักเรียนแพทย์คนหนึ่ง ซึ่งเขาสนใจในวิชาของหลวงพ่อ ระหว่างเป็นนักเรียนแพทย์ปีปลาย ๆ เขาได้รักษาพยาบาลไข้ผู้หนึ่ง คนไข้นั้นเจ็บปวดมาก หมดทางแก้ไข เขาได้ตัดสินใจพูดกับเพื่อน ๆ ว่าประเดี๋ยวจะแก้ให้หาย ขอเข้าในห้องสักครู่ก่อน

นักเรียนแพทย์คนนั้น เข้าห้องทำสมาธิจิตตามหลักของวัดปากน้ำสักครู่ใหญ่ ๆ ต่อมา คนป่วยสงบจากความเจ็บปวด พวกเพื่อนนักเรียนแพทย์ด้วยกันแปลกใจ ถึงผู้เข้าสมาธิเองก็แปลกใจ และภูมิใจในการกระทำของเขา ได้ถามว่าทำไมจึงกล้าเช่นนั้น ตอบว่าสงสารคนเจ็บไม่รู้จะช่วยได้อย่างไร ไม่มีทางอื่นก็ลองดูและยังได้พูดต่อไปว่า เขาได้เห็นตนเองว่าเมื่อชาติก่อนเขาเคยเป็นนักบวชมาเหมือนกัน นักเรียนแพทย์คนนี้ ตามปกติชอบวัดและพิธีทางศาสนาตั้งแต่จำความได้ เพราะผู้ใหญ่สนใจในทางศาสนา เขาอาราธนาศีลอาราธนาพระปริตได้ตั้งแต่พูดชัด มีการทำบุญประจำปี เด็กคนนี้ได้อาราธนาศีลพระปริตเสมอมา และอาราธนาได้อย่างไม่กระดากอายเลย การเรียนดี สำเร็จปริญญาแพทย์โรงพยาบาลศิริราช เมื่ออายุได้ ๒๑ ปี

มีคนโดยมากสงสัยในเรื่องเด็ก ๆ ได้ธรรมกาย คิดดูหมิ่นว่าผู้ใหญ่ยังปฏิบัติเข้าไม่ถึง ทำไมเด็ก ๆ จะมาได้ ต่อมาก็ต้องเชื่อ เหตุที่เชื่อนั้น วันหนึ่งมีผู้นำเด็กพอคลานได้อย่างแข็งแรงมาขอให้ตั้งชื่อ เด็กคนนี้ซนขนาดหนัก เห็นอะไรจะต้องคลานไปจับขว้างจนได้ ผู้เขียนเรื่องนี้ได้ส่งซองหนังสือให้เล่น ๑ ซอง แต่อยากจะล้อเด็กนั้นด้วย ส่งให้แล้วจับดึงไว้ข้างหนึ่ง คะเนว่าเด็กฉุดไม่หลุดจากมือเรา เด็กน้อยคว้าซองอีกด้านหนึ่งไม่ยอมปล่อย ดึงจนกระดาษซองขาดติดมือไป ขึ้นชื่อว่ากระดาษซองจดหมายก็ออกจะเหนียวอยู่บ้าง ถึงดังนั้นเด็กไม่ยอมปล่อย กระชากขาดติดมือไป จึงประวัติถึงคำหลวงพ่อว่า เด็กได้ธรรมกายนั้นอาจเป็นจริง เพราะว่าเด็ก ๆ มีอารมณ์ไม่ฟุ้งสร้าน คืออารมณ์ต้องการอะไร ก็ปักใจดิ่งลงไปไม่ยอมทิ้ง จะเอาให้ได้ ถ้าแย่งของไปจากมือ ต้องร้องไห้เอาของนั้นคืนเสมอ อนึ่งเมื่อผู้ใหญ่สอนอะไร เด็ก ๆ มักจะจดจำและทำตาม เด็กปฏิบัติธรรมก็มีทางจะได้ธรรมกายเหมือนหลวงพ่อท่านพูดไว้ ใครเล่าจะพิสูจน์ เพราะผู้ใหญ่จะลดตัวและทำความรู้สึกเหมือนเด็กไม่ได้ ▲

พระผงธรรมขันธ์รุ่นแรก

พระเดชพระคุณหลวงพ่อวัดปากน้ำสร้างขึ้น เพื่อเป็นของขวัญแด่ผู้มีจิตศรัทธาสละทรัพย์สร้างถาวรวัตถุในวัดปากน้ำ พระของขวัญรุ่นแรกสร้างเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๓ จำนวน ๘๔,๐๐๐ องค์ และมอบเป็นของขวัญ แก่ผู้บริจาคทรัพย์สมทบทุนสร้าง ร.ร. พระปริยัติธรรม และแจกเป็นครั้งแรกในวันแรม ๖ ค่ำ เดือน ๑๑ ซึ่งเป็นวันคล้ายวันเกิดของท่านมีอายุครบ ๖๕ ปีบริบูรณ์

คำชี้แจง

ฉันมาคำนึงถึงศิษยานุศิษย์ ที่มีจิตศรัทธาได้ช่วยกันสละทรัพย์เข้าร่วมในการสร้างถาวรวัตถุในวัดปากน้ำ สมควรที่ฉันจักหาของขวัญสักอย่างหนึ่งเพื่อสนองเจตนาอันดีนั้น จึงได้จัดให้สร้างพระพุทธรูปขึ้นจำนวนหนึ่ง พระพุทธรูปจำนวนนั้น ฉันได้ทำพิธีตลอดไตรมาศ นับว่าเป็นสิ่งหนึ่งที่มีค่ายิ่ง สมควรที่จะมอบให้เป็นของขวัญแก่พวกศิษย์ได้ เมื่อท่านทั้งหลายได้รับไปแล้วจงเก็บรักษาไว้ให้ดี เมื่อมีอุปสัคอันใดเกิดขึ้นก็ดี จงตั้งจิตอธิษฐานเอาเถิดฯ

วิธีตั้งจิตอธิษฐาน

ท่านจงน้อมใจของท่านให้หยุดอยู่ที่สูญกลางกายตัว (ดังจะกล่าวในตอนหลัง) บูชาพระรัตนตรัย ซึ่งเป็นของศักดิ์สิทธิ์ สิ่งอื่นจะศักดิ์สิทธิ์ยิ่งกว่าไม่มีในโลก เสร็จแล้วให้หยิบเอาองค์พระของท่านมาพิจารณาให้จำได้ แล้วหลับตาน้อมองค์พระไปตั้งไว้กลางตัวในกลางสูญข้างในดังรูปนี้ แล้วให้บริกรรมภาวนาว่า "สัมมาอะระหัง" นึกให้เห็นเหมือนกับเห็นด้วยนัยตาจริง ๆ นึกหนักขึ้นก็เห็นชัดหนักขึ้นจนชัดแจ้งกับตาจริง ๆ การเห็นนั้นไม่ใช่ตามนุษย์เห็น เป็นตากายทิพย์เห็น (กายที่เรานอนฝันออกไปนั่นแหละคือกายทิพย์) เมื่อเห็นชัดแจ้งดังนั้นแล้ว ก็ต้องมองให้เห็นไว้เสมอในอิริยาบททั้งสี่ เมื่อทำให้เห็นอยู่ดังนี้เสมอ พระท่านก็จะโปรดเรา ต่อแต่นั้นท่านจะปาฏิหารนิระมิตองค์ของท่านให้โตออกไปบ้าง เล็กเข้ามาบ้าง แล้วเปลี่ยนสีเป็นต่าง ๆ ขาวเป็นเงินยวงบ้างเป็นปรอทบ้าง เป็นสีทองคำบ้าง เป็นสีเหลืองต่าง ๆ บ้าง เป็นสีขาวสอาดบ้าง เป็นสีแก้วมรกฎบ้าง ขาวใสเหมือนเพ็ชร์บ้าง เหมือนกระจกส่องเงาหน้าบ้าง เมื่อเห็นได้ถึงขนาดนี้แล้วอย่ายินดียินร้าย ทำใจให้เฉยนึกว่านั่นเป็นปาฏิหารของพระท่าน ท่านโปรดเรา ๆ ต้องเคารพ ระลึกถึงท่านเสมอ เมื่อทำได้ดังนี้ชื่อว่าบูชาพระองค์ท่านด้วยคารวะอย่างยิ่งไม่มีการบูชาอื่นจะยิ่งไปกว่า ในชั้นนี้องค์พระท่านจะมาปาฏิหารจนเต็มส่วนของท่าน เป็นแก้วหมดทั้งองค์งามไม่มีที่ติ ท่านจะประทับอยู่ที่สูญกลางกายของเราตามเดิม แต่ประทับผินพระภักตร์ออกตามกายของเรา ที่สูญกลางกายของเราเป็นที่ประทับของท่าน ใจของเราก็ต้องให้หยุดอยู่ที่สูญกลางองค์พระเหมือนกัน ให้เหมือนกับหยุดอยู่ที่สูญกลางกายมนุษย์ เมื่อเราเข้าถึงองค์พระดังนี้แล้ว ต้องการอะไรอาราธนาให้ท่านช่วยต้องสำเร็จตามปรารถนาต่างแต่ช้ากับเร็วเท่านั้น หรือทันใดนั้นก็ได้ เมื่อเราหัดทำใจให้เข้าถึงองค์พระได้ชำนิชำนาญคล่องแคล่วดังนี้แล้ว ในเมื่อเราจะไปทางบกก็ดี ทางน้ำอากาศก็ดี หรือจะไปในที่ใดที่หนึ่งก็ดี หรือมีเหตุการณ์บังเกิดขึ้นโดยปัจจุบันก็ดี เราก็จะอาราธนาให้ท่านช่วยได้ทันท่วงที ถ้าเรารับราชการ ขอทางราชการของข้าพเจ้า ขอให้ราบรื่นเรียบร้อย ไม่เป็นที่สดุดตาสดุดใจผู้หลักผู้ใหญ่ ถ้าเราค้าขาย ขอให้การค้าขายของข้าพระพุทธเจ้า ขอให้ซื้อง่ายขายคล่องกำไรงาม ถ้าเราทำนา ทำสวน ทำไร่ ทำกิจการใด ๆขอให้การกระทำนี้ได้ผลเกินควรเกินค่าถ้าเราจะไปทางน้ำทางบก ขอให้ไปดีมาดีสวัสดีมีชัยทุกเมื่อ เทอญฯ

ขอให้ท่านทั้งหลาย บรรดาที่มาช่วยสมทบทุนช่วยในการก่อสร้างหมดด้วยกันจงประสพแต่ความสำเร็จสมประสงค์ทุก ๆ ประการเทอญฯ

พระมงคลเทพมุนี

วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ ธนบุรี

การสร้างพระพุทธรูปผง

เมื่อการสร้างโรงเรียนปริยัติธรรมเริ่มขึ้น หลวงพ่อได้สร้างพระพุทธรูปเป็นพระพิมพ์เล็ก ๆ ครั้งแรก ๘๔,๐๐๐ องค์ ผสมด้วยผงและสรรพดอกไม้หอมมีดอกมะลิเป็นต้นที่ได้บูชาพระประจำเช้าเย็นและนำออกตาก ได้มาผสมกับผง พิมพ์เป็นพระแจกแก่ผู้มาร่วมการกุศลในวัดนั้น ปรากฏว่าเป็นที่นิยมของประชาชน เพราะหลวงพ่อท่านเข้าสมาธิปลุกเศกด้วยตนเอง และรวมศิษย์ที่ได้ธรรมกายช่วยบรรจุอิทธิฤทธิ์อันเกิดแก่ธรรมกาย ช่วยกันทำเป็นเวลาแรมปี

การแจกนั้น มิใช่ให้ผู้ใดนำออกไปนอกวัด และมิได้ลงแจ้งความซักชวนเป็นใบปลิว วัดปากน้ำทำอย่างเงียบ รู้กันเป็นภายใน เกิดความนิยมภายในก่อน แล้วข่าวว่าหลวงพ่อทำพระผงก็แพร่หลายไป มีผู้มารับกันคับคั่ง วันหนึ่งเป็นจำนวนร้อย ๆ หลวงพ่อเป็นผู้แจกเอง ผู้รับนั้น คือคนมาทำบุญที่วัด เมื่อบริจาคแล้ว เอาใบเสร็จไปถวายหลวงพ่อ หลวงพ่อก็ให้พระ ๑ องค์ ประสิทธิประสาทให้ตามพิธีของท่าน

ตามต่างจังหวัดเดินทางมาเป็นหมู่ โดยทางเรือเมล์บ้าง โดยเอาเรือแท๊กซี่มาเป็นคณะบ้าง มีพระภิกษุนำมาบ้าง ครั้งแรก ๆ คนแน่นวัด ถ้ามาผิดเวลาต้องรอตั้งวันจึงได้รับพระที่ตนต้องการ พวกมารับพระนั้นไม่ได้พูดกันว่ามาเช่าพระ แต่พูดกันทุกคนว่ามารับของขวัญ

เมื่อออกแจกเป็นของขวัญไม่ช้า วันหนึ่งมีผู้มารับพระของขวัญ มีจำนวนถึง ๑,๕๐๐ คนเศษ ที่ทราบจำนวนดังนี้ โดยนับใบปวารณาที่ผู้มารับของขวัญทำไปถวายแทบทุกวันต้องสิ้นเวลาแจกนับเป็นชั่วโมง ๆ แสดงความอัศจรรย์ในสมาธิจิตอันเกิดแก่ธรรมกาย ของหลวงพ่อวัดปากน้ำ

การนำพระออกไปแจกตามนอกวัดนั้นไม่ได้เป็นเด็ดขาด ต้องมารับที่วัดปากน้ำและต้องรับจากหลวงพ่อด้วยจึงจะพอใจ ใคร ๆ จะแจกแทนไม่ได้ แม้จะมีผู้อื่นแจกแทน ผู้ต้องการก็ไม่นิยม

ผู้จะรับของขวัญได้เพียงองค์เดียวเท่านั้น คือคนหนึ่งรับได้ ๑ องค์ จะฝากกันไปรับหลวงพ่อก็ไม่ให้ใครรับไปแล้วถ้าทำหายจะมารับอีกหลวงพ่อก็ไม่ให้เหมือนกัน แม้จะทำบุญสักเท่าไร ๆ ก็ไม่ให้อยู่นั่นเอง เว้นไว้แต่ไม่ทราบ

ที่ประหลาดยิ่งกว่านั้น ก็คือว่าใครทำบุญมาก ๆ เช่น ๑,๐๐๐ บาท หรือ ๑๐,๐๐๐ บาท หลวงพ่อก็ให้พระเป็นของขวัญเพียงองค์เดียวเหมือนกัน ได้เคยถามท่านว่า เมื่อเขามาทำบุญตั้งพันบาทเช่นนั้น จะให้ของขวัญสัก ๕ องค์ ๑๐ องค์ ไม่ได้หรือ หลวงพ่อตอบว่าพระของเรามีคุณภาพสูงยิ่งกว่าราคาใด ๆ เงินพันบาทหมื่นบาทนั้นยังไม่สมกับคุณภาพของพระเสียอีก

แม้ท่านจะให้แก่ผู้ใดเป็นส่วนตัว ท่านก็จะต้องบริจาคปัจจัยให้แก่วัดเหมือนกัน ทั้งนี้ท่านถือว่าท่านทำให้แก่วัด มิใช่ทำเพื่อส่วนตัว จะเอาเปล่า ๆ ไม่ได้ ชั่วเวลาไม่ถึงปีพระผงจำนวน ๘๔,๐๐๐ ก็หมดไป หลวงพ่อต้องเข้าบริกรรมทำอีก เพื่อเป็นของขวัญแก่ประชาชน

เมื่อก่อนท่านจะมรณภาพ คือเวลากำลังป่วย ท่านสั่งให้ทำพระอีก และก็แจกด้วยตนเองเรื่อยมา กว่าจะแจกทั่วถึงกันวันหนึ่ง ๆ ต้องเสียเวลาแจกตั้งชั่วโมง

เมื่อหลวงพ่อป่วยหนัก ได้มอบภาระ และประสิทธิ์ประสาทวิชาให้แก่พระครูสมณธรรมสมาทาน (มหาเจียก) ศิษย์ท่านแจกต่อไป โดยท่านพิจารณาเห็นแล้ว ว่าจะทำหน้าที่แทนท่านได้ เวลามอบของขวัญต้อง

เป็นพระครูองค์นี้ องค์อื่นไม่มอบ

ที่ให้พระครูสมณธรรมสมาทานเป็นผู้แจกนั้น โดยท่านเห็นว่าได้ธรรมกายมาตั้งแต่เป็นสามเณร ได้ใช้สอยให้ถอนโรคแทนตัวท่าน ทำงานได้ผลดีเป็นที่พอใจหลวงพ่อ มีความเชี่ยวชาญในทางสมาธิอยู่มาก จึงมอบให้รับภาระนี้ต่อมา พระที่ให้เป็นของขวัญนี้ เวลานี้ก็ยังมีแจก และมีคนไปรับทุกวัน

ความจริงในเรื่องคนเดียวให้องค์เดียวนั้น หลวงพ่อถือขลังมาก ผู้เขียนเรื่องนี้ได้เคยรับจากหลวงพ่อมา ๑ องค์ และได้มอบเป็นของขวัญแก่เด็กผู้มาขอตั้งชื่อไป วันหนึ่งไปขอหลวงพ่อใหม่ ท่านไม่ยอมให้ บอกว่าต้ององค์เดียว ต่อมาไปพูดเลียบเคียงจะขออีก หลวงพ่อนิ่งเฉยไม่ยอมตอบ เป็นอันไม่ให้แน่

ครั้งหนึ่งพูดกับหลวงพ่อว่า จะเอาติดตัวไปตามหัวเมืองต่าง ๆ เมื่อใครต้องการจะได้ให้เป็นของขวัญต่อเขา หลวงพ่อว่าทำอย่างนั้นไม่ได้ พระของเรามีคุณภาพจริง ผู้อยากได้ต้องมาเอง ถ้าเอาไปอย่างนั้นของดีก็กลายเป็นของเก๊ ไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเลื่อมใสและพูดแถมท้ายว่า อย่ากลัวเลย แปดหมื่นสี่พัน ๒ หนก็ไม่พอแจกและก็เป็นจริงดังคำพูดของหลวงพ่อ ▲

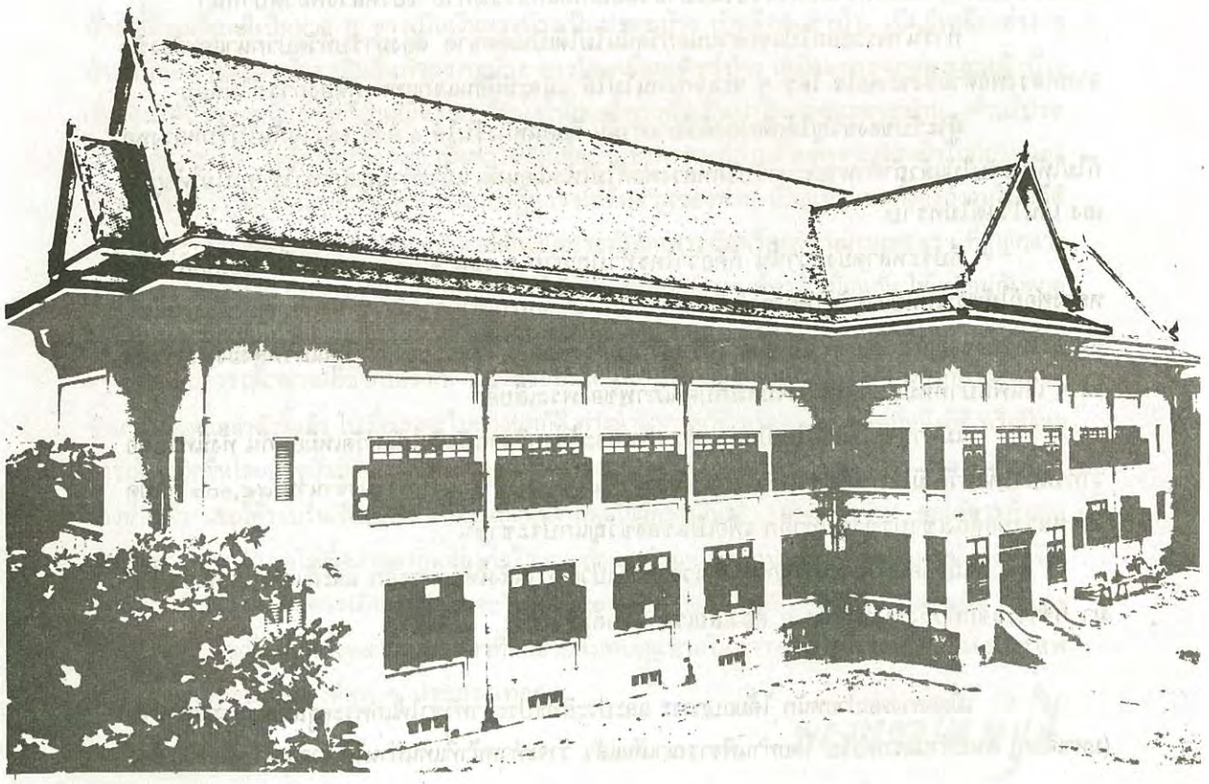

อาพาธ -มรณภาพ

เจ้าคุณพระมงคลเทพมุนีเริ่มป่วยแต่ พ.ศ.๒๔๙๙ งานอย่างหนึ่งซึ่งได้ตั้งใจไว้คือการฉลองโรงเรียนปริยัติ พ.ศ.๒๕๐๐ หลวงพ่อจะมีแจง หรือนิมนต์พระ ๒๕๐๐ องค์ มาเจริญพระพุทธมนต์ จะถวายสำรับคาวหวาน และสมณบริขารองค์ละชุด รวมเป็น ๒๕๐๐ ชุด แต่เพราะอาพาธมาขัดขวางเสีย ความคิดนั้นก็ไม่ปรากฏเป็นความจริง นับว่าเป็นโชคร้ายของวัดปากน้ำอย่างมหันต์ ซึ่งถ้าหลวงพ่อไม่อาพาธวัดจะได้ทุนเป็นค่าภัตตาหารอีกเป็นจำนวนมาก

ตั้งแต่เริ่มอาพาธมา ได้รับความสะดวกในการอุปถัมภ์และพยาบาล ทุกอย่างไม่มีอะไรขัดข้อง มีพร้อมเท่าที่หลวงพ่อต้องการจนถึงมรณภาพ

ทุกครั้งยิ้มรับแขก สนทนาปราศรัยพอสมควร แต่โดยมากเข้าเยี่ยมยาก เพราะหมอห้ามไม่ให้รบกวน เมื่อถูกห้ามบ่อย ๆ คนเยี่ยมก็ห่างไป เพียงมาถามข่าวข้างนอกแล้วก็กลับ

ทุกอย่างชอบทำเองเมื่อเวลาป่วยไข้ เช่นจะช่วยพยุงลุกพยุงนั่งไม่ชอบ ลุกนั่งเอง เดินเอง สรงน้ำเอง ใครจะไปประคองไม่ถูกอัธยาศัย เป็นเพราะกำลังใจแข็งเมื่อลุกนั่งไม่ไหวจริง ๆ เพราะอาพาธทวีขึ้น จึงยอมให้มีคนพยุงลุกนั่ง

ผู้เขียนเรื่องนี้ พยายามไปเยี่ยม ไปติด ๆ กันบ้าง ห่างไปนาน ๆ บ้าง ซึ่งทั้งนี้แล้วแต่อาการของโรค ถ้าทราบข่าวว่าหนักมากก็หมั่นมา และการไปก็ไม่ได้บอกกำหนดแน่นอนแก่ใคร ๆ บางวันไปเช้า บางวันบ่าย บางวันเย็นค่ำ ทั้งนี้เพื่อจะสังเกตการณ์ว่า ภิกษุสามเณรเอาใจใส่ต่อหลวงพ่ออย่างไร ได้ทราบว่าจัดเป็นเวรมาปฏิบัติทุกวัน พวกมาเจริญกัมมัฏฐานต่างหาก

วันหนึ่งพอไปถึงที่พักของหลวงพ่อ มีพระเวรมาแจ้งก่อนว่า หลวงพ่อออกมารออยู่นานแล้ว จึงพูดว่า "ฉันไม่เคยบอกแก่ใครว่าจะมา พวกคุณไปโกหกหลวงพ่อไว้หรือว่าฉันจะมา"

พระเวรตอบว่า "ผมก็ไม่ทราบ แต่หลวงพ่อสั่งให้จัดอาสนะไว้รับพระเดชพระคุณด้วยวาจา "จัดที่ไว้ ธรรมดิลกจะมา" ท่านสั่งดั่งนี้ไม่พลาดสักคราวเดียว ถ้าหายไปนานก็พูดขึ้นลอย ๆ ว่า "ธรรมดิลกวัดโพธิไม่อยู่"

หลวงพ่อต้องอยู่โรงพยาบาลสงฆ์ ๒ ครั้ง ไปทำการผ่าตัดโรคไส้เลื่อนที่โรงพยาบาลศิริราช ๑ หน ทั้งโรคเก่าโรคใหม่มาซ้ำเติม ความหวังในชีวิตก็มีแต่สั้นเข้า

ท้ายเดือนมกราคมและต้นเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๐๒ ติดต่อกัน ผู้เขียนเรื่องนี้ไปทำการควบคุมการตรวจนักธรรมในภาค ๗ ประจำ พ.ศ.๒๕๐๑ งานนี้ได้ตรวจข้อสอบนักธรรมรวมแห่งเดียวกัน ๘ จังหวัด งานเสร็จสิ้นลง วันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๒ คิดว่าจะอยู่ตากอากาศสัก ๒-๓ วัน เพื่อหาโอกาสเยี่ยมวัดต่าง ๆ ด้วย เกิดสังหรณ์ใจถึงเจ้าคุณพระมงคลเทพมุนีขึ้น จึงเดินทางกลับวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ ศกเดียวกัน ถึงวัดพระเชตุพน ๑๘.๐๐ น. มาโดยรถยนต์ รถวิ่งมาอย่างช้า ๆ

รุ่งขึ้นวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ เวลา ๑๒.๐๐ น. โทรศัพท์มาจากวัดปากน้ำแจ้งว่าหลวงพ่ออาการหนักแล้ว ขอให้รีบไปวัดปากน้ำด่วน

ถึงวัดปากน้ำเวลา ๑๓.๐๐ น. เศษได้เข้านมัสการ หลวงพ่อมีอาการหอบ ทางวัดปากน้ำ

ได้ตามหมอที่เคยประจำก็ไม่พบ หลวงพ่อหมดความรู้สึก มีแต่อาการหอบอย่างเดียว คุณหญิงชลขันธพินิจมาเยี่ยมทนดูไม่ได้ ต้องไปตามหมออื่นมาหมอบอกว่าหมดความรู้สึก เส้นโลหิตสมองแตกแล้วหมดความหวัง หมอไม่ยอมทำอะไร เพียงแต่แนะว่าให้เอาน้ำแข็งห่อผ้าวางไว้บนศีรษะ เวลานั้นภิกษุสามเณรอุบาสกอุบาสิกาแน่นห้อง ต่างมองดูหลวงพ่อด้วยน้ำตา หน้าสลดหมดความหวัง หมอพยากรณ์ไว้ว่าภายใน ๒๔ ชั่วโมง จะอยู่ได้เป็นอย่างดี หมอกลับไปแล้ว พวกศิษย์ก็ยังห้อมล้อมหลวงพ่ออยู่ เข้าใจว่าหลวงพ่อไม่รู้สึกเลย หลวงพ่อหลับตา หอบถี่ ๆ หนักขึ้นแล้วก็ค่อย ๆ น้อยลง ๆ วิญญาณของหลวงพ่อได้ทิ้งร่างกายอันทุพพลภาพนั้นไปด้วยอาการอันสงบและสงบอย่างสมภูมิของนักปฏิบัติ เวลา ๑๕.๐๕ น. ของวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๒

เสียงสะอื้นก็ระงมขึ้นในห้องที่หลวงพ่อมรณภาพ ทุกคนหน้าซีดสลด แม้น้ำตาไม่ออกทางลูกตา จะปฏิเสธไม่ได้ว่าผู้นั้นไม่กลืนน้ำตาแห่งความสลดใจ

เมื่อแน่ใจว่าดับสนิทแล้ว ระฆังทุกใบในวัดได้บันลือเสียงขึ้น กลองก็ดังขึ้นเป็นอันรับรู้กันว่า เจ้าคุณพระมงคลเทพมุนี ได้ละโลกนี้ไปสู่ปรโลกแล้ว ครู่ต่อมากุฏิตึกหลังใหญ่เนืองแน่นไปด้วยภิกษุสามเณรอุบาสกอุบาสิกา หน้าเศร้าน้ำตาคลอ บ้างทิ้งตัวลงกราบ บ้างยืนไหว้ บ้างสะอื้นเอามือปิดหน้า เวลานั้นไม่มีเสียงพูด มีแต่เสียงสะอื้นและเงียบสงัด แสดงว่าหมดที่พึ่งแล้วจนอวสานแห่งชีวิตของตน

การมรณภาพของหลวงพ่อเวลา ๑๕.๐๕ น.นั้น คล้ายกับว่าพระคุณท่านยังมีความกรุณาอยู่ เพราะยังให้เวลาดำริและติดต่อเรื่องจัดการศพได้เป็นเวลาสะดวกจริง ๆ จะติดต่อกับใครสั่งการอย่างไรอันเกี่ยวแก่ศพสำเร็จทุกทาง คล้ายกับว่าหลวงพ่อเปิดทางสะดวกไว้ให้ เครื่องใช้สรอยมีทุกอย่างทันความประสงค์ ถ้ามรณภาพในเวลากลางคืนหรือใกล้รุ่งก็จะพากันเดือดร้อนและหนักใจเพียงไร คืนนั้นเราพิมพ์การ์ดอาบน้ำศพเสร็จ จัดสถานที่ตั้งศพเรียบร้อย เรียกอย่างไรได้อย่างนั้น และทันประกาศทางวิทยุและหนังสือพิมพ์

เพื่อความเรียบร้อย ในวันรุ่งขึ้น ได้จัดการให้ภิกษุสามเณร อุบาสกอุบาสิกาและชาวบ้านใกล้เคียงหรือห่างไกลที่มาประชุมกันวันนั้น ได้อาบน้ำศพเสียก่อน ต้องจัดให้เข้าอาบน้ำศพคราวละ ๓ คนบ้าง ๔ คนบ้าง กว่าจะทั่วถึงสิ้นเวลากว่า ๒ ชั่วโมง

จัดการปลงผมและเปลี่ยนผ้าครองใหม่ ฉีดยารักษาศพมิให้เน่าในวันนั้นเอง ได้สั่งให้เก็บผมของหลวงพ่อไว้ เพื่อบรรจุพระแจกแก่ชาวบ้านต่อไป แต่ได้สั่งช้าไป มีผู้เก็บไปหมดจะหาเหลืออยู่สักเส้นหนึ่งก็ไม่ได้ ยิ่งกว่านั้นแม้ผ้าเช็ดมือเช็ดปาก สบงจีวรทั้งเก่าทั้งใหม่อันเป็นของใช้ของหลวงพ่อ ก็ถูกฉีกยื้อแย่งปันหมดสิ้นในคืนนั้นเอง จะหาเหลือสักนิ้วหนึ่งก็ไม่ได้ ดีไปอย่างหนึ่งที่ไม่ต้องเก็บกวาดเอาไปทิ้ง ผู้ไม่ได้ก็พูดว่าจะรอเอากระดูกเมื่อเวลาเผา

ทำความสะอาดแก่ศพเรียบร้อยแล้ว ยกไปไว้ที่โรงเรียนชั้น ๓ เตรียมต้อนรับผู้จะมาอาบน้ำศพในวันรุ่งขึ้น คืนนั้นภิกษุสามเณรแทบไม่ต้องจำวัด ทำงานกันคืนยันรุ่ง เพราะต้องทำความสะอาดให้เรียบร้อยทั่ววัด ขนเก้าอี้เสื่อสาดอาสนะกันโกลาหล ไม่มีใครบ่นว่าเหนื่อย เต็มใจทำ กราบหลวงพ่อด้วยความเคารพ ดีที่มีภิกษุสามเณรมากและพร้อมเพรียงกันกระทำ งานที่เต็มใจทำย่อมลุล่วงไปด้วยดี

รุ่งขึ้นวันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๒ การอาบน้ำศพได้มีตั้งแต่ ๑ โมงเช้า พากันมาเป็นสาย ๆ

กุฏิตึก ๒ ชั้น สร้างเสร็จก่อนมรณภาพ และมรณภาพที่ตึกหลังนี้

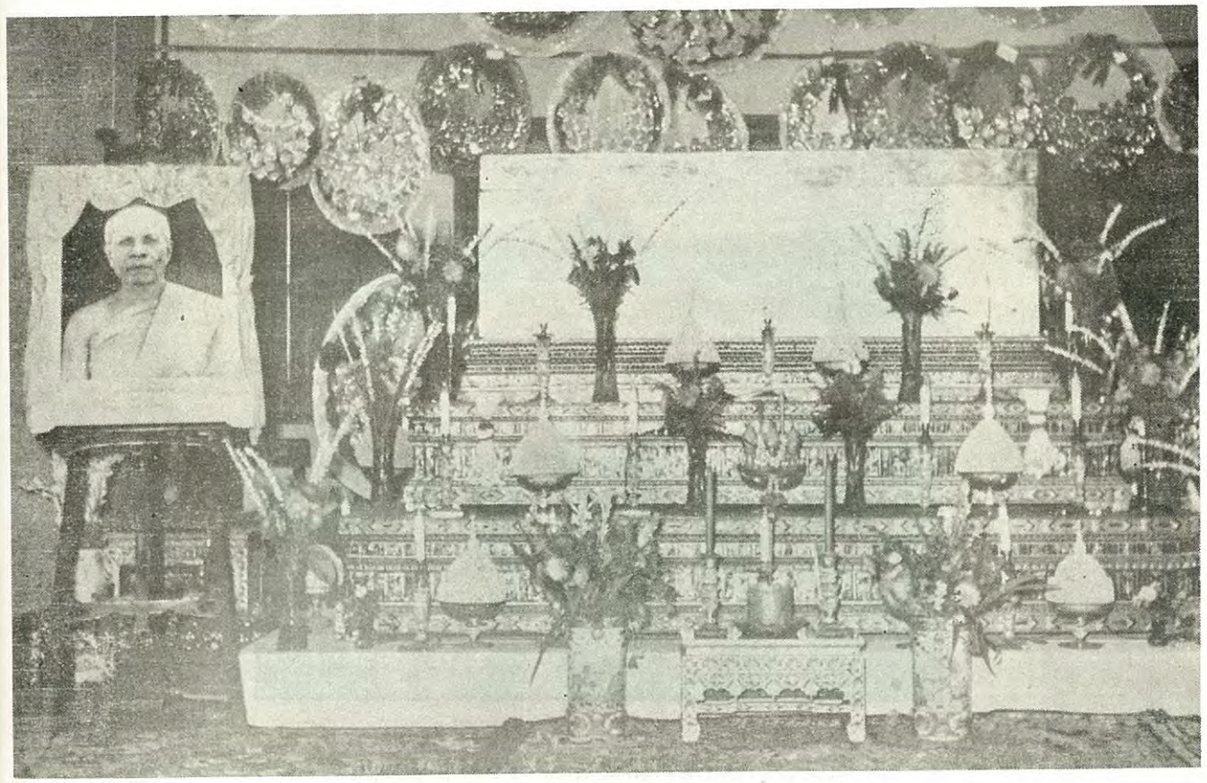

หีบทองของหลวง ที่พระราชทานมาบรรจุศพ เจ้าคุณพระมงคลเทพมุนี

โรงเรียนปริยัติ ยาว ๕๕ เมตร กว้าง ๑๐.๕๐ เมตร สูง ๓ ชั้น

เป็นอาคาร คอนกรีตเสริมเหล็กทั้งหลัง สร้างเมื่อ พ.ศ.๒๔๙๓
ฯพณฯ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นผู้วางศิลาฤกษ์

อาบกันไม่ขาดระยะ จนกระทั่งยกศพใส่หีบเวลา ๑๗.๐๐ น. ล่วงแล้ว ที่มาไม่ทันก็นับจำนวนหลายร้อย สมเด็จพระสังฆนายกได้กรุณามาประกอบพิธีเอาน้ำพระราชทานอาบศพ และเป็นประธานตลอดพิธี

ศพหลวงพ่อที่บรรจุแล้วในหีบทองของหลวงที่พระราชทานให้เป็นเกียรติยศแก่หลวงพ่อ และได้ประดิษฐานอยู่มุมด้านตะวันออกของโรงเรียน ประดับตบแต่งด้วยเครื่องสักการะอันงดงาม เวลากลางคืนมีสวดพระธรรม เป็นการกุศลตามประเพณีนิยม มีผู้มาเยี่ยมคืนละมาก ๆ เป็นจำนวนร้อย และได้รับเป็นเจ้าภาพสวดทุกคืน คืนละ ๑ เจ้าภาพ ตั้งแต่วันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๒ มา การบำเพ็ญกุศลเช่นนั้นได้ติดต่อกันถึงเดือนมิถุนายน ๒๕๐๒ แล้ว ล้วนแต่มีผู้เต็มใจมาขอเป็นเจ้าภาพทั้งสิ้น บางคืนก็มีสวด ๒ สำรับ บางสัปดาห์ก็มีพระธรรมเทศนา บางวันก็มีแจงอาราธนาภิกษุสามเณรมาสวดแจงหมดวัด การบำเพ็ญกุศลเทศน์แจงนี้มีมาหลายคราวแล้ว

เจ้าคุณพระมงคลเทพมุนี ชาตะ พ.ศ.๒๔๒๗ มรณภาพ พ.ศ.๒๕๐๒ อายุ ๗๕ โดยปี บวชอยู่ ๕๓ พรรษา สำนักที่หลวงพ่อเคยอยู่คือ.

๑. วัดสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี

๒. วัดพระเชตุพน พระนคร

๓. วัดชัยพฤกษมาลา ธนบุรี

๔. วัดโบสถ์ นนทบุรี

๕. วัดปากน้ำ อำเภอภาษีเจริญ ธนบุรี

ชีวิตของเจ้าคุณพระมงคลเทพมุนี มีที่สุดของชาตินี้อันถึงแล้ว รูปธรรม นามธรรม ของพระคุณท่าน แสดงเป็นความจริงดังพระพุทธภาษิตที่ตรัสว่า

รูปํ ชีรติ มจฺจานํ นามโคตฺตํ น ชีรติ

อนุโมทนา
(ในการพิมพ์ครั้งแรก)

ในงานพระราชทานเพลิงศพ **พระภาวนาโกศลเถร (ธีระ ธมฺมธโร)** รองเจ้าอาวาสวัดปากน้ำ อ.ภาษีเจริญ จ.ธนบุรี น.ส. ตรีธา เนียมขำ มาขอร้องให้เขียนประวัติวัดปากน้ำ จึงถามว่าก็เขียนให้ครั้งหนึ่งแล้วต้องเขียนอะไรอีก ตรีธาบอกว่า ขอให้เขียนเพิ่มเติมต่อไปในสมัยเมื่อเจ้าคุณพ่อ พระมงคลเทพมุนีมรณภาพแล้ว เมื่อได้ฟังดังนั้นนึกว่าก็ดีเหมือนกัน เพราะเรามีส่วนเกี่ยวข้องโดยเป็นผู้รักษาการในตำแหน่งเจ้าอาวาสอยู่หลายปี

การเขียนครั้งนี้เกี่ยวแก่เจ้าคุณพระมงคลเทพมุนี หลวงพ่อวัดปากน้ำ จึงต้องเอาธรรมกายมาพูด เพราะธรรมกายนั้นเป็นชีวิตจิตใจของ เจ้าคุณพระมงคลเทพมุนี ท่านสร้างความเจริญในวัดปากน้ำได้ก็เพราะ **"อานุภาพธรรมกาย"** และเราคิดว่าเจ้าคุณพระมงคลเทพมุนีคงดีใจ เมื่อเราพูดถึงธรรมกาย

เมื่อพวกเรายังสามัคคีกันอยู่ ธรรมกายก็ต้องปกครองพวกเรา เพราะธรรมที่บุคคลปฏิบัติดีแล้ว ย่อมอำนวยความสุขให้ผู้ปฏิบัติธรรม ทั้งเป็นเครื่องนำให้ผู้อื่นดำเนินตาม อย่าชิงดีชิงเด่นกัน ผู้ใดมีหน้าที่อย่างไร จงกระทำอย่างนั้น ผู้ไม่ได้ทำก็ขอให้ใช้กำลังใจช่วย

ขอกุศลที่คณะวัดปากน้ำร่วมใจกันบำเพ็ญ ขอให้สำเร็จเป็นปัตตานุโมทนามัยกุศลแก่เจ้าคุณพระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร) ในทุกสถานที่ ในกาลทุกเมื่อ

อนึ่ง หนังสือนี้ น.ส. ตรีธา เนียมขำ พิมพ์ขึ้นในงานพระราชทานเพลิงศพ **พระภาวนาโกศลเถร** รองเจ้าอาวาสวัดปากน้ำ อ.ภาษีเจริญ จ.ธนบุรี ขอทักษิณาทานนี้จงอุปัติถึง **พระภาวนาโกศลเถร** โดยสมควรแก่คติวิสัยในสัมปรายภพ.

สมเด็จพระวันรัต

วัดพระเชตุพนฯ

๒๑ ก.พ. ๒๕๑๒

อานุภาพธรรมกาย
แสดงเหตุการณ์ของวัดปากน้ำ อำเภอภาษีเจริญ นครหลวงกรุงเทพธนบุรี หลังจากเจ้าคุณพระมงคลเทพมุนีมรณภาพแล้ว
ภาค ๑

ตามที่ได้ตั้งบท **"มาติกา"** ไว้ว่า **"อานุภาพธรรมกาย"** นั้น ผู้เขียนตั้งความปรารถนาด้วยสัจจธรรม เพื่อแสดงอานุภาพของธรรมกาย ไม่ให้คลุกคลีด้วยความปรารถนาอันลามกของใครผู้ใด เพราะเห็นว่าสรรพสิ่งในโลกจะทรงตัวอยู่ได้ สิ่งนั้นมีอย่างเดียว คือ สัจจธรรมของบุคคลผู้มีความสัตย์

คำว่า **"ธรรมกาย"** นั้น ยังไม่ได้ยินใครนำมาพูดเลยในประเทศไทย ที่เขียนอย่างนี้ หมายความว่ายังไม่มีใครนำออกแสดงเป็นหลักปฏิบัติทางพระกรรมฐาน มีองค์เดียวเท่านั้น ที่นำคำว่าธรรมกายมาใช้สอนพุทธบริษัท ท่านผู้นั้นคือ **"เจ้าคุณพระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร)"** อดีตเจ้าอาวาสวัดปากน้ำ

คำว่า **"ธรรมกาย"** นั้น พระคุณท่านไม่ได้บัญญัติขึ้นเอง แต่หากท่านปฏิบัติธรรมได้มาแล้ว ซึ่งตรงกับคำที่มีอยู่ในพระไตรปิฎกด้วย เมื่อท่านค้นคว้าได้มา บังเอิญไปตรงกับพระไตรปิฎกเข้า จึงเป็นเรื่องที่ท่านภูมิใจและมั่นใจว่า ของจริงมีจริง และมีอยู่ในพระพุทธศาสนาเท่านั้น แต่ของจริงนั้น บุคคลจะพึงได้พึงเห็นด้วยการปฏิบัติธรรมอย่างแท้จริงเท่านั้น มิใช่จะเกิดขึ้นเพราะความคิดนึกและความปรารถนา

เมื่อคำว่า **"ธรรมกาย"** แพร่หลายออกไป ถึงกับเข้าหูท่านผู้เป็นนักปราชญ์มหาบัณฑิต ทำความฉงนสนเท่ห์ให้เกิดขึ้นในวงการคณะสงฆ์ บางท่านก็ปลงใจเอาว่าหลวงพ่อวัดปากน้ำมีความรู้และการปฏิบัติธรรมเกินธงเสียแล้ว ถ้าปล่อยทิ้งไว้จะเป็นภัยแก่ศาสนา แต่ยังไม่มีใครกล้าจะยกความผิดขึ้นพิจารณา เพราะเวลานั้น คนทุกชั้นถวายความเคารพนับถือว่า เป็นคณาจารย์ที่มีศิษยานุศิษย์มาก ทั้งสามารถปกครองพระภิกษุสามเณรเป็นจำนวนหลายร้อยรูป มิใช่เพียงแต่ปกครองเปล่า ได้จัดการเลี้ยงอาหารเช้าและเพลแก่พระภิกษุสามเณรตลอดปี และตลอดอายุของท่าน นับแต่เริ่มจัดการเลี้ยงพระภิกษุสามเณรมา

เมื่อธรรมกายเกิดขึ้น วัดปากน้ำได้รับคำวิพากษ์วิจารณ์กันมาก บางพวกก็ปลื้มใจ บางพวกก็หนักใจ บางพวกก็ตั้งข้อกล่าวหาลงโทษวัดปากน้ำอย่างหนัก ถึงกับพูดว่าอุตริมนุสสธรรมก็มี ข่าวนี้มิใช่ท่านจะไม่รู้ ท่านได้ยินเสมอ ๆ แต่เสียงนั้นก็ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนใจแก่ท่านแม้แต่เล็กน้อย ท่านกลับภูมิใจเสียอีกที่ได้ยินได้ฟังคำเช่นนั้น

ผู้เขียนได้เคยปรารภเรื่องนี้กับเจ้าคุณวัดปากน้ำ แสดงความหนักใจให้ท่านเห็น ท่านกลับพูดว่า คนเช่นเราไม่ใช่ไร้ปัญญา ชั่วก็รู้ ดีก็เห็น เราจะฆ่าตัวเราเองเพราะความปรารถนาทำไม ที่เขาพูดหาว่าเราอย่างนั้น บางคนคงจะไม่รู้จักคำว่า **"ธรรมกาย"** มีอยู่ที่ไหน หมายเอาใคร เขาอาศัยความไม่รู้มาว่าเราผู้ตั้ง

ใจปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ เมื่อผู้ไม่รู้มาติเตียนเรา ความไม่รู้ของเขาจะลบล้างสัจจธรรมของพระพุทธศาสนาได้อย่างไร ถ้าจะกลบก็กลบได้เพียงชั่วคราว ไม่ช้าดวงแก้วของพระพุทธศาสนาก็จะเปล่งรัศมีให้ผู้มีปัญญาเห็นด้วย สายตาของตนเอง การที่เขานำไปพูดเช่นนั้นเป็นผลแห่งการปฏิบัติที่เราได้กระทำกันอยู่ แสดงให้เห็นว่าคณะวัดปากน้ำไม่ได้กินแล้วนอน เป็นสำนักที่เคร่งครัดในการปฏิบัติธรรม การที่เขานำไปพูดเช่นนั้น เท่ากับเอาสำนักไปเผยแพร่ ดีเสียกว่าการโฆษณาทางหนังสือพิมพ์ เพราะการที่เขานำไปพูดนั้นเป็นการกระทำของผู้พูดเองเราไม่ได้จ้างไม่ได้วานใคร เมื่อพูดทางไม่ดีได้ก็ต้องมีคนพูดทางดีได้เหมือนกัน ธรรมจะต้องชนะอธรรมเสมอ เราไม่ต้องเดือดร้อนใจ เพราะธรรมกายของพระพุทธศาสนาเป็นของแท้ ไม่ใช่ของเก๊หรือของเทียม ธรรมกายจะปรากฏเป็นความจริงแก่ผู้เข้าถึงธรรม เรื่องอย่างนี้เราไม่หวั่น เราเชื่อในคุณพระพุทธศาสนา

เมื่อคราวอุบาสิกา ท้วม หุตานุกรม หัวหน้าอุบาสิกาสมัยเจ้าคุณ พระมงคลเทพมุนียังมีชีวิตอยู่ ได้ทำบุญขึ้นบ้านใหม่ ผู้เขียนได้พบพระเถระรูปหนึ่งมาในการบำเพ็ญกุศลนี้ด้วย ท่านรูปนี้คุ้นเคยและชอบพอกับผู้เขียนมาก ผู้เขียนชอบเรียกนามเดิมของท่าน พระเถระรูปนี้กลับพูดว่ากระผมพอใจที่ใต้เท้าเรียกอย่างนั้น ผมรู้สึกว่าใต้เท้าให้ความสนิทสนมแก่กระผมผู้น้อยอย่างใจจริง ใต้เท้าเรียกนามเดิมของกระผม กลับภูมิใจว่าใต้เท้าเอ็นดูในกระผมมาก ไม่นึกถึงว่าเป็นคำพูดดูหมิ่นดูแคลนเรายังนึกชอบใจในอัธยาศัยอันงามของท่านผู้นี้

เพราะไม่เคยคิดและไม่เคยเห็น ทั้งไม่เคยทราบมาก่อนว่าพระเถระรูปนี้เคยมาติดต่อกับวัดปากน้ำ จึงได้ถามเพื่อทราบความจริงว่า เจ้าคุณเคยรู้จักกับหลวงพ่อวัดปากน้ำและเคยมาเสมอหรือ ได้รับคำตอบอย่างนิ่มนวลว่าเมื่อเจ้าคุณพระมงคลเทพมุนียังมีชีวิตอยู่และก่อนมรณภาพ หลายปีเคยมาติดต่อกับท่าน เหตุที่มานั้นพระเถระรูปนี้เล่าว่าการปฏิบัติธรรมของหลวงพ่อวัดปากน้ำแพร่หลายไปในหมู่คนทุกชั้น มีทั้งติทั้งชมเป็นแนวทางสอนที่แตกหักทั้งน่าเคารพและน่ากลัวท่านผู้รู้วิจารณ์ในแง่ต่าง ๆบางท่านก็สนเท่ห์ว่า ธรรมกายของหลวงพ่อวัดปากน้ำมีผู้ปฏิบัติถึงกันมาก จะเป็นแผนการลวงประชาชนของผู้มีความปรารถนาอันลามก ถึงมีการประชุมลับกันในพระเถระผู้ใหญ่และผู้เชี่ยวชาญในพระกรรมฐาน ส่วนมากลงความเห็นหนักไปในการละเมิดพระวินัย เข้าขั้นอวดอุตตริมนุสสธรรม ยกโทษสูงถึงเพียงนั้น ท่วงทีก็หาทางเพื่อจะคว่ำบาตรเจ้าคุณพระมงคลเทพมุนี

พระเถระรูปนี้ คือองค์ที่ผู้เขียนกล่าวถึง ได้รับเกียรติเข้าประชุมอยู่ด้วย ท่านผู้นี้พูดว่าอันอุตตริมนุสสธรรมนี้เป็นคำที่แปลว่า เป็นธรรมของมนุษย์อันยอดยิ่ง คือเป็นธรรมชั้นสูงสุดของมนุษย์ทางพระพุทธศาสนา เมื่อใครผู้ใดเข้าถึงแล้วย่อมข้ามพ้นโอฆะทั้งมวลถึงฝั่งพระนิพพานอันไม่มีภพชาติสืบต่อไป

แต่ผู้จะเข้าถึงอุตตริมนุสสธรรมต้องเป็นคนมีบารมีธรรมสูง มีความเพียรมาก งามทั้งปริยัติ งามทั้งปฏิบัติ งามทั้งสีลาจารวัตร์ ต้องมีสัจจธรรมประจำสันดาน ไม่ใช่วิสัยของคนพอดีพอร้าย ต้องเป็นคนใจกล้า เสียสละ มีเมตตาธรรมสูง

เจ้าคุณพระมงคลเทพมุนี วัดปากน้ำ เป็นคณาจารย์กล้าพูดกล้าสอน ไม่มีความครั่นคร้ามต่อใครผู้ใด เมื่อเห็นดีอย่างไร ก็ปฏิบัติตามความเห็น น่าจะมีความบริสุทธิ์ใจตามความรู้ความเห็น แม้พระพุทธเจ้า เมื่อจะทรงประกาศสัจจธรรมก็ตรัสแก่เบญจวัคคีย์ว่า เมื่อญาณทัศนะยังไม่บริสุทธิ์ตราบใด เราก็ไม่อาจจะปฏิญาณความเป็นพระสัมพุทธะแก่สมณพราหมณ์ ประชาชน แก่เทวดาและมนุษย์โลก กับทั้งเทวโลก

มารโลก พรหมโลกได้ ที่พระองค์ทรงกล้าปฏิญาณได้ ก็เพราะได้ญาณทัศนะ รู้ความจริงแล้ว นี่เป็นข้อความที่จำต้องคนึงถึงเป็นบทมาติกาก่อน

เจ้าคุณวัดปากน้ำ ตามเสียงพูดกันว่ามีเมตตาธรรมสูง มีสังคหธรรมยอดเยี่ยม กล้าพูดว่าได้ธรรมกาย กล้าเอาธรรมกายมาสอน ให้การศึกษาทั้งทางปริยัติ ทั้งทางปฏิบัติแก่พระภิกษุสามเณรในวัดปากน้ำไม่น้อยกว่า ๓๐๐ รูป สอบนักธรรมและบาลีในสนามหลวงได้จำนวนตั้ง ๑๐๐ ลองคิดตรึกตรองดูบ้างว่า ในประเทศไทยวัดไหนทำประโยชน์ศาสนาถึงขนาดนี้ ถวายอาหารบิณฑบาตแก่พระภิกษุสามเณรทุกวัน ทุกเวลา เป็นจำนวนตั้ง ๓๐๐ ถึง ๔๐๐ องค์ ใครบ้างทำได้อย่างนี้

อันการปฏิบัติธรรมเข้าถึงหลุดพ้นนั้น ท่านก็วางไว้ถึง ๓ ขั้น คือ

๑. ตทังควิมุตติ

๒. วิขัมภนวิมุตติ

๓. สมุจเฉทวิมุตติ

เจ้าคุณวัดปากน้ำจะเข้าขั้นไหนเราก็ยังไม่ทราบ แต่ก็ควรคิดไว้ก่อนว่า สำนักวัดปากน้ำสอนมานาน พูดมานานแล้ว ธรรมวัดปากน้ำก็ยังไม่เสื่อม มีแต่เพิ่มผู้ปฏิบัติยิ่งขึ้น ท่านยังตั้งเจตนาไว้ว่าจะรับพระภิกษุสามเณรให้เข้าศึกษาถึง ๕๐๐ องค์ เฉพาะวัดปากน้ำ ลักษณะนี้น่าจะมีอะไรดีอยู่มาก ถ้าเป็นเจตนาลวงโลกคงอยู่ไม่ได้ถึงเพียงนี้ เท่าที่เคยพบมาพระอาจารย์ลามกอยู่ได้ เพียง ๕-๖ ปีก็สาบสูญไป แต่วัดปากน้ำสู้หน้าโลกอยู่ได้โดยไม่ตกต่ำ ก็น่าจะมีอะไรดีเป็นหลักประกันอยู่มาก

พวกเราที่มาพิจารณาโทษของวัดปากน้ำทั้งหมดนี้ ความจริงก็ไม่ใช่ผู้เชี่ยวชาญทางพระกรรมฐานมากนัก รู้พอรักษาตัวได้ ความรู้ทางธรรมปฏิบัติก็มีความลุ่มลึกสุขุมแตกต่างกัน แม้ขั้นพระอรหันต์ก็ยังต่างกันโดยคุณสมบัติ อุตตริมนุสสธรรมนั้นผู้ปฏิบัติพึงได้พึงถึง ต้องสามารถดำเนินปฏิปทาทางจิต มีวิริยะอุตสาหะอย่างอุกฤษฏ์ พวกเรายังปฏิบัติไม่เข้าขั้นเช่นนี้ จะไปลงโทษผู้เชี่ยวชาญในพระกรรมฐานได้อย่างไร เอาความรู้อะไรไปลงโทษเขา

ที่ประชุมยอมรับความเห็นนั้น และให้พระเถระรูปนี้มาสอบสวนเป็นความลับและท่านมาในฐานะเป็นผู้สนใจในการปฏิบัติธรรม ในที่สุดเรื่องร้ายก็ไม่เกิดขึ้น และไม่ถูกสงสัยในแง่อุตตริมนุสสธรรมอีกต่อไป การเป็นดังนี้ก็เท่ากับว่า หลวงพ่อวัดปากน้ำรอดตัวได้ด้วย "อานุภาพธรรมกาย"

เจ้าคุณพระมงคลเทพมุนี ท่านมีสัจจะอยู่ประการหนึ่ง คือว่า ลงปักเจตนาลงไปแล้ว ใครจะคัดค้านอย่างไรเป็นไม่ยอมฟังเสียง ตั้งใจแล้วต้องทำดังตั้งใจ เช่นการเลี้ยงพระทั้งวัด ซึ่งมีจำนวนตั้ง ๓๐๐ ๔๐๐ องค์ เริ่มต้นแต่จำนวน ๑๐ จนถึงจำนวน ๑๐๐ ใครจะค้านท่านก็เฉยเสีย มีแต่พูดว่าเลี้ยงได้ซิน่า ๆ ท่านก็เลี้ยงของท่านไป ซึ่งคนอื่น ๆ เขาหนักใจแทนท่าน แต่เจ้าคุณวัดปากน้ำพูดถึงการเลี้ยงพระ พระคุณท่านยิ้มเสมอ พูดด้วยหน้าตาแจ่มใส เป็นเรื่องที่ถูกใจพระคุณท่าน ใครจะพูดอย่างไรก็ไม่ถอยหลัง พระคุณท่านพูดว่า เชื่อพระบารมีของพระพุทธศาสนาจึงต้องสู้ และสู้ได้อย่างสบายใจ เป็นเรื่องประหลาดเหมือนกัน พออีกหนึ่งถึงสามวันข้าวสารจะหมดก็บังเอิญให้มีผู้นำมาถวายสืบต่อกันเสมอ พอจะหมดก็มา ๆ หลวงพ่อรู้เรื่องนี้ พูดอย่างภูมิใจว่า เห็นไหมคุณพระพุทธศาสนา

ได้ทราบว่าทางพระกรรมฐานชี้ทางให้ท่านดำเนินงาน ท่านได้ใช้ความสงบทางใจจนเกิด

ญาณอันหนึ่ง ข้าพเจ้าคิดว่า คงเป็นอนคตังสญาณ รู้เหตุการณ์ได้อย่างประหลาดใครจะทำสมาธิขั้นไหนก็ไม่มีใครจะรู้ถึงการปฏิบัติของกันและกันได้ เว้นไว้แต่ผู้มีธรรมปฏิบัติเสมอกัน การเลี้ยงพระนี้เป็นผลของกรรมฐาน คือทางสมาธิแนะแนวให้ เจ้าคุณพระมงคลเทพมุนีพูดกับศิษยานุศิษย์เสมอ ๆ ว่า กิจการใดที่ท่านดำเนินไว้แล้ว ขอให้ช่วยกันทำกิจการนั้น ๆ อย่าทอดทิ้ง ขอให้ทำไปเถิดไม่ตกต่ำมีแต่ความเจริญยิ่งขึ้น แม้ท่านสิ้นชีวิตแล้ว กิจการของวัดจะเจริญกว่าตัวท่านยังมีชีวิตอยู่ เพราะแม้ถึงท่านมรณภาพแล้วก็มีโอกาสช่วยวัดได้มากกว่ายังมีชีวิตอยู่ เพราะทำหน้าที่ช่วยเหลืออย่างเดียว ท่านพูดด้วยความมั่นใจอย่างนี้ เวลานี้ยังเป็นไปตามคำพูดของหลวงพ่อวัดปากน้ำ

ผู้เชี่ยวชาญพระกรรมฐานท่านติดต่อกันได้ด้วยญาณ จะเป็นญาณ อะไรข้าพเจ้าไม่ทราบ คือเมื่อ ๕-๖ ปีล่วงมาแล้ว ผู้เขียนได้ไปวัดมงคลเทพาราม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ในงานกุศลที่วัดนั้น และมีโอกาสไปวัดคลองเลียบ เขาเล่าอภินิหารของสมภารวัดคลองเลียบว่าเฮี้ยน เมื่อข้าพเจ้าไปนั้นท่านมรณภาพเสียแล้ว เขาเล่าให้ฟังว่าเจ้าอาวาสไม่ยอมรับรองพระภิกษุวัดไหน ๆ ทั้งสิ้น ชอบสันโดษมีพระวัดปากน้ำไปหาท่านออกไปต้อนรับ ถามว่าลูกศิษย์อาจารย์สด วัดปากน้ำ กรุงเทพฯ หรือ อาจารย์คุณมีไฝที่หน้าเม็ดเท่าพุทรา ความจริงท่านไม่เคยพบเคยเห็นกันมาก่อนเลย

ฝ่ายทางวัดปากน้ำ อ.ภาษีเจริญ จ.ธนบุรี เล่า เจ้าอาวาสคือเจ้าคุณพระมงคลเทพมุนีก็ไม่ใช่ย่อย แอบสั่งลูกศิษย์ว่า ให้ไปมนัสการหลวงพ่อวัดคลองเลียบ ท่านปฏิบัติธรรมสูงมาก ควรแก่การเคารพกราบไหว้ ดีต่อดีไปพบกันเข้า ท่านก็รู้จักกันด้วยญาณทัศนะเรื่องอย่างนี้ผู้เขียนเข้าใจว่าเพราะ **"อานุภาพธรรมกาย"** เรื่องได้ยินมาแต่สงขลาโดยไม่คิดว่าจะได้ยินอย่างนี้ เมื่อพิจารณาถึงบาลีในอัคคัญญาสูตรพระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฏิกวรรค เล่ม ๑๑ ฉบับสยามรัฐ ที่กล่าวไว้ในข้อ ๕๔ ความย่อว่าวาเสฏฐะสามเณร และ ภารทวาชะสามเณร เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า พระองค์ทรงตรัสถามว่า ถูกพวกพราหมณ์ว่าอย่างไรบ้าง เพราะเธอเป็นเชื้อพราหมณ์มาบวชสามเณรทั้งสองกราบทูลว่า ถูกพวกพราหมณ์ด่าอย่างสมใจ เหยียดหยามมากมาย รวมความว่า ข้าพระพุทธเจ้าเกิดในสกุลพราหมณ์ที่สูงศักดิ์ในสกุลที่ประเสริฐสุด แล้วมาบวชในสำนักพระสมณโคดมผู้มีวรรณะเลวต่ำช้า น่ารังเกียจ

พระพุทธเจ้าตรัสกับสามเณรทั้งสอง รวมความสำคัญว่า พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงศักดิ์ใหญ่ พวกกษัตริย์ศากยะจะต้องถวายความเคารพต่อพระเจ้าปเสนทิโกศล พระเจ้าปเสนทิโกศลยังเคารพในตถาคต ด้วยทรงถือว่า พระสมณโคดมมีกำลังกว่าเรา ทรงคุณน่าเลื่อมใสกว่าเรา ทรงมีศักดิ์สูงกว่าเรา ดังนี้

โดยที่แท้ พระเจ้าปเสนทิโกศล ทรงกระทำการนอบน้อมกราบไหว้พระธรรมนั้นเทียว พระเจ้าปเสนทิโกศลจึงทรงสามีจิกรรมในตถาคต ดังนี้

ดูกร วาเสฏฐะ และ ภารทวาชะ โดยปริยายนี้แล เธอทั้งสองพึงทราบเถิดว่าธรรมเท่านั้นเป็นของประเสริฐที่สุดในหมู่ชน ทั้งในเวลาที่เห็นกันอยู่ ทั้งในเวลาภายหน้า

ในข้อ ๕๕ พระพุทธเจ้าทรงตรัสต่อไปว่า ดูกร วาเสฏฐะ และ ภารทวาชะ เธอทั้งสองมีชาติต่างกัน มีชื่อไม่เหมือนกัน ต่างสกุลกัน สละเหย้าเรือนมาบวชเป็นบรรพชิต เมื่อมีผู้มาถามว่า เธอทั้งสองนี้เป็นพวกไหน เธอจงบอกเขาว่า ข้าพเจ้าทั้งสองเป็นพวกพระสมณศากยบุตร ดังนี้เถิด

ดูกร วาเสฏฐะ และ ภารทวาชะ ก็ผู้ใดแลมีศรัทธามั่นเกิดขึ้นแล้ว แต่รากแก้วคืออริยมรรคดำรงแน่นดีแล้ว อันสมณพราหมณ์ เทวดา มาร พรหม หรือผู้ใดผู้หนึ่งในโลก ไม่พรากไปได้ ควรเรียกผู้นั้นว่า เป็นบุตรเกิดแต่พระอุระ เกิดแต่พระโอษฐ์ของพระผู้มีพระภาคเป็นผู้เกิดแต่พระธรรม เป็นผู้ที่พระธรรมนิรมิตขึ้นเป็นผู้รับมรดกพระธรรมข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะคำว่า ธรรมกายก็ดี ว่าพรหมกายก็ดี ว่าธรรมภูตก็ดี ว่าพรหมภูตก็ดีนั่นเป็นชื่อของตถาคต

เมื่อผู้มีปัญญาได้พิจารณาว่า **"ธรรมกาย"** ตามที่ยกมานี้ ก็พอจะเพิ่มศรัทธามั่นในพระธรรมขึ้นอีก และเพื่อดำเนินปฏิปทาสู่ธรรมกายนั้น การที่กษัตริย์และชาวโลกเคารพพระเจ้าปเสนทิโกศลนั้น ก็โดยยกย่องว่าเป็นยอดมนุษย์แล้ว แต่พระเจ้าปเสนทิโกศลยอดมนุษย์นั้น ยังทรงถวายความเคารพนับถือบูชาพระพุทธเจ้า พระองค์ตรัสว่า การสักการะเคารพนับถือบูชาของพระเจ้าปเสนทิโกศลในตถาคตนั้น นั่นคือการเคารพสักการะบูชาพระธรรมนั่นเอง

เมื่อเจ้าคุณพระมงคลเทพมุนี หลวงพ่อวัดปากน้ำมรณภาพแล้ว พระเถรานุเถระในวงการคณะสงฆ์ต่างรู้สึกหนักใจในอนาคตของวัดปากน้ำ เพราะเกียรติศัพท์ของสำนักวัดปากน้ำเกี่ยวแก่การศึกษาและการปฏิบัติสูงมาก ใครก็ชอบพูดว่าเก่งจริง ๆ หาวัดไหนเทียบไม่ได้ จะเป็นคำพูดที่กลั่นแกล้งอันไม่ตรงกับความจริงของดวงใจ แต่พูดไปเพื่อแสดงว่าเห็นชอบด้วยเพียงปาก หรือพูดด้วยความจริงอย่างบริสุทธิใจ

ผู้เขียนได้รับการหารือจากเจ้าคุณพระมหาโพธิวงศาจารย์ วัดอนงคาราม เจ้าคณะจังหวัดธนบุรี สังเกตรู้ว่าท่านพูดด้วยความจริงใจว่า เสียดายมากที่ท่านเจ้าคุณพระมงคลเทพมุนีมรณภาพ ท่านทำประโยชน์แก่พระศาสนามาก ยากที่จะหาได้อย่างนี้อีก เจ้าคุณพระมหาโพธิวงศาจารย์ พูดด้วยความจริงใจร้อยเปอร์เซ็นต์ ที่ผู้เขียนรับรองไว้อย่างนี้ ก็เนื่องด้วยวัดปากน้ำอยู่ในปกครองของท่าน ท่านต้องดีใจ เพราะความเจริญของวัดในด้านปริยัติและด้านปฏิบัติ เป็นที่เชิดหน้าชูตาของจังหวัดธนบุรี แทบจะอ้างได้ว่าไม่มีสำนักใดในจังหวัดธนบุรีมีการศึกษาเจริญเท่าวัดปากน้ำ การปกครองวัดที่ดีเยี่ยม นักปริยัติ และนักปฏิบัติไม่แตกร้าวกัน กลมเกลียวกันทั้งสองฝ่าย

เจ้าคณะจังหวัดธนบุรี วัดอนงคาราม ขอร้องให้ผู้เขียนเป็นผู้รักษาการ ตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดปากน้ำ ท่านพูดว่าถ้าผู้เขียนเรื่องนี้รับไว้จะควบคุมวัดปากน้ำได้จะเป็นประโยชน์แก่พระศาสนาอย่างยิ่งขอให้เห็นแก่พระภิกษุสามเณรเถิด ขอให้ควบคุมไว้ก่อนจนกว่าจะแน่ใจว่าพระในวัดจะมีจิตใจมั่นคงและสามัคคีกัน เรื่องการเลี้ยงพระนั้นหนักใจจะเป็นไปได้สักเพียงไหน เมื่อสิ้นเจ้าอาวาสเสียแล้ว ถ้าเจ้าคุณรับปกครองไว้ก่อน คงมีหวังจะทรงตัวอยู่ได้

ท่านมายอผู้เขียนเข้าอย่างนั้น สมัยนั้นการปกครองคณะสงฆ์ มีสมเด็จสังฆนายก ๆ พลอยมาส่งเสริมเข้าอีก เรื่องก็จำใจรับในปกครองของผู้เขียน เรื่องก็ไม่มีใครคัดค้าน ความจริงผู้เขียนเรื่องนี้ก็ไม่มีความสามารถดังคนอื่นเข้าใจ เมื่อรับแล้วพระเถระในวัดปากน้ำก็ปฏิบัติงานกันเอง หาเลี้ยงกันเอง งานการอะไรเกิดขึ้น เขาก็ช่วยทำทุกอย่าง ผู้เขียนเป็นเจ้าอาวาสแต่ในนามคอยสังเกตการณ์เท่านั้น

สมเด็จสังฆนายกวัดเบญจมบพิตร คือ สมเด็จพระวันรัต ต่อมาได้รับสถาปนาเป็นสมเด็จพระสังฆราช วิตกเรื่องวัดปากน้ำนี้มาก เกรงว่าจะรักษาฐานะไว้ไม่อยู่ ได้ปรารภกับผู้เขียนว่า เจ้าคุณพระมงคลเทพมุนี

พระเถระรูปนี้ทำประโยชน์แก่คณะสงฆ์มาก เป็นผู้สามารถจริง ๆ หาตัวเทียบได้ยาก เจ้าคุณธรรมวโรดม จงช่วยปกครองไว้ให้ดี และมีวิธีใดบ้างเพื่อให้ฐานะของวัดดำรงอยู่เหมือนเจ้าอาวาสยังมีชีวิตอยู่ เจ้าคุณอย่าขว้างทิ้ง ช่วยปกครองไว้

ได้กราบเรียนสมเด็จสังฆนายกว่า เป็นเรื่องที่ควรวิตกดังพระคุณปรารภถึง ถ้าพระเดชพระคุณจะให้เกล้า ฯ ชี้แจง ก็เห็นว่าวัดปากน้ำจะทรงตัวอยู่ได้ต้องอาศัยสามัคคีเป็นรากฐาน ต้องค่อยตะล่อมไม่ให้แตกสามัคคีกันทั้งพระทั้งคฤหัสถ์ อุบาสกอุบาสิกา ถ้าเรารักษาสามัคคีธรรมไว้ได้ก็ไม่น่าตกใจ ถ้าแตกสามัคคีกัน ก็เป็นการยุบตัวเอง หมดหนทางป้องกัน

สมเด็จสังฆนายกพูดว่า ก็เห็นจะเป็นเจ้าคุณนั่นแหละ เป็นผู้สร้างสามัคคีในวัดปากน้ำ วัดพระเชตุพน ฯ เจ้าคุณยังสามารถปกครองได้เรียบร้อย คงจะทำได้ในวัดปากน้ำเช่นเดียวกัน ในเบื้องต้นขอให้เจ้าคุณดูแลไว้ก่อน กาลต่อไปค่อยพิจารณากันภายหลัง ท่านพูดคาดคั้นให้ผู้เขียนเรื่องนี้รับภาระด้วยความวิตกกังวล

พระเถรานุเถระที่รู้จักเขียนเรื่องนี้ ถามถึงความเป็นไปของวัดปากน้ำแทบทุกองค์และแสดงความดีใจที่วัดปากน้ำทรงตัวอยู่ได้ ใครก็พูดว่าแย่ ๆ ไปตาม ๆ กัน ผู้เขียนรู้สึกขอบพระคุณที่ทุกท่านถามถึงและวิตกแทน

เมื่อเจ้าคุณพระมงคลเทพมุนีมรณภาพ จำได้ว่าเป็นวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๒ และทางการคณะสงฆ์ได้แต่งตั้งให้ผู้เขียนเป็นผู้รักษาการในตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดปากน้ำ เมื่อวันที่ ๔ เดือน ปี เดียวกัน ได้ก่อให้เกิดความหนักใจอย่างมาก เรื่องที่หนักใจมากก็คือว่าได้เคยเห็นและสังเกตมาว่าแทบทุกวัด เมื่อเจ้าอาวาสที่มีคนนับถือมากมรณภาพลง ส่วนมากลูกศิษย์แตกกัน เกิดจากการอวดดีบ้าง แย่งกันจะออกหน้าเพื่อเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวบ้างโดยยกเอาศพเป็นโล่หากิน

ผู้เขียนก็หนักใจเช่นนั้น โดยไม่ทราบว่าศิษย์ของหลวงพ่อวัดปากน้ำ จะมีปฏิกิริยาเป็นอย่างไร เมื่อต้นไม้ใหญ่ล้มแล้วนกที่ไหนจะมาจับ แม้จะมาจับก็ไม่มีต้นไม้จับเสียแล้วหมายความว่าไม่มีที่พึ่ง ต่างคนจะต้องกระจัดกระจายไป จะทิ้งความหนักใจไว้ให้แก่ผู้เขียนในฐานะเจ้าอาวาส

ข้อที่หนักใจนั้นมี 2 ประการ คือ

๑. การเลี้ยงพระประจำวัน

๒. การพระราชทานเพลิง

ในข้อหนักใจ ๒ ประการนั้น ประการที่ ๑ ระหว่างเวลาที่ศพยังไม่ได้รับพระราชทานเพลิง ศิษยานุศิษย์มาบำเพ็ญกุศลทุกวัน รับกันเป็นเจ้าภาพวันละเจ้าภาพบ้างสองสามเจ้าภาพบ้าง ผู้มีศรัทธาเหล่านี้โดยมากถวายอาหารแก่พระภิกษุสามเณรทั้งวัด แม้จะบกพร่องบ้าง วัดก็ยังพอมีทุนเจือจุน คงจะถวายอาหารกันได้ตลอดกาลที่ศพยังอยู่ เป็นอันตัดความวิตกลงได้ชั่วคราว

ส่วนการปลงศพนั้น เป็นเรื่องใหญ่มากสำหรับความรู้สึกของข้าพเจ้าผู้เขียนเรื่องนี้ เพราะหลวงพ่อมีชื่อเสียงกึกก้องทั่วทิศ เมื่อพูดถึงหลวงพ่อวัดปากน้ำ ต้องยอมกลัวและถวายความเคารพ งานศพต้องให้ใหญ่พอสมควรแก่เกียรติ จะทำพอดีพอร้ายไม่ได้ เหมือนช้างตาย จะใช้ฟืนหอบสองหอบ คงเผาศพช้างให้เป็นถ่านเถ้าไม่ได้ ต้องใช้ฟืนมาก ศพหลวงพ่อก็เช่นกัน ถ้าจะให้ศพงามสมเกียรติต้องใช้ทุนไม่น้อยกว่า ๑๐๐,๐๐๐ บาท (หนึ่งแสนบาท) เงินตั้งแสนบาท คนชั้นเราหา มืดแปดด้าน ไม่มีทางโปร่งใจว่าจะหา

ได้มาโดยวิธีใด ข้อนี้เป็นเรื่องหนักใจในเวลานั้น

ระหว่างที่จะทำบุญปัญญาสมวารนั่นเอง ผู้เขียนตกลงใจว่าจะต้องหาทุนไว้เพื่อพระราชทานเพลิงศพหลวงพ่อสัก ๑๐๐,๐๐๐ บาท (หนึ่งแสนบาท) เมื่อได้ทุนจำนวนนี้ไว้ในกำมือแล้ว ศพจะเอาไว้สักกี่ปีก็ไม่เป็นปัญหา เมื่อไรก็เมื่อนั้น ระหว่าง ๑๐๐ วันของศพจะได้มาโดยวิธีใด เพราะแม้การทำบุญจะมีเจ้าภาพก็ต้องใช้จ่ายในการบุญ จะเหลือบ้างก็เพียงจำนวนน้อย อีกกี่ปีเงินจึงจะครบจำนวน คิดไปตรองมาตกลงใจว่าต้องมีแจง ๕๐๐ เมื่อถึงสตมวาร จะหาเจ้าภาพ ๕๐๐ คน ขอให้รับกันองค์ละ ๑๐๐ บาท ได้ปรึกษาเรื่องนี้กับพระเทพวรเวที ซึ่งในขณะนั้นมีสมณศักดิ์เป็นที่พระศรีวิสุทธิโมลี บ้าง พระวิเชียรกวีซึ่งในขณะนั้นเป็นพระครูปลัดณรงค์ ฐิตญาโณ ฐานานุกรม และเลขานุการของเจ้าคุณพระมงคลเทพมุนี บ้าง และได้ปรึกษา น.ส.ตรีธา เนียมขำ บ้าง นายกุล ผ่องสุวรรณ บ้าง เพราะทั้งสามสี่คนนี้เป็นที่ไว้วางใจของหลวงพ่อวัดปากน้ำ ตกลงว่าจะมีแจงตามความคิดนั้น

แม้ตกลงใจดังนั้นแล้ว เกิดความวิตกขึ้นอีกว่า เจ้าภาพ ๕๐๐ คน คนละ ๑๐๐ บาท ก็ได้เงิน ๕๐,๐๐๐ บาท (ห้าหมื่นบาท) เท่านั้นเอง ยังไม่ครบ ๑๐๐,๐๐๐ บาท (หนึ่งแสนบาท) ต่อมาก็วิตกอีกว่า เงิน ๕๐,๐๐๐ บาท (ห้าหมื่นบาท) ได้จากการกุศลมีแจงนั้น จะต้องใช้จ่ายในงานนั้น รวมทั้งหมดก็ไม่น้อยกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท (หนึ่งหมื่นบาท) นี้เราใช้อย่างสงวน แทนที่จะได้เต็มแสนบาท กลับจะลดจำนวนลงทำให้เกิดความปั่นป่วนขึ้นอีก ถึงเกิดความหนักใจ และก็ตกลงใจลองพึ่งผีดู

วันหนึ่งไปนมัสการศพ บอกหลวงพ่อว่าเขาขอเงินสักแสนบาท โดยจะมีแจง ๕๐๐ องค์ ขอหลวงพ่อได้อนุเคราะห์ เมื่อได้ตั้งใจอธิษฐานดังนั้น มีปฏิกิริยาเกิดขึ้นแก่ตัวผู้เขียนเรื่องนี้ หัวใจสั่น ขน ผม ซูซัน ซู่ซ่าตามผิวหนัง พออธิษฐานจบดังนี้ ก็มีปฏิกริยาเป็นประหนึ่งทิพยอำนาจมากระซิบที่หูว่าสำเร็จ ๆ รู้สึกแปลกใจเป็นอย่างมาก แม้กระนั้นก็ยังไม่แน่ใจว่าจะได้ดังความตั้งใจ ได้กระทำอย่างนี้ และเป็นอย่างนั้นถึง ๓ ครั้ง เป็นธรรมดาอยู่เอง เมื่อเรายังไม่เห็นผล ก็ยังไม่แน่ใจในทิพยอำนาจที่ประสบแล้ว

วันสำคัญนั้นมาถึง ถึงวันสตมวารของหลวงพ่อ แจง ๕๐๐ องค์ได้แจ่มจ้าบนโรงเรียนปริยัติธรรมชั้น ๓ สมเด็จสังฆนายกเป็นผู้แสดงธรรม โดยขอความกรุณาเป็นพิเศษ คือการแสดงธรรมเรื่องสามัคคีเพื่อผูกใจศิษยานุศิษย์ไว้ นอกจากนั้นแล้วแต่จะเห็นสมควรการกุศลเทศน์แจงสิ้นสุดลงแล้ว ต้องใช้จ่ายทำอาหารเลี้ยงพระภิกษุสามเณรร่วม ๔๐๐ รูป เลี้ยงประชาชนผู้มาร่วมการกุศล ถวายพระนั่งแจงอีกองค์ละ ๑๐ บาท ซื้อสบงถวายอีกรูปละหนึ่งผืน เมื่อหักค่าใช้จ่ายออกแล้วเป็นความอัศจรรย์อย่างยิ่ง ในงานนั้นมีเงินเหลือสุทธิ ๑๐๐,๐๐๐ บาทเศษ (หนึ่งแสนบาทเศษ) ได้ผลเกินคาดหมาย ทุกคนก็เกิดความปลื้มปิติในผลของการกุศลครั้งนั้น การวิตกว่าจะไม่มีทุนทำศพนั้น เป็นอันตัดออกไป ทั้งนั้นและทั้งนี้ก็เพราะ **"อานุภาพธรรมกาย"** ของเจ้าคุณพระมงคลเทพมุนีนั้นเอง ประสิทธิ์ประสาทให้เราจะไม่เชื่ออย่างไร ในเมื่อระลึกถึงพระพุทธภาษิตว่า

ธมฺโม หเว รกฺขติ ธมฺมจารี

ธรรมแล ย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรม

ต่อมาความคิดเกิดขึ้นว่า วัดนี้จะอยู่ได้ด้วยอภินิหารของหลวงพ่อ ควรจะเก็บศพไว้ประจำวัด ถ้าเผาศพแล้ว ประชาชนผู้เคารพนับถือจะหมดห่วงและกระจายไป แล้วจะพากันลืมวัดปากน้ำ ถ้าเอาศพไว้

ไม่พระราชทานเพลิง ประชาชนยังมีจิตคิดถึงอยู่ จะต้องพยายามมานมัสการศพ คล้าย ๆ กับมาเยี่ยมหลวงพ่อ จะรู้สึกว่าท่านยังมีชีวิตอยู่ เพียงพูดไม่ได้เท่านั้น และจะมาเลี้ยงพระถวายหลวงพ่อด้วย เมื่อตกลงใจเช่นนั้น ได้ปรึกษาคณะศิษย์ต่างเห็นชอบร่วมกัน จึงประกาศไม่เผาศพหลวงพ่อแน่นอน ดีใจด้วยกันทุกคน

การซ่อมพระอุโบสถ

เมื่อ พ.ศ.๒๕๐๓ พระวิเชียรกวี วัดปากน้ำ สมัยเมื่อยังดำรงสมณศักดิ์เป็นพระครูญาณปรีชา ได้มาปรึกษากับผู้เขียนเรื่องนี้ที่วัดพระเชตุพนฯ ว่าจะซ่อมพระอุโบสถเพราะชำรุดมากแล้ว พอได้ฟังเสียงก็เกิดความหนักใจ จึงถามว่าจะต้องใช้ทุนช่วยเท่าไรพระวิเชียรกวี ประมาณการว่าต้องกำหนดจำนวนไว้ว่าในราว ๆ ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท (หนึ่งล้านบาท) แต่ในขณะนี้ คุณกุล คุณละม่อม ผ่องสุวรรณ ได้แสดงความจำนงบริจาคไว้สองหมื่นบาทแล้ว

เมื่อได้ฟังข้อปรารภดังนี้ ก็หนักใจ เกรงว่างานนั้นจะสำเร็จได้ต้องใช้เวลานาน เพราะต้องใช้เงินมาก เมื่อรื้อลงแล้วตัวไม้ก็จะต้องเสียหาย เพราะเป็นของเก่าและต้องผุโดยมาก จะบอกให้งดก็ไม่ได้ เพราะหลังคาชำรุดทั้งหลัง ถึงอย่างไรก็จะต้องซ่อมแซมแน่นอนความจริงเงินวัดก็มีอยู่บ้างพอลงทุนดำเนินได้ก่อน แต่ก็ไม่อยากให้ซ่อมโดยเห็นว่าต้องใช้เงินมากนัก จึงหาอุบายเพื่อจะให้ระงับการซ่อมไว้ก่อน จึงพูดว่าเรื่องนี้เป็นงานใหญ่ จะทำตามอำเภอใจไม่ควร แกจงกลับไปวัดปากน้ำ ให้เจ้าคุณพระภาวนาโกศลเถร (ธีระ ธุมมธโร) สมัยนั้นยังเป็นพระครูสมณธรรมสมาทานยังไม่ได้เป็นพระราชาคณะ และ น.ส. ตรีธา เนียมขำ เข้าสมาธิไปถามหลวงพ่อว่าจะขอซ่อมพระอุโบสถ ท่านจะเห็นสมควรหรือไม่ ถ้าหลวงพ่ออนุญาตให้ซ่อม เราจะดำเนินงานต่อไป ด้วยเราเหมือนคนบ้า ใช้คนให้ไปหาผี

ต่อมาพระวิเชียรกวีมาแจ้งว่า หลวงพ่อได้อนุญาตแล้วและรับว่าจะช่วยกำหนดวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๓ เวลา ๘.๐๐ น. เป็นวันลงมือซ่อม และสั่งบังคับมาว่าให้ผู้เขียนเรื่องนี้ไปลงมือซ่อมด้วยตนเอง คือให้ไปทุบกำแพงที่หน้าโบสถ์เป็นปฐมฤกษ์ด้วย เราก็แกล้งพูดว่าหลวงพ่อแกนี่ดี เมื่อปรารถนาจะซ่อมก็ซ่อมไปซี ทำไมจะมาเกณฑ์ให้ข้าไปทำลายโบสถ์ด้วย ความจริง แกล้งพูดคะนองไปอย่างนั้น ส่วนลึกของหัวใจนั้น เชื่อเต็มร้อยเปอร์เซ็นว่า เป็นคำสั่งของหลวงพ่อเอง ทำไมจะไม่เชื่อเล่า เมื่อมีแจง ๕๐๐ องค์ ท่านก็ให้เงินมาฝากธนาคาร ๑๐๐,๐๐๐ (หนึ่งแสนบาท) โดยเราไม่ยอมให้จ่ายอย่างอื่นเป็นเด็ดขาด ใช้ได้แต่พระราชทานเพลิงศพเท่านั้น

ครั้นถึงเวลาตามกำหนดของหลวงพ่อ เราได้ไปตามกำหนดและได้ทำตามพิธีพวกช่างและคนงานที่ทางวัดเตรียมการไว้ ลงมือกระเทาะปูนที่กำแพงหน้าพระอุโบสถ ออกเป็นการใหญ่ ชั่วครู่ได้พบประตูฝังอยู่ในปูน คือกรอบประตูยังติดอยู่ตามเดิมเป็นของเก่าแก่มาก ไม้ยังไม่ผุ เราจึงทราบกันว่า เดิมพระอุโบสถหลังนี้มีประตูกลางอยู่ด้วย รวมเป็น ๓ ประตู แต่จะถูกปิดเสียเมื่อไรด้วยเหตุไรนั้นไม่มีใครทราบ ผู้เขียนได้สั่งให้เปิดไว้ตามของเก่า จึงมีประตูหน้าโบสถ์ ๓ ช่องปรากฏทุกวันนี้

พระประธานของเดิมที่ตั้งอยู่อย่างทุกวันนี้ ลายฐานชุกชีนั้นได้รักษาไว้ตามเดิมลายเก่าถูกทำลายหมด เพราะเสื่อมคุณภาพหมดแล้ว ได้สั่งให้พิมพ์แบบไว้และเอามาพิมพ์ประดับใหม่ทั้งหมด พระพุทธรูปที่ประดิษฐานที่วิหารหลังยาวด้านใต้ในปัจจุบันนี้นั้น เดิมประดิษฐานอยู่บนฐานชุกชีพระประธานในพระอุโบสถ เราพิจารณาเห็นว่าควรนำออก ให้อยู่อย่างนั้นรักษาความสะอาดยาก เพราะตั้งอยู่เบียดเสียด

กัน เกิดเป็นปัญหาเรื่องที่เก็บขึ้นเพราะมีจำนวนถึงสิบกว่าองค์ จึงตกลงต้องสร้างวิหารคด ถ้าไม่เช่นนั้นไม่มีที่เก็บ ทางวัดต้องหาเงินสร้างวิหารคดขึ้นอีกคู่กับการซ่อมพระอุโบสถ

พระวิเชียรกวี มาขออนุมัติเพื่อย้ายพระประธานไปให้ติดผนังพระอุโบสถ เราคิดว่าการย้ายไปต้องใช้เงินเป็นจำนวนตั้งหมื่นบาท จะเป็นการเพิ่มภาระในการหาเงินขึ้นอีกของเดิมก็ดีแล้ว เดินได้รอบองค์พระประธาน ด้านหลังมีที่กว้างมาก เวลาบวชนาคห่มผ้ามิดชิดดี เราเกลียดมานานแล้วที่การห่มผ้าผู้บวชอวดประชาชน ดูมันประเจิดประเจ้อเหลือเกิน มีที่ว่างไว้หลังพระประธานอย่างนั้น การห่มผ้าให้ผู้บวชใหม่มิดชิดดี จึงบอกว่าไม่ควรย้าย เอาไว้ตามเดิม

ต่อมาพระวิเชียรกวี มาบอกอีกว่าถ้าได้ย้ายฐานพระประธานไปไว้ติดผนังพระอุโบสถจะได้ที่หน้าพระประธานกว้างขึ้นอีก เป็นประโยชน์ในเวลาทำสังฆกรรม นึกในใจว่าท่านนี่มันจะย้ายให้ได้ เหตุผลของการย้ายก็น่าฟัง จึงแกล้งบอกทรมานเล่นว่า หลวงพ่อพระประธานอยู่มากี่ร้อยกี่พันปี แกก็ไม่รู้ แล้วจะมาคิดไล่ที่ทำวัง พวกแกไปขออนุญาตหลวงพ่อแกก่อน ท่านจะว่าอย่างไร ถ้าหลวงพ่อวัดปากน้ำบอกให้ย้ายก็ย้ายไป ฉันอนุญาตไม่ได้

ด้วยความดิ้นรนจะย้ายพระประธาน เวลาไม่ช้าเลย พระวิเชียรกวีมาบอกว่าเรื่องพระประธานนั้นหลวงพ่อห้ามไม่ให้ย้าย ให้เอาไว้ตามเดิมถ้าขืนย้ายจะเกิดวิบัติต่าง ๆ นานาสภาพของวัดก็จะเริ่มเสื่อมทรามลง ห้ามย้ายเด็ดขาด คำสั่งนี้เป็นดุจเทวโองการมาแต่เบื้องบน พระประธานคงประดิษฐานตามเดิม เราจึงพูดว่า สมน้ำหน้าไอ้คนหัวรั้น บอกแล้วว่าไม่ให้ย้าย ยังจะดิ้นรนเพื่อจะย้ายอีก คงสมใจแล้วถูกหลวงพ่อขนาบเข้าให้ เพราะพวกแกรวมหัวกันไม่เชื่อข้า เมื่อเป็นโอกาสดังนี้ เราก็ขี่แพะไล่เสือเลยจึงพูดต่อไปว่า ถ้าพวกแกใช้ความคิดเกะกะอีก ข้าจะบอกให้หลวงพ่อหักคอพวกแกให้หมดวัดทีเดียว นี้ก็เป็นเพราะ **"อานุภาพธรรมกาย"**

การซ่อมพระอุโบสถนั้น หลังคาเปลี่ยนเป็นมุขลด เดิมทีไม่มีมุขลด แต่มีมุขน้อยยื่นมาถึงบันไดพระอุโบสถ ซุ้มประตูหน้าต่างปั้นเป็นลวดลายดอกไม้เถา มีจักรตรงกลางไม่เหมือนอย่างทุกวันนี้ ทางวัดเปลี่ยนแปลงหมด คงรักษาจักรไว้ แต่ทำเป็นจักรีแทนผนังข้างในเดิมเขียนลายประแจจีนพื้นดำ เมื่อกระเทาะปูนเก่าออก ลายก็สิ้นสภาพไปด้วยกำแพงแก้วก็เสื่อมคุณภาพ พระเจดีย์นับจำนวนสิบ ๆ ทั้งเล็กทั้งใหญ่เสื่อมคุณภาพทั้งหมดจำเป็นต้องรื้อออก พระวิหารน้อยหน้าพระอุโบสถ ๒ หลังได้รื้อออก หลังใต้สร้างก่อน เราคิดว่าจะมาอาศัยปฏิบัติธรรมในบางโอกาส ต่อมาได้มานอนพักบ้าง รู้สึกว่าสงบดี หลังที่สองสร้างเสร็จแล้ว ผู้เขียนจะย้ายมาหลังใหม่ด้านเหนือ เพราะเย็นดี แดดไม่ส่องเวลาบ่ายลานพระอุโบสถลาดปูนหมด ทำให้พื้นวัดสะอาดตา เป็นที่เลื่อมใสของประชาชนผู้มาเจริญกุศล ใครมาเห็นก็ต้องชมบานประตูหน้าต่างพระอุโบสถเขียนลายรดน้ำเรื่องพระเวสสันดรของเดิมเป็นลายเถาไม้ การสร้างและการซ่อมพระอุโบสถและถาวรวัตถุในบริเวณพระอุโบสถดังกล่าวแล้วสิ้นค่าก่อสร้างซึ่งจะกล่าวต่อไป ซุ้มสีมารื้อออกไม่ให้สร้างใหม่ หน้าบันพระอุโบสถทำขึ้นใหม่ ไม่ใช่ของเดิม ลายประดับเสาก็เช่นเดียวกัน

ดังได้กล่าวแล้วว่า การซ่อมพระอุโบสถขอให้ไปขออนุญาตหรือขอความเห็นของหลวงพ่อวัดปากน้ำก่อนนั้น ครั้นเมื่อหลวงพ่ออนุญาตและกำหนดวันซ่อมแล้วเราเห็นเป็นโอกาสจึงพูดกับพระวิเชียรกวีว่า พวกแกจำไว้ว่า หลวงพ่อพวกแกให้ซ่อมต้องปฏิบัติตาม ถ้าขัดข้องเงินทองจะมารบกวนให้ฉันหาไม่ได้ พวกแกไปบอกหลวงพ่อแกให้หามา ข้าไม่รับรู้เรื่องเงินเรื่องทอง เพราะข้าไม่ได้บอกให้ซ่อม ใครบอกให้

ซ่อมผู้นั้นต้องหาเงินมาซ่อมเอง เป็นเรื่องประหลาดมาก เมื่อลงมือซ่อมแล้ว การเงินก็มีมาทันแก่การซ่อม ไม่มีความขัดข้องเรื่องค่าจ้างและการใช้จ่าย นึกแล้วก็น่าปลื้มใจจะหาวัดไหนหาเงินง่ายและสะดวกเท่าวัดปากน้ำนั้นยาก นี่ข้าพเจ้าก็เห็นว่าเป็นเพราะ **"อานุภาพธรรมกาย"**

วิหารน้อยหลังเหนือและใต้ หรือซ้ายมือ ขวามือ หน้าพระอุโบสถ เขาเรียกว่า "วิหารสมเด็จ" เพราะทางวัดสร้างขึ้นหลังหนึ่ง สมัยเมื่อสมเด็จพระวันรัตเป็นผู้รักษาการในตำแหน่งเจ้าอาวาสน้ำปากน้ำ เพื่อให้มาพักในฐานะเจ้าอาวาส และมาทำพระกรรมฐานตามกาลตามโอกาส ต่อมาสร้างขึ้นอีกหลังหนึ่งแทนของเก่า เรียกว่า "วิหารสมเด็จ" เหมือนกัน

พระครูญาณปรีชา ซึ่งบัดนี้เป็นพระราชาคณะ มีพระราชทินนามว่า พระวิเชียรกวี ได้ดำเนินการสร้างและปฏิสังขรณ์ พระอุโบสถ วิหารคด วิหารสมเด็จรวมราคา ๑,๒๐๐,๐๐๐ บาท (หนึ่งล้านสองแสนบาท) กำแพงพระอุโบสถ ๒๐,๐๐๐ บาท (สองหมื่นบาท)

● ขุดบ่อหล่อธารา

จงอุตส่าห์ขุดเรื่อยไป

● ขุดตื้นตื้นน้ำไม่มี

ขุดถึงที่น้ำจึงไหล

และหลวงพ่อพูดบ่อย ๆ ว่า

●● คนจริงไม่กลัว กลัวคนไม่จริง ●●

หอสังเวชนียมงคลเทพนิรมิต ที่ประดิษฐานศพหลวงพ่อ ที่ประชาชนพากันมากราบสักการะบูชาทุกวันไม่ขาดสาย

ภายในหอทุกวันพฤหัสบดีจะเป็นที่สอนปฏิบัติธรรมด้วยเสียงของ หลวงพ่อ และในหอแห่งนี้ยังเป็นที่ประดิษฐานรูปเหมือนของเจ้าประคุณสมเด็จพระสังฆราช ปุ่น ปุณฺณสิริ ผู้ทรงพระนิพนธ์หนังสือเล่มนี้ด้วย

รูปเหมือนพระเดชพระคุณหลวงพ่อเป็นรูปหล่อที่เหมือนองค์จริง เพราะหล่อก่อนท่านมรณภาพ ประชาชนมากราบสักการะบูชา และ ปิดทองจนน่วมไปทั้งองค์

ที่ประดิษฐานศพ

เจ้าคุณพระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร)

วัดปากน้ำ อำเภอภาษีเจริญ
จังหวัดธนบุรี

เมื่อพวกเราตกลงปลงใจกันแล้วว่า ศพของเจ้าคุณพระมงคลเทพมุนีนั้นจะไม่ขอพระราชทานเพลิงแน่นอนแล้ว จำต้องหาที่ประดิษฐานใหม่ทั้งนี้ เตรียมการเพื่ออนาคตเพราะการที่เอาศพมาตั้งไว้ที่ชั้น ๓ ของโรงเรียนด้านตะวันออก ความจริงท่านก็มีฐานะจะอยู่ที่นั่นอย่างสมเกียรติ และพระคุณท่านก็มีเกียรติที่จะอยู่ได้อย่างไม่มีใครออกเสียงคัดค้านในปัจจุบัน โดยที่โรงเรียนหลังนี้ได้สร้างด้วยกำลังปัญญาและความสามารถของท่าน

แต่อนาคตนั้นไม่แน่เราคาดการณ์ไม่ถึง เกรงว่าเมื่อสิ้นคณะศิษย์ในปัจจุบันนี้ ถ้าว่าผู้จะมาเป็นเจ้าอาวาสใหม่ไม่ใช่สายศิษย์ของหลวงพ่อวัดปากน้ำอาจคิดเห็นด้วยอกุศลจิตคิดจะเอาศพออกไปโยนทิ้งก็ได้ เพราะคนที่มีใจไม่เป็นธรรมก็ใช้อำนาจตามอัธยาศัยของผู้มีอำนาจโดยไร้เหตุผล พวกเราก็ควรทำการล้อมรั้วป้องกันไว้ก่อน จึงตกลงใจร่วมกันว่า รื้อกุฏิไม้หลังใหญ่ที่หลวงพ่อเคยอยู่มาก่อนนั้นออกเพราะเสื่อมคุณภาพมากแล้ว สร้างเป็นตึกสองชั้นทรงไทยมีช่อฟ้าใบระกา เมื่อเสร็จแล้วย้ายเอาศพหลวงพ่อมาประดิษฐานไว้ให้เป็นส่วนหนึ่งของท่านโดยเฉพาะ ไม่เกี่ยวกับเสนาสนะของสงฆ์

ชั้นบนเป็นที่ประดิษฐานศพและสอนพระกรรมฐานแก่คนทั่วไป ชั้นล่างเป็นที่ทำวิชาของพวกธรรมกาย คือต้องทำติดต่อกันทุกวัน โดยเปลี่ยนเวรกัน ผนังตึกชั้นล่างก่ออิฐปิดหมด ไม่ให้ติดต่อกับคนภายนอก มีทางเข้าด้านหนึ่งต่างหากจากตัวตึกนี้โดยเฉพาะ

นอกจากเหตุอันสำคัญที่ต้องย้ายศพนี้ เป็นการสะดวกแก่บุคคลผู้จะเคารพศพอีกด้วย เพราะที่โรงเรียนชั้น ๓ นั้นสูงมาก คนอายุมากขึ้นลำบาก บางเวลาไม่มีคนอยู่เฝ้าผู้มานมัสการเพียงคนหรือสองคนก็หวั่นใจ ไม่กล้าขึ้นไปก็มี สถานที่อย่างนี้เป็นเหตุหนึ่งที่จะให้ผู้มาเยี่ยมเกิดความท้อใจ เพราะไม่สะดวกแก่การเข้าถึง มีเสียงบ่นอยู่เสมอว่าสูงนักบ้าง ขึ้นคนเดียวเงียบเหงาบ้าง เมื่อเชิญศพมาประดิษฐานที่ตึกใหม่นี้แล้ว ประชาชนก็พอใจและมานมัสการศพกันไม่ขาดสาย มากบ้างน้อยบ้าง มีแปลกอยู่บ้างที่บางคนเป็นศัตรูกับหลวงพ่ออย่างร้ายแรง บัดนี้กลับใจมาไหว้ศพหลวงพ่อแทบทุกวัน ไหว้เสียจนติดใจ เป็นอโหสิกรรมต่อกัน นับว่าเป็นการกระทำที่ดีมากจะได้หมดเวรหมดกรรมต่อไป

เมื่อเราเชิญศพมาตึกใหม่แล้ว เราก็ภูมิใจบำเพ็ญกุศลกันอย่างโกลาหล เป็นอันนอนใจว่าเราทำการป้องกันไว้ดีแล้ว แม้ศิษย์บางคนที่ย่อหย่อนต่อกตัญญูกตเวทิตาธรรม จะคิดทรยศต่อหลวงพ่อ ก็จะทำแก่ศพหลวงพ่อไม่ถนัดมือ เพราะคนอกตัญญูนั้นไม่มีวันอิ่ม เมื่อแสดงอำนาจเห่อเหิมได้มากเพียงใด เป็นที่พอใจของเขาเพียงนั้น

เพื่อเป็นเกียรติแก่เจ้าคุณ พระมงคลเทพมุนี พวกเราจึงตั้งชื่อตึกนั้นว่า **"หอสังเวชนียมงคลเทพนิรมิต"** สิ้นค่า ก่อสร้างตึกหลังนี้เป็นเงิน ๗๕๐,๐๐๐ บาท (เจ็ดแสนห้าหมื่นบาท) ตึกหลังนี้สำเร็จโดยไม่ยากอย่างไรทั้งนี้ ก็เพราะ **"อานุภาพธรรมกาย"** ดลบันดาลให้ผล ตึกหลังนี้เป็นที่บำเพ็ญกุศลของผู้ศรัทธาอยู่เนือง นิตย์ เป็นประโยชน์แก่สาธุชนเป็นอันมาก และเป็นที่สอนกรรมฐานอีกด้วยก่อนที่เราจะเชิญศพมาประดิษฐานนั้น พวกเราได้สร้างหีบทองและฐานที่รองรับหีบศพทุกอย่างลอกแบบจากของหลวง เมื่อของเรามีแล้วเปลี่ยนเอาของหลวงคืนไป และได้สร้างพัดยศพระราชาคณะชั้นเทพ อันเป็นยศของหลวงพ่อวัดปากน้ำถวายหนึ่งเล่ม พัดยศนี้ถ่ายจากตัวจริงของหลวง และประดับไว้ที่ศพนั้นเพื่อเป็นอนุสรณ์แก่คนรุ่นหลัง ความร่วมใจของคณะวัดปากน้ำ ได้ทำประโยชน์อันไพศาลแก่พระพุทธศาสนา และประชาชน

ต่อจากการสร้างตึกถวายหลวงพ่อแล้ว ทางวัดได้ดำเนินการสร้างเขื่อนหลังวัดด้านตะวันตกเฉียงเหนือต่อไป เพราะส่วนนั้นถูกน้ำเซาะพังไปมาก จึงทำเขื่อนป้องกันไว้ด้วยคอนกรีต สิ้นราคาก่อสร้างประมาณ ๑๓๐,๐๐๐ บาท (หนึ่งแสนสามหมื่นบาท) เขื่อนยาว ๑๒๐ เมตร

พระวิหารเก่ามีตู้พระไตรปิฎกทรงมณฑปเป็นของเก่ามาก ลวดลายน่าชม ตัวพระวิหารด้านหลังทำพะไลยื่นออกไป ก่ออิฐทำหน้าต่างเล็ก ๆ ประตูพระวิหารด้านหลังเปิดเข้าไปสู่ห้องนั้น เป็นของน่าดูน่าอยู่ คิดว่าเป็นห้องทำความสงบ หรือห้องค้นคว้าหนังสือ เพราะมีตู้พระไตรปิฎกประจำอยู่ มานั่งนอนอ่านหนังสือหรือท่องจะสดวกและสงบดีมาก คนโบราณเขาช่างคิด พระวิหารนี้มีกำแพงแก้วล้อมรอบ มีกุฏิเล็กหน้าพระวิหาร ๒ หลัง อยู่ติดมุมกำแพงแก้วด้านตะวันออก ทุกอย่างชำรุดหมดแล้วแทบใช้ไม่ได้ ทางวัดได้จัดการซ่อมใหม่มุงกระเบื้องเคลือบ ประตูหน้าต่างเขียนลายรดน้ำตามแบบเดิม ส่วนประตูด้านหลังยังไม่ได้เขียนลายใหม่ ผู้เขียนเรื่องนี้ได้ขอร้องให้สงวนไว้เพื่อจะให้ของเก่าดำรงอยู่บ้าง เอาเก็บไว้เป็นแบบครู เพื่อให้ผู้รู้ศึกษาว่าของเก่าของใหม่ต่างกันอย่างไร พระวิหารนี้มีอาณาเขตติดต่อกับหลังกุฏิหลวงพ่อแปลกที่ไม่มีพระประธานประจำพระวิหาร แต่มีตู้มณฑปบรรจุพระไตรปิฎกประจำ เข้าใจว่าอาจจะทำเป็นโรงเรียนบาลีก็ได้ ห้องหลังพระวิหารน่าจะเป็นห้องพักของอาจารย์สอนบาลีด้วย

พ.ศ.๒๕๐๗ สร้างกำแพงตึกมงคลจันทสร เป็นราคา ๒๐,๐๐๐ บาท (สองหมื่นบาท)

พ.ศ.๒๕๐๘ พระวิหารดังกล่าวมาแล้วได้ดำเนินการซ่อม ตัวพระวิหารเป็นสถานที่ทำวิชาธรรมกาย วิหารเล็กหน้าพระวิหารใหญ่ หรือกุฏิเล็กน่าจะเป็นที่เจริญพระกรรมฐาน ๒ หลัง กำแพงพระวิหาร รวมราคาปฏิสังขรณ์ ๔๐๐,๐๐๐ บาท (สี่แสนบาท) ตึกธรรมคณีพิพัฒน์ ๓๒๐,๐๐๐ บาท (สามแสนสองหมื่นบาท) ตึกเก็บพัสดุหลังตึกขาว ๖๐,๐๐๐ บาท (หกหมื่นบาท) สร้างอาคารอนาลัยใหม่ ๖๐,๐๐๐ บาท (หกหมื่นบาท) กำแพงด้านเหนือและด้านตะวันตก ถนนริมกำแพงราคา ๕๐,๐๐๐ บาท (ห้าหมื่นบาท) พระอุโบสถ พระวิหาร กุฏิหลวงพ่อที่สร้างใหม่ ล้วนมุงด้วยกระเบื้องเคลือบทั้งสิ้น ▲

ตึกสำหรับพระภิกษุสามเณร

เมื่อเจ้าคุณพระมงคลเทพมุนียังมีชีวิตอยู่ ได้สร้างกุฏิไว้หลายแถวและหลายสิบห้อง กุฏิรุ่นนั้นพออยู่อาศัยได้ พระภิกษุสามเณรเข้าอาศัยจนเต็มอัตรา ส่วนคณะอนาลัยน่าจะเป็นคู่มากับวัด มีกุฏิเล็กใหญ่ซับซ้อนกันมากหลัง ไม่เหมาะแก่การอยู่อาศัยของพระภิกษุสามเณร เป็นกุฏิผุ ๆ พัง ๆ พระวิเชียรกวีได้ดำเนินการสร้างใหม่ เป็นตึกสองชั้น ๓๐ ห้อง สร้างห้องน้ำห้องส้วม ๑๘ ห้อง คู่กับตึกหลังใหม่ สร้างกำแพงตึกหลังใหม่ ด้านใต้และด้านตะวันออก ถาวรวัตถุเหล่านี้สร้างเมื่อ พ.ศ.๒๕๑๐ เป็นเงินค่าก่อสร้าง ๔๕๐,๐๐๐ บาท (สี่แสนห้าหมื่นบาท) ต่อมาได้ซื้อที่ดินหน้าโรงเรียนสตรีอัปสรสวรรค์ โดยนางสาวตรีธา เนียมขำ ๓๓๐,๐๐๐ บาท (สามแสนสามหมื่นบาท) เนื้อที่ ๔๑๗ ตารางวา

สร้างถนนหลังพระอุโบสถ ๑๐,๐๐๐ บาท (หนึ่งหมื่นบาท) ถนนหลังตึกสร้างใหม่ด้านตะวันตก ๓๐,๐๐๐ บาท (สามหมื่นบาทเศษ)

วิหารสมเด็จดังกล่าวแล้วข้างต้น สร้างเป็นหลังที่สอง ราคา ๙๕,๐๐๐ บาท (เก้าหมื่นห้าพันบาท) สร้างเมื่อ พ.ศ.๒๕๑๑ หอระฆังหลังพระอุโบสถ ราคา ๘๙,๐๐๐ บาท (แปดหมื่นเก้าพันบาท) เกิดจากศรัทธาของอุบาสิกา กัลยา เตียตระกูล สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๑ พระเทพวรเวที จัดหาโต๊ะมุกหมู่ ๙ พร้อมด้วยฐานรอง ๒๐,๐๐๐ บาท (สองหมื่นบาท) สร้างเมื่อ พ.ศ.๒๕๑๑

พ.ศ.๒๕๑๑ สร้างตึกสงฆ์ ๒ ชั้น เป็นงวดที่ ๒ รวม ๒๘ ห้อง ราคา ๔๐๐,๐๐๐ บาท (สี่แสนบาท) ขุดบ่อน้ำบาดาลพร้อมด้วยเครื่องสูบ ราคา ๕๐,๐๐๐ บาท (ห้าหมื่นบาท)

พ.ศ. ๒๕๑๒ สร้างตึกสำนักงานของวัด เป็นราคาก่อสร้าง ๑๒๐,๐๐๐ บาทเศษ (หนึ่งแสนสองหมื่นบาทเศษ) ใน พ.ศ.เดียวกันนี้ ได้บูรณะศาลาโรงฉันเป็นราคา ๓๐,๐๐๐ บาทเศษ (สามหมื่นบาทเศษ)

ผลงานนับแต่เจ้าคุณพระมงคลเทพมุนี อดีตเจ้าอาวาสวัดปากน้ำมรณภาพแล้ว ก็เดินก้าวหน้าอย่างน่าพอใจ มีรายการสรุปได้ดังต่อไปนี้

1.	ปฏิสังขรณ์พระอุโบสถ สร้างวิหารคดด้านใต้พระอุโบสถ และสร้างวิหารสมเด็จหน้าพระอุโบสถด้านขวามือ (หนึ่งล้านสองแสนบาท)	รวมเงิน	๑,๒๐๐,๐๐๐ บาท
๒.	สร้างกำแพงพระอุโบสถด้านตะวันออกและตะวันตก (สองหมื่นบาท)	เป็นเงิน	๒๐,๐๐๐ บาท
3.	สร้างเขื่อนหลังวัดยาว ๑๒๐ เมตร (หนึ่งแสนสามหมื่นบาท)	"	๑๓๐,๐๐๐ บาท
๔.	สร้างหอสังเวชนียมงคลเทพนิรมิต (เจ็ดแสนห้าหมื่นบาท)	"	๗๕๐,๐๐๐ บาท
๕.	สร้างกำแพงตึกมงคลจันทสร (สองหมื่นบาท)	"	๒๐,๐๐๐ บาท

๖. ซื้อที่ดินสร้างคณะอนาลัย เป็นเงิน ๙๐,๐๐๐ บาท
(เก้าหมื่นบาท)

๗. ซ่อมแซมวิหารทำวิชาธรรมกายและซ่อมแซมวิหารเล็ก ด้านขวามือ
และซ้ายมือ ๒ หลัง พร้อมด้วยกำแพง " ๔๐๐,๐๐๐ บาท
(สี่แสนบาท)

๘. สร้างอาคารสงฆ์ตึกธรรมคณีพิพัฒน์ " ๓๒๐,๐๐๐ บาท
(สามแสนสองหมื่นบาท)

๙. สร้างตึกเก็บพัสดุหลังตึกขาว " ๖๐,๐๐๐ บาท
(หกหมื่นบาท)

๑๐. สร้างคณะอนาลัยใหม่ " ๖๐,๐๐๐ บาท
(หกหมื่นบาท)

๑๑. สร้างกำแพงด้านเหนือและด้านตะวันตกของวัดพร้อมถนนเดินเท้า " ๕๐,๐๐๐ บาท
(ห้าหมื่นบาท)

๑๒. สร้างตึกกุฏิสงฆ์ ๓๐ ห้อง ขั้นที่ ๑ ส้วม ๑๘ ห้อง พร้อมทั้งกำแพง
เสร็จ " ๔๕๐,๐๐๐ บาท
(สี่แสนห้าหมื่นบาท)

๑๓. สร้างถนนหลังพระอุโบสถด้านตะวันตก " ๑๐,๐๐๐ บาท
(หนึ่งหมื่นบาท)

๑๔. ซื้อที่ดิน ๑ แปลง ๔๑๗ ตารางวา มีห้องแถวตึกครึ่งไม้ ๘ ห้อง " ๓๓๐,๐๐๐ บาท
(สามแสนสามหมื่นบาท)

๑๕. สร้างวิหารสมเด็จด้านซ้ายมือพระอุโบสถ " ๙๕,๐๐๐ บาท
(เก้าหมื่นห้าพันบาท)

๑๖. ถมคลองทำถนนเข้าวัดเทคอนกรีต " ๓๐,๐๐๐ บาท
(สามหมื่นบาท)

๑๗. สร้างหอระฆังหลังพระอุโบสถ " ๘๙,๐๐๐ บาท
(แปดหมื่นเก้าพันบาท)

๑๘. สร้างโต๊ะมุกหมู่ ๙ มีฐานรอง " ๒๐,๐๐๐ บาท
(สองหมื่นบาท)

๑๙. สร้างตึกกุฏิสงฆ์ ๒๘ ห้อง ขั้นที่ ๒ พร้อมทั้งกำแพง " ๔๐๐,๐๐๐ บาท
(สี่แสนบาท)

๒๐. บูรณะบ่อน้ำ " ๑๐,๐๐๐ บาท
(หนึ่งหมื่นบาท)

๒๑. ขุดบ่อน้ำบาดาลพร้อมด้วยเครื่องสูบ " ๕๐,๐๐๐ บาท
(ห้าหมื่นบาท)

๒๒. สร้างตึกสำนักงานของวัด ยาว ๒๐ เมตร " ๑๒๐,๐๐๐ บาท
(หนึ่งแสนสองหมื่นบาท)

๒๓. บูรณะปฏิสังขรณ์ศาลาโรงฉัน " ๓๐,๐๐๐ บาท
(สามหมื่นบาท)

รวมเงินทั้งสิ้น ๔,๘๓๔,๐๐๐ บาท
(สี่ล้านแปดแสนสามหมื่นสี่พันบาท)

การบูรณะปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุเหล่านี้ได้เริ่มแต่ เมื่อวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๓ จนถึงปัจจุบันนี้ รวมเวลา ๙ ปีเศษ ส่วนการซ่อมแซมเล็ก ๆ น้อย ๆ ยังมีอีกมาก ค่าใช้จ่ายในด้านการศึกษา การใช้ไฟฟ้า การประปา และค่าภัตตาหารเลี้ยงพระภิกษุสามเณร ยังมีอีกมากมายเหลือเกิน ก็ไม่ได้คิดรวมอยู่ในรายการดังกล่าวนั้นเลย หากจะคิดกันให้ละเอียดลออแล้ว เป็นเงินหลายล้านบาททีเดียว ปีละไม่ต่ำกว่า ๖๐๐,๐๐๐ บาท (หกแสนบาท) เมื่อรวม ๙ ปีเป็นเงินประมาณ ๕,๔๐๐,๐๐๐ บาท (ห้าล้านสี่แสนบาท) เข้าไปแล้ว

ทั้งนี้อาศัยคณะวัดปากน้ำยังมีสามัคคีกลมเกลียวกันอยู่ จะมีบ้างบางคนก็ไม่น่าหวั่นใจ เพราะเมื่อเขารู้ภาวะอันใฝ่สูงเสียแล้วก็ไม่มีการถือสาหาความ เพราะเขารู้ภาวะนั้น ตั้งแต่เจ้าคุณหลวงพ่อยังมีชีวิตอยู่ คนอย่างนั้นท่านเจ้าคุณพ่อท่านไม่ใช้ เมื่อท่านไม่ใช้ก็เป็นที่รู้กันว่า เป็นคนมีความดีเป็นหลักธรรมน้อย งานก่อสร้างเมื่อรวมราคาแล้วเป็นเงินหลายล้านบาท แต่การก่อสร้างมิใช่จะสิ้นสุดลง ยังจะต้องดำเนินการก่อสร้างต่อไปอีก เช่นกุฏิ ศาลาการเปรียญเป็นต้น ล้วนแต่เป็นงานสำคัญทั้งสิ้น

วัดที่มีเสนาสนะมาก และพระภิกษุสามเณรมากอย่างนี้ ทางวัดต้องแบ่งกำลังกัน คือเราต้องแบ่งหน้าที่กันทำ ถ้าคุมไว้ผู้เดียวทำงานไม่ไหว จะเอาอะไรดีไม่ได้ต้องพากันล้มตายทั้งวัด ที่วัดปากน้ำนี้ทรงความเจริญอยู่ได้ และกำลังเจริญอยู่ และจะเจริญต่อไปทุกวันนี้ต้องอาศัยแบ่งกำลังกันดังกล่าวแล้ว ถึงพระเทพวรเวทีเป็นเจ้าอาวาสทำงานในหน้าที่เจ้าอาวาส ทั้งเป็นเจ้าคณะภาค เพิ่มภาระขึ้นใหญ่หลวงเป็นงานทางสมอง คุมนโยบายและการศึกษา สั่งงานทางภาคก็เต็มกำลังอยู่มาก ได้แบ่งภาระการปฏิสังขรณ์ให้พระวิเชียรกวีอย่างนี้ เป็นความดีที่ควรสรรเสริญ ควรเป็นตัวอย่างอันดีของการบริหารผู้อยู่ในปกครองสะดวกใจในการปฏิบัติงาน ทรงวัดพระภิกษุสามเณรก็อยู่ในระเบียบของวัด พระเถรานุเถระต่างวัดได้ทราบความเคลื่อนไหวของวัดปากน้ำด้วยความพอใจ และยกย่องตลอดมา

หลวงพ่อวัดปากน้ำ ท่านหนักในธรรม เคร่งครัดในพระวินัยหาตัวจับยาก และหาตัวจับยากจริง ๆ ซื่อตรงต่อพระวินัยทั้งต่อหน้าและลับหลัง ฉะนั้นแม้มรณภาพไปแล้วศิษยานุศิษย์ก็ยังได้พึ่งอาศัยสิ่งใดที่เป็นงานของหลวงพ่อ คืองานในวัดสิ่งนั้นก็มีผู้พอใจช่วยเหลือ มีแต่ความเต็มใจ นอกจากพระเถระในวัดจะมีความสำคัญแล้ว คณะอุบาสิกากาก็มีความสำคัญไม่น้อย เป็นมือเป็นเท้าหาทุนให้แก่วัดเหมือนเมื่อหลวงพ่อยังมีชีวิตอยู่ ทุกคนมีความหวังดีต่อหลวงพ่อทุกลมหายใจเข้าออก อุบาสิกาทุกคนก็เป็นอย่างนั้น ร่วมใจกันส่งเสริม ถ้าเราจะสังเกตเมื่อถึงฤดูทอดกฐิน คณะวัดปากน้ำร่วมใจกันทอด มีกติกาว่า ใครเป็นหัวหน้าต้องบริจาคเงินส่วนตัวหนึ่งหมื่นบาทเวลานี้มีผู้สมัครเป็นหัวหน้าถึง ๑๒ คน เป็นเวลา ๑๒ ปี นับแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๒ เป็นต้นไป เขามีสมาชิกออกกันคนละ ๕๐๐ บาท ทำอย่างนี้มาหลายปี ผู้เขียนเรื่องนี้ถูก น.ส.ตรีธา มาไถเอาไปปีละ ๕๐๐ บาท ไตรหนึ่งไตรความจริงเราพูดเฉพาะเรา คนอื่นเขาไม่ไถ เขาขอร้องเรี่ยไร

ส่วนผู้เขียนนี้ต้องไถเอาไป ถ้าไม่ไถก็คงไม่บริจาคแต่ก็ดีใจ เป็นโอกาสให้เราได้ทำบุญบ้าง ถ้าไม่เช่นนั้นมัจฉริยะก็คงค้างติดดวงใจ แคะไม่ออก ควักยาก ขอเตือนว่าขึ้นปีใหม่อย่าลืมมาไถ ผู้เขียนเรื่องนี้เตรียมไว้ให้ทุกปี เชิญมาไถเถิด ไม่ว่าอะไร ความจริงเขาไถเราเพียง ๕๐๐ บาทเท่านั้น ถึงทีเราไถเขาบ้างไถถึง ๑,๐๐๐ บาท คิดดอกเบี้ยในตัวเสร็จ น่าปลื้มใจเวลาทอดกฐินคนเต็มวัด ถ้าใครไม่เชื่อขอเชิญมาดู เวลาทอดกฐินวัดปากน้ำได้ยินคนพูดว่า ทอดกฐินวัดปากน้ำน่าปลื้มใจมาก สบายใจดี อาหารก็บริบูรณ์ อยากให้ถึงฤดูทอดกฐินเร็ว ๆ จะได้มาอีก

ความเจริญของวัดปากน้ำที่ได้รับอยู่ในเวลานี้ เป็นผลงานของหลวงพ่อวัดปากน้ำที่ท่านได้กระทำเมื่อยังมีชีวิตอยู่ แม้มรณภาพไปแล้ว ใคร ๆ ก็ตั้งใจมาทำบุญบางคนไม่เคยรู้จักและไม่เคยมาวัดปากน้ำเลย แต่หลวงพ่อไปเข้าฝันให้มาทำบุญอย่างนั้นอย่างนี้ก็มี เมื่อมาทำความเคารพศพหลวงพ่อ ก็รู้สึกประหนึ่งว่าท่านยังอยู่ แต่เพียงพูดไม่ได้เท่านั้น ใครมีทุกข์ร้อนก็มาขอพรจากพระคุณท่าน ก็พอดับความร้อนใจตามวิสัยของบุคคลผู้หาที่พึ่ง การศึกษาและปฏิบัติธรรมก็ยังทรงอยู่ แม้นถึงจะไม่เชี่ยวชาญอย่างหลวงพ่อ แต่ก็มีพอให้การศึกษาได้ เวลานี้มีผู้สนใจมาปฏิบัติกันมาก เมื่อเจ้าคุณพระภาวนาโกศลเถรมรณภาพไปแล้ว พระครูภาวนาภิรม รับหน้าที่ทำการสอนวิปัสสนากรรมฐาน นับว่าการศึกษาธรรมวินัยสำนักวัดปากน้ำยังไม่เสื่อม ยังดำรงอยู่ในนามของเจ้าคุณพระมงคลเทพมุนี จะเสื่อมอย่างไรได้ พระพุทธเจ้าตรัสว่า

ธมฺมาราโม ธมฺมรโต ธมฺมํ อนุวิจินฺตยํ
ธมฺมํ อนุสฺสรํ ภิกฺขุ สทฺธมฺมา น ปริหายติ ฯ

ภิกษุผู้มีธรรมเป็นที่ยินดี เป็นผู้สนใจในธรรม ตรึกถึงธรรมเนือง ๆ ใคร่ครวญในธรรมเนือง ๆ ย่อมไม่เสื่อมจากพระสัทธรรม

เมื่อผูกพัทธสีมาวัดปากน้ำ คณะศิษย์ร่วมใจกันจัดงาน เวลานั้นผู้เขียนยังรักษาการเจ้าอาวาสวัดปากน้ำอยู่ ก่อนที่จะทำงานนั้น มีหลายคนที่มากราบขอพรต่อหน้าศพหลวงพ่อว่า ขอให้ได้เงินสัก ๓-๔,๐๐๐,๐๐๐ บาท (สามหรือสี่ล้านบาท) ผู้เขียนเรื่องนี้จึงพูดขึ้นว่า พวกแกขอท่านไม่ให้ ฉันขอซิท่านจึงจะให้ พวกนั้นดีใจบอกให้ผู้เขียนขอเงินในงานนั้นจากหลวงพ่อ เราจึงจุดธูปเทียนบูชาที่ศพและอธิษฐานในใจว่า งานผูกพัทธสีมานี้ ขอให้มีรายได้สักล้านบาทเป็นอย่างน้อย จะได้มีทุนสร้างถาวรวัตถุต่อไป

เมื่ออธิษฐานดังนั้น ความรู้สึกเหมือนกล่าวแล้วข้างต้น มีปฏิกิริยาเกิดให้รู้ว่าต้องได้แน่นอน เราขอไม่มากอย่างพวกก่อน ท่านคงเห็นว่าเราไม่โลภมากนัก ขอแต่พอควร เมื่อเสร็จงานแล้วปรากฏว่าได้เงินล้านกว่าบาท หักค่าใช้จ่ายแล้วเหลือสุทธิแปดแสนบาทเศษ นับว่าเป็นโชคดีมาก สมัยนั้นไม่มีวัดไหนหารายได้เกี่ยวกับการผูกพัทธสีมาเท่าเทียมวัดปากน้ำ ขึ้นชื่อฤชากันมาก

เจ้าคุณพระมงคลเทพมุนี มีบารมีธรรมมาก มีเมตตาแก่คนทั่วไป ใครมีทุกข์ร้อนก็ยินดีช่วย คนป่วยก็หาย โดยมากใช้วิชาธรรมกายเป็นเครื่องปลอบขวัญก่อนที่ท่านจะช่วยต้องให้คนป่วยรับศีลเสียก่อน เอาพระไตรรัตน์เป็นสรณะ ถ้าไม่หายจากโรค คนป่วยยังได้กำไรในการรักษาศีล เป็นวิธีการที่แยบคายดี คนป่วยไม่รังเกียจเพราะต้องการหายจากโรคจึงเต็มใจรักษาศีล

ธรรมกายนั้นช่วยให้วัดเจริญขึ้น เมื่อพูดถึงอำนาจบารมีของเจ้าคุณพระมงคลเทพมุนี ก็เท่ากับว่าพูดถึงธรรมกาย เมื่อพูดถึงธรรมกายก็หมายถึงหลวงพ่อวัดปากน้ำ เพราะท่านนำเอาคำว่า

"**ธรรมกาย**" มาใช้ ท่านว่าธรรมกายนี้คือองค์พระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้าที่พูดอย่างนี้ตรงกับบาลีพุทธภาษิตในพระธรรมบทว่า "**โย โขวกกลิ ธมฺมํ ปสฺสติ, โสมํ ปสฺสติ** ดูกรวักกลิ ผู้ใดแล เห็นธรรม, ผู้นั้น ชื่อว่าเห็นเราตถาคต"

เรื่องหนังสือธรรมกายที่พิมพ์ออกแจกให้บุคคลปฏิบัติธรรมนั้น แสดงอานุภาพสูงเหมือนกัน เมื่อเจ้าคุณพระมงคลเทพมุนีมรณภาพได้ ๒-๓ เดือน มีพระภิกษุรูปหนึ่งเดินทางมาจากภาคใต้ จะเป็นจังหวัดอะไรก็ลืมเสียแล้ว มาหาผู้เขียนเรื่องนี้ แจ้งความประสงค์ว่าจะขอไปปฏิบัติธรรมที่วัดปากน้ำ

ได้ถามว่า เป็นอย่างไรจึงมาเรียนถึงวัดปากน้ำ มีใครแนะนำมาหรือ เคยพบเห็นหลวงพ่อวัดปากน้ำหรือ พระภิกษุรูปนั้นตอบว่าไม่เคยรู้จัก และไม่เคยได้ยินข่าวคราวอย่างไรเกี่ยวกับวัดปากน้ำที่ต้องเดินทางมานี้ ก็เนื่องด้วยวันหนึ่งเจ้าอาวาสให้เด็กเอาเศษกระดาษไปเผาไฟ มีหนังสือปนอยู่หลายเล่ม เลือกดูเห็นหนังสือของวัดปากน้ำ เกี่ยวแก่วิธีปฏิบัติกรรมฐานก็ชอบใจ จึงขอเด็กไปอ่าน เมื่อเวลาอ่านเกิดความเลื่อมใสจึงรีบเดินทางมา กว่าสิบวันจึงถึงกรุงเทพฯ

ได้ถามว่า คุณเดินอย่างไรต้องใช้เวลาสิบกว่าวัน ขึ้นโดยสารรถไฟ วันกับคืนก็ถึงกรุงเทพฯ คุณมารถอะไร ต้องใช้เวลาถึงสิบวัน พระรูปนั้นตอบว่า ผมไม่มีค่าพาหนะขึ้นรถ จึงเดินมาตามลำพัง พักมาตามวัดบ้าง บ้านบ้าง กว่าจะถึงกรุงเทพฯ ก็หลายวัน เมื่อได้ฟังดังนั้นก็เลื่อมใส จึงส่งมาให้ศึกษาที่วัดปากน้ำตามประสงค์สังเกตว่าแกดีใจที่ได้เข้าเรียนดังตั้งใจ เพราะสงสารว่า ถึงกับลงทุนเดินทางโดยเท้ารอนแรมมาจนถึงกรุงเทพฯ นี่ก็เป็น "**อานุภาพธรรมกาย**" เหมือนกันที่ชักจูงมา

การปฏิบัติจนเห็นธรรมก็ต้องเห็นพระพุทธเจ้า เพราะธรรมกายคือพระพุทธเจ้า ผู้ได้เห็นพระพุทธเจ้า ก็ได้ชื่อว่าเห็นธรรมกาย มีบาลีในพระธรรมบทว่า "โย โข วกฺกลิ ธมฺมํ ปสฺสติ โส มํ ปสฺสติ ดูกรวักกลิ ผู้ใดแล เห็นธรรม ผู้นั้นชื่อว่าเห็นเราตถาคต ผู้ใดเห็นเราตถาคต ผู้นั้นชื่อว่าเห็นธรรม"

พระธรรมกายยังมีอยู่ ก็เท่ากับว่าพระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่ เพราะพระธรรมเป็นอมตะ วัดปากน้ำได้ทำงานได้ผลทันตาเห็น จะสร้างตึกกี่หลัง ๆ ก็มีคนเห็นชอบและเข้าช่วยเหลือ การถวายอาหารบิณฑบาตเช้าเพล ก็ดำรงคงอยู่ด้วยศรัทธาของประชาชนไม่เสื่อมไม่ตก อันนี้เป็นอจินไตย ความสำเร็จกิจของวัดปากน้ำ ข้าพเจ้าเข้าใจว่าเพราะ "**อานุภาพธรรมกาย**" แน่แท้

พระของขวัญนั้น เจ้าคุณพระมงคลเทพมุนี ท่านสร้างด้วยดอกไม้บูชาพระท่านแจกให้บุคคลผู้ทำบุญ จะทำมากเท่าไรก็รางวัลให้องค์เดียว ไม่ให้เกิน ๑ องค์ กับผู้บริจาค ๑ คน

พระของขวัญของหลวงพ่อเวลานี้จวนหมดแล้ว พระของขวัญของวัดปากน้ำ อาจารย์ห้ามไม่ให้นำไปแจกนอกวัด บอกว่าให้เขามาเช่าที่วัดดีกว่า พระที่นำออกให้เช่าข้างนอกนั้นเป็นอุบายหากินด้วยการหลอกลวงของบุคคลผู้เห็นประโยชน์ส่วนตัว

มีผู้มาเล่าให้ฟังว่า คณาจารย์ผู้หนึ่งแจ้งแก่คนทั่วไปว่า พระของขวัญวัดปากน้ำผสมกระดูกผีสู้ของตัวเองไม่ได้ อันนี้เป็นนโยบายหลอกลวงประชาชน เพื่อให้เกิดความเสียหายแก่วัดปากน้ำ ทำตนเหมือนพวกเปรตเศษสวรรค์ ใครผู้ใดอย่าเชื่อถือพระของขวัญของวัดที่แท้นั้น ต้องมาเช่าที่วัดปากน้ำ เฉพาะที่หน้ากุฏิบรรจุศพหลวงพ่อเท่านั้น ถ้าแจกที่อื่นแม้ในวัดเดียวกันนั่นก็เป็นเพราะคนทุจริตหลอกลวงเขาเอาไปเป็นประโยชน์ส่วนตัว พระของขวัญของวัดปากน้ำมีอิทธิฤทธิ์มาก นั่นก็เป็นเพราะ "**อานุภาพธรรมกาย**"

รูปหล่อเจ้าคุณพระมงคลเทพมุนี ที่ประดิษฐานบนกุฏิประดิษฐานศพหลวงพ่อนั้นหล่อด้วยทอง

ปลอน โดยนายช่างศิลปากร เป็นรูปหล่อที่เหมือนกับองค์จริงเพราะหล่อก่อนท่านมรณภาพ มีคนเลื่อมใสบูชากันมาก เวลานี้หูตาหน้ามองไม่เห็นเมื่อเอานิ้วไปกดที่จีวร จะรู้สึกทันทีว่านิ่มไปทั้งองค์ เป็นเหตุผลที่เนื่องมาแต่ "อานุภาพธรรมกาย" เหมือนกัน

เรื่องธรรมกายภาค ๑ นี้ น.ส. ตรีธา เนียมขำ อาราธนาให้เขียน จึงเขียนตามใจที่เห็นชอบ มีเรื่องแทรกประกอบด้วย เพราะเกี่ยวเนื่องถึงกัน ขอยุติลงเพียงนี้ ภาค ๒ คงจะมีต่อไป อีกกี่สิบปีนั้นยังกำหนดไม่ได้ เรื่องที่เขียนนี้เป็นสัจจะเกิดแต่ประสบการณ์

ในที่สุดนี้ ขอสันติจงมีแก่สรรพสัตว์

วัดพระเชตุพน ฯ

๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๒

สถิติภิกษุสามเณรที่จำพรรษา ณ วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กทม.

ใน พ.ศ.๒๕๐๐ - พ.ศ.๒๕๐๑

พ.ศ.๒๕๐๐ มีภิกษุ สามเณรจำพรรษารวม ๕๕๒ รูป

ผลการสอบ

สอบนักธรรมตรีได้	๓๒ รูป
สอบนักธรรมโทได้	๔๑ รูป
สอบนักธรรมเอกได้	๑๖ รูป
สอบบาลีประโยค ๓ ได้	๓๙ รูป
สอบบาลีประโยค ๔ ได้	๓๘ รูป
สอบบาลีประโยค ๕ ได้	๑๓ รูป
สอบบาลีประโยค ๖ ได้	๕ รูป
สอบบาลีประโยค ๗ ได้	๓ รูป
สอบบาลีประโยค ๘ ได้	–
สอบบาลีประโยค ๙ ได้	๑ รูป
สอบนักธรรมศึกษาตรีได้	๑๔ คน
สอบนักธรรมศึกษาโทได้	๖ คน
สอบนักธรรมศึกษาเอกได้	–

รวมสอบบาลีได้ ๙๙ คน นักธรรม ๘๙ ธรรมศึกษา ๒๐

พ.ศ.๒๕๐๑ มีภิกษุ สามเณรจำพรรษา รวม ๕๖๒ รูป

ผลการสอบ

สอบนักธรรมตรีได้	๑๘ รูป
สอบนักธรรมโทได้	๒๔ รูป
สอบนักธรรมเอกได้	๔๒ รูป
สอบธรรมศึกษาตรีได้	๔ คน
สอบธรรมศึกษาโทได้	๓ คน
สอบธรรมศึกษาเอกได้	–
สอบบาลีประโยค ๓ ได้	๒๙ รูป
สอบบาลีประโยค ๔ ได้	๒๘ รูป
สอบบาลีประโยค ๕ ได้	๒๓ รูป
สอบบาลีประโยค ๖ ได้	๖ รูป
สอบบาลีประโยค ๗ ได้	๔ รูป
สอบบาลีประโยค ๘ ได้	๑ รูป
สอบบาลีประโยค ๙ ได้	–

รวมสอบบาลีได้ ๙๑ รูป นักธรรมได้ ๘๔ รูป ธรรมศึกษา ๗ คน

หลวงพ่อวัดปากน้ำได้จัดถวายภัตตาหารแก่ภิกษุสามเณรในวัดทั้งหมดหลายสิบปี โดยภิกษุสามเณรไม่ต้องออกค่าอาหารเลยแม้แต่ค่าไฟค่าน้ำก็ไม่ได้เสีย หลวงพ่อจัดการหาให้ ขออย่างเดียวให้ตั้งใจศึกษา ตั้งใจปฏิบัติเท่านั้น

รายชื่อผู้สอบเปรียญ ๙ ประโยคได้
สำนักเรียนวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร

อันดับที่	ชื่อ	ฉายา	นามสกุล	อายุ	พรรษา	พ.ศ.
๑	พระมหาสว่าง	ปภากโร	รัตนรัตติ	๒๖	๖	๒๕๐๐
๒	พระมหาเสริม	ปญฺญาวชิโร	วงษ์จันทร์	๒๔	๔	๒๕๐๔
๓	พระมหาอารีย์	อริยโช	สหชาติโกสีย์	๒๓	๓	๒๕๐๔
๔	พระมหาทองดี	สุรเตโช	สุรเดช	๒๖	๕	๒๕๑๕
๕	พระมหาวิเชียร	อโนมคุโณ	เรืองขจร	๓๖	๑๖	๒๕๑๖
๖	พระมหามนตรี	ขนฺติสาโร	เพชรศาสตร์	๓๐	๑๐	๒๕๑๘
๗	สามเณรสุชาติ		สอดสี	๒๒		๒๕๑๙
๘	พระมหาประนอม	กิตฺติปญฺโญ	วิเชียรสรรค์	๒๕	๕	๒๕๒๐
๙	สามเณรสุจินต์		เพชรเนียน	๒๐		๒๕๒๒
๑๐	สามเณรสังเวย		เนตรนิมิตร	๒๒		๒๕๒๔
๑๑	พระมหายุทธนา	ปริชาโน	ลี้ภานุวงศ์	๒๖	๖	๒๕๒๕
๑๒	พระมหาสุนทร	สุนทโร	สันติธัช	๓๕	๑๔	๒๕๒๖

พระนิพนธ์พร้อมภาพประกอบ พิมพ์เป็นกรณีย์พิเศษ
ครั้งที่ ๑ จำนวน ๕,๐๐๐ เล่ม ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๒๗
ครั้งที่ ๒ จำนวน ๑,๐๐๐ เล่ม ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๘

อนุโมทนา

สมาคมศิษย์หลวงพ่อวัดปากน้ำ ม.ส.จ.
ขออนุโมทนาในการร่วมบำเพ็ญกุศลจัดพิมพ์หนังสือนี้
แด่ท่านสมาชิกและท่านสานุศิษย์ทุกท่าน.